

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra technické a informační výchovy

Informační funkce školy při kariérovém rozhodování žáků ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vypracovala: Bc. Anna Zábojníková

Vedoucí práce: Mgr. Martin Havelka, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně. Všechny zdroje, prameny a literaturu, z nichž jsem při zpracování diplomové práce čerpala, řádně cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

V Řetechově dne 7. 4. 2017

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Martinu Havelkovi, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, za jeho velkou ochotu, připomínky, cenné rady, trpělivost a vstřícnost, kterou mi věnoval při zpracování daného tématu. Dále děkuji všem pedagogům a žákům základních škol za ochotu a vstřícnost při získávání dat pro výzkumnou část práce. Za velkou podporu a motivaci při studiu vděčím rodině, blízkým a přátelům.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Anna Zábojníková
Katedra:	technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Havelka, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Informační funkce školy při kariérovém rozhodování žáků ZŠ
Název práce v angličtině:	Information function in school career decisions of primary school pupils
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřena na analýzu informační úlohy základní školy při kariérovém rozhodování žáků.</p> <p>V teoretické části práce je problematika volby povolání zasazena do kurikulárních dokumentů. Dále je popsána úloha školy při kariérovém rozhodování žáků a přiblíženy jsou důležité faktory, které ovlivňují žákovo volbu povolání. Těžištěm práce je téma kariérového poradenství na ZŠ a informační zdroje, které mohou usnadnit žákovo rozhodování o jeho budoucím povoláním.</p> <p>V aplikační části práce je realizováno výzkumné šetření, jenž tuto problematiku ověřuje v praxi. Informační funkce školy je tak zachycena z pohledu samotných žáků na jedné straně a pedagogů podílejících se na volbě povolání na straně druhé.</p>
Anotace práce v angličtině:	<p>The diploma thesis is focused on analysis of the information task of elementary school in career decision of the students.</p> <p>The theoretical part of the work is the choice of profession embedded in curricular documents. Further is described the role of the school in the career decision of students and approached are important factors that influences student's career choice. The basis of the work is the topic of career counselling at elementary school and information resources that can facilitate student's decision on his future profession.</p>

	In the practical part is realized survey that verifies this issue in practice. Information function of the school is captured from the perspective of the students themselves on the one side and teachers involved in the choice of profession on the other.
Klíčová slova:	kariérové rozhodování, profesní orientace, volba povolání, kariérové poradenství, informační zdroje, škola
Klíčová slova v angličtině:	career decision making, professional orientation, choice of career, career guidance, information sources, school
Rozsah práce:	63 normostran 16 stran příloh vázaných v práci 1 CD příloha
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Úvod	8
Teoretická část.....	9
1 Vymezení základních pojmů.....	9
2 Profesní orientace v systému vzdělávání	12
2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	12
2.2 Tematický okruh Svět práce	12
3 Úloha školy při kariérovém rozhodování.....	14
3.1 Role školy	14
3.2 Kvalifikace pedagogů	15
3.3 Znaky světa práce	16
3.4 Znaky člověka.....	16
3.5 Žák a kariérové rozhodování	17
4 Faktory kariérového rozhodování	21
4.1 Faktory vnitřní	21
4.1.1 Sebepoznání.....	21
4.1.2 Sebeúčinnost.....	22
4.1.3 Temperament	22
4.1.4 Schopnosti a dovednosti	23
4.1.5 Zájmy.....	23
4.2 Faktory vnější	24
4.2.1 Rodina.....	24
4.2.2 Vrstevníci a přátelé.....	26
4.2.3 Škola.....	27
5 Kariérové poradenství na ZŠ.....	28
5.1 Třídní učitel.....	29
5.2 Výchovný poradce	29
5.3 Školní psycholog.....	31
5.4 Problémy v kariérovém poradenství na ZŠ.....	32
6 Informační zdroje kariérového rozhodování	34
6.1 Tištěné zdroje.....	34

6.1.1	Praktické činnosti: příprava na volbu povolání	34
6.1.2	Člověk a svět práce na 2. stupni ZŠ.....	35
6.1.3	Pro jaké povolání se hodím?.....	35
6.1.4	Atlas školství	35
6.1.5	Další publikace	36
6.2	Internetové zdroje	37
6.3	Ostatní zdroje	42
6.3.1	Multimediální zdroje	42
6.3.2	Burza škol.....	42
6.3.3	Den otevřených dveří.....	43
Aplikační část		45
7	Výzkumné šetření.....	45
7.1	Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	45
7.2	Charakteristika výzkumných vzorků	46
7.3	Metody výzkumu a sběr dat.....	48
7.3.1	Dotazník	48
7.3.2	Rozhovor	49
7.3.3	Sběr dat.....	50
7.4	Analýza výsledků výzkumného šetření	51
7.5	Interpretace výsledků kvantitativního přístupu.....	52
7.6	Interpretace výsledků kvalitativního přístupu.....	60
7.7	Porovnání a shrnutí výsledků.....	65
Závěr.....		68
Seznam použité literatury		70
Seznam příloh.....		76

Úvod

Předložená diplomová práce si klade za cíl popsat funkci základní školy jako zdroje informací pro žáky v průběhu procesu jejich kariérového rozhodování. Hlavním cílem kvalifikační práce v její teoretické části je prezentovat komplexní pohled na informační roli školy. Z našeho hlediska jsou těžištěm problematiky informace poskytované školou v rámci realizované výuky zaměřené na problematiku volby povolání a dále kariérové poradenství na základních školách. Cílem v rovině aplikační je zprostředkovat náhled na uvedenou problematiku z pohledu žáků 8. a 9. ročníků vybraných základních škol na jedné straně a z pohledu pedagogů na straně druhé. Získané výsledky výzkumného šetření následně porovnat.

Záměr jednotlivých kapitol v teoretické části práce koresponduje s vytyčenými dílčími cíli. První kapitola vymezuje základní pojmy používané v kvalifikační práci. Druhý oddíl začleňuje profesní orientaci do systému vzdělávání v České republice. Cílem třetí kapitoly je popsat úlohu školy při kariérovém rozhodování žáků. Následující část práce představuje vybrané faktory působící na žáky při jejich volbě budoucího povolání nebo další vzdělávací dráhy. Předposlední kapitola je zaměřena na oblast kariérového poradenství na základních školách. Součástí poslední kapitoly teoretické části práce je prezentace vybraných informačních zdrojů, které jsou používány při profesní orientaci žáků základních škol.

V aplikační rovině spočívá hlavní cíl práce v realizaci výzkumného šetření na vybraných základních školách v okrese Zlín. Design výzkumu je navržen jako smíšený. Kvantitativní přístup je uplatněn v části zaměřené na zjištění názorů žáků 8. a 9. ročníků základních škol, na rozsah, vhodnost a včasnost informací poskytovaných školou žákům v průběhu procesu jejich volby povolání. Kvalitativní přístup je pak uplatněn v části, která monitoruje názory učitelů spolupodílejících se na procesu kariérového rozhodování žáků, na tuto problematiku. Kapitoly zaměřující se na výzkumnou část práce se podrobněji zabývají jednotlivými kroky výzkumu, které vedou k interpretaci zjištěných výsledků, komparaci a závěrečnému shrnutí.

Teoretická část

1 Vymezení základních pojmů

Přechod žáků 2. stupně základních škol na vyšší středoškolské vzdělávání je spojen s rozhodovacím procesem, který žáci činí již v průběhu docházky na 2. stupeň základní školy a vrcholí koncem povinné školní docházky. Pro přípravu pubescentů na budoucí povolání a uchycení na trhu práce existují různá označení jako *kariérové rozhodování*, *volba povolání*, *volba další vzdělávací cesty*, *volba vzdělávací dráhy*, *volba střední školy*, *profesní orientace*, *profesionální orientace*, *kariérové poradenství*, *profesní poradenství*, *kariérová výchova*, *výchova k volbě povolání* a mnoho dalších.

Uvedené pojmy nemají často přesně vymezenou definici a jejich použití je různé. Avšak nutnou součástí této práce je objasnit význam nejdůležitějších pojmů, které budou zmíněny.

Informace

Podle standardní definice ISO (1987) se jedná o jakýkoliv druh poznání o věcech, faktech, koncepcích, které se vyměňují mezi vnějším světem a uživateli. Cejpek dodává, že „*informace nemá bez znalosti význam, hodnota informace je získaná procesem poznání*“ (2005, s. 233).

Informaci lze zjednodušeně chápat jako zprávu (sdělení) nesenou médii, která může být hmotné nebo energetické povahy. V informační vědě je informace pojata jako záznam nebo data, která je třeba popisovat, ukládat a třídit (Bawden, 2012).

Kariéra

Kariéru (career) lze vnímat nejen jako profesní kariéru, ale jako celoživotní profesní dráhu jedince, která začíná okamžikem vstupu na pracovní trh. Vzděláním, získáváním nových zkušeností a postupem z pozice na pozici roste jeho sociální postavení a tím i společenská prestiž (Watts, 1998). Bělohlávek (1996, s. 11) kariéru specifikuje jako „*dráhu životem, a to hlavně profesionálním, na níž člověk získává nové zkušenosti a realizuje svůj osobní potenciál.*“

Kariérové poradenství

Vendel (2008, s. 50) definuje kariérové poradenství jako „*odbornou pomoc a činnost, která se vykonává během života člověka ve sféře práce, zaměstnání či povolání.*“ Tato odborná pomoc poskytuje kvalitní informace, které pomohou jedinci s rozhodnutím, plánováním a řízením vlastního života tak, aby dosáhl stanovených cílů.

Kariérové rozhodování

Pojem kariérové rozhodování (career decision making) je charakterizován jako proces lidského pátrání po možných alternativách budoucí kariéry, vzájemného porovnávání a konečného výběru jedné z nich (Hlad'o, 2012). Z angloamerické terminologie se pozvolna pojem rozšířil i do českého prostředí.

Kariérová výchova

Kariérová výchova představuje „*dlouhodobý proces usměrňování kariérového vývoje celých populačních ročníků, který probíhá v rámci všeobecné výchovy a vzdělávání*“ (Vendel, 2008, s. 50). Je poskytována učiteli, odbornými poradci a jinými vzdělávacími institucemi. Poskytuje jedincům znalosti z oblasti trhu práce, dovednosti potřebné k volbě vzdělávání, životní dráhy a zaměstnání (Hansen, 2007).

Kariérová výchova je integrována do základních škol rámcovým vzdělávacím programem, konkrétně vzdělávací oblastí *Člověk a svět práce*. Prostřednictvím této oblasti je u žáků rozvíjen pozitivní vztah k práci, podnikatelské myšlení, napomáhá se seberealizací, odhalují se možnosti další vzdělávací dráhy, seznamují se s uplatněním na trhu práce, aj.

Povolání

Povolání představuje podle Nového a Surynka (2006) specifický druh činnosti nebo soubor činností vyčleněný v dělbě práce, jak je obecně vnímán ve společnosti. Tento pojem lze chápat jako výkon určitého druhu práce, k němuž je nutno oplývat schopnostmi, dovednostmi, znalostmi i zkušenostmi, které jedinec získal během vzdělání i praxe.

Práce

Práce je uvědomělou a cílevědomou činností člověka, v jejímž průběhu dochází k přetváření předmětů přírody, resp. výsledků předchozí pracovní činnosti tak, aby mohly sloužit k uspokojování jeho potřeb (Nový a Surynek, 2006).

Profese

Profesí rozumíme „*určitý druh pracovní činnosti vyčleněný na základě dělby práce. Jde o relativně stabilizovaný soubor činností, které vyžadují specifické schopnosti jedince a jejichž výkon je podmíněn odbornou přípravou*“ (Nový a Surynek, 2006, s. 221).

Profesní orientace

Profesní orientace představuje „*utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a event. rekvalifikace*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 181).

Friedmann (2011) spolu s Hladěm (2012) považují profesní orientaci za dlouhodobý proces s cílem začlenit mladé lidi do světa práce. Vendel (2008, s. 50) naopak uvádí, že „*profesní orientace je charakteru krátkodobého, nebo dokonce jen jednorázového, přičemž se jedná o pomoc mladým lidem při výběru další školy nebo povolání.*“

V práci se přikloníme k Marešovi a Friedmannovi, jelikož si myslím, že většina lidí není schopna se jednorázově rozhodnout, ale nad svou profesní orientací přemýšlí alespoň část svého života.

Svět práce

Svět práce je charakterizován jako prostředí lidské činnosti, které je utvářeno ekonomickými, sociálními a historickými determinanty. Pracovní činnost, kterou jednotlivci vykonávají, je do jisté míry pozměňována a tvořena mnoha dílčími okolnostmi. Za podstatné složky považujeme: profil práce a výrobní techniky, nabídku pracovních příležitostí, organizaci trhu práce, charakter profesních vzdělávacích systémů, demografickou situaci, rovnost či nerovnost příležitostí pro realizování pracovních kariér atd. (Hřebíček, 2001; Hlad'o 2012, str. 10).

Volba povolání

Volba povolání je definována jako „*proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka*“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 274). Podle Hlad'a (2012) představuje volba povolání dlouhodobý proces rozhodování o budoucím výkonu povolání a výběru další vzdělávací dráhy, která vede k cíli.

Výše vymezené pojmy budou dále používány v textu práce.

2 Profesní orientace v systému vzdělávání

Volba profesní orientace nebo další vzdělávací dráhy žáků probíhá v posledních ročnících studia základní školy. Tímto procesem prochází každý pubescent a v České republice je ukotven v kurikulárních dokumentech pro základní vzdělávání.

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Před nástupem kurikulární reformy neexistovala možnost výuky volby povolání na základních školách jako samostatný povinný předmět. Některá témata, která se obsahově dotýkala této oblasti, byla zařazena do výuky předmětů Občanská výchova, Rodinná výchova nebo Praktické činnosti. Od roku 2001 bylo téma profesní orientace metodicky zařazeno do vzdělávací oblasti *Výchova k volbě povolání*, stalo se tak součástí všech tehdejších vzdělávacích programů (např. Základní škola, Obecná škola a Národní škola), (Hlad'o, 2008).

V současnosti se vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), v němž je specifikována problematika kariérového rozhodování. Tato problematika se vztahuje k jedné z devíti vzdělávacích oblastí *Člověk a svět práce*. V RVP ZV jsou definovány klíčové kompetence, kterými by měl disponovat absolvent po ukončení povinné školní docházky. Škola by měla v průběhu studia u žáka rozvíjet jeho schopnosti, dovednosti a způsobilost k úspěšné realizaci nějaké činnosti, řešení úkolů v pracovních a jiných životních situacích (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). Podrobněji je oblast kariérového rozhodování vymezena tematickým okruhem *Svět práce*, jenž je součástí vzdělávací oblasti *Člověk a svět práce*.

Tematický okruh *Svět práce* musí v plném rozsahu absolvovat každý žák. Vzhledem k zaměření na profesní orientaci se doporučuje zařadit jej do nejvyšších ročníků 2. stupně základní školy (Jeřábek, 2013).

2.2 Tematický okruh Svět práce

Prostřednictvím tematického okruhu *Svět práce* jsou žákům poskytovány komplexní informace z oblasti přípravy na profesní orientaci, s nimiž se učí dále zacházet. Vzdělávací obsah je zaměřen na formování a rozvíjení praktických dovedností z širokého spektra oborů lidské činnosti, sebepoznávání a posílení osobních vlastností pubescentů. Absolventi základní školy získávají poznatky o světě práce, povoláních a pracovních příležitostech. Zároveň si rozšiřují povědomí o uplatnění sebe sama na trhu práce. Tím se značně napomáhá lepšímu

rozhodování při volbě další vzdělávací dráhy, kterou představuje střední škola či výkon povolání v podobě zaměstnání. Žáci jsou vedeni k převzetí odpovědnosti za svá rozhodnutí, učí se přizpůsobit se možným změnám, které vznikají v důsledku ocitnutí se v různých životních situacích. Jedinci je tak v dlouhodobé perspektivě zajištěna větší úspěšnost v dalším odborném a profesním růstu.

Na základních školách je výuka zaměřená na problematiku kariérového rozhodování buď v jednom předmětu, např. Výchova k volbě povolání, Svět práce nebo Volba povolání, nebo je součástí několika vyučovacích předmětů (integrováný předmět). Avšak všechny varianty disponují stejným vzdělávacím obsahem, týkající se tematického okruhu *Svět práce*. Během výuky jsou u žáků rozvíjeny očekávané výstupy, které mají praktický charakter. Pro jedince je tak jednodušší využít prakticky osvojené dovednosti v každodenních situacích a optimálně na ně zareagovat.

Učivo je v RVP ZV strukturováno do pěti celků: *trh práce, volba profesní orientace, možnosti vzdělávání, zaměstnání a podnikání* (viz Příloha č. 1). Prostřednictvím učiva se u žáka formují očekávané výstupy. Ty směřují k rozvoji klíčových kompetencí, které jsou zakotveny v RVP ZV i ve Školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP). Základní škola si může vzdělávací obsah v ŠVP rozpracovat do časových úseků a jednotlivých ročníků, dále rozčlenit do vyučovacích předmětů a rozvinout v učebních osnovách podle potřeb a zájmů žáků tak, aby ve výsledku došlo k osvojení klíčových kompetencí (Hlad'o, 2008).

Během studia jsou žákům nápomocni pedagogičtí pracovníci, kteří jim napomáhají nejen při rozvoji klíčových kompetencí, ale zároveň jsou rádci při kariérovém rozhodování a průvodci světem práce.

3 Úloha školy při kariérovém rozhodování

Kariérové rozhodování lze chápat jako proces volby dalšího postupu na kariérové dráze. Kariérová dráha může představovat výběr střední školy, vysoké školy, či jiný stupeň, formu nebo druh vzdělávání, dále pak vstup na trh práce, postup z nižší pracovní pozice na společensky prestižnější atd. Obecně se jedná o soulad individuálních zájmů se společenskými potřebami a požadavky (Hlad'o, 2012).

S kariérovým rozhodováním úzce souvisí pojem profesní orientace. Ta je výsledkem procesu, který se vyvíjí v průběhu života. Začíná již v dětství, kdy dítě získává představu o tom, čím chce v dospělosti být. V tomto období se jeho rozhodnutí řídí dle autorit v jeho okolí. Pokračuje v průběhu školní docházky a přechodem ze školy do světa práce. Jako profesní orientaci můžeme označit i systematickou snahu ovlivňovat tyto procesy podle individuálních potřeb (Šefránková, 2007).

V rámci základních škol uvažujeme především o volbě další vzdělávací cesty, která je jen částí profesní orientace.

3.1 Role školy

Procesu vzdělávání realizovaném na základní škole je v současné době přisuzována zásadní role při přípravě na budoucí povolání žáků. Prvotní popud k přemýšlení nad volbou povolání vychází podle Hlad'a (2013) z rodinného prostředí.

Podle Nového a Suryňka (2006) škola podobně jako rodina ve velké míře přispívá i k utváření postojů k jednotlivým druhům profesí a povolání. Formování postojů pod vlivem školní přípravy je na rozdíl od působení rodiny procesem plánovitým, záměrným, společensky cíleným. Vedle studijních programů jednotlivých škol jsou to i sami pedagogové, kteří svým působením mohou žáky a studenty motivovat k výběru konkrétní profese.

Škola mladým lidem odhaluje taje světa práce a připravuje je na důležitý krok v životě, který je spjat se samostatným rozhodnutím o další vzdělávací či profesní orientaci. Pomáhá jim objevit silné i slabé stránky své osobnosti a zároveň prostřednictvím klíčových kompetencí umožňuje rozvíjet schopnosti, vědomosti, dovednosti spolu s návyky a postoji, které uplatní nejen na trhu práce, ale i v běžných životních situacích. Škola pubescentům podává specifické profesní informace ohledně vykonávaných pracovních činnostech, používaných pracovních prostředcích, pracovního prostředí, požadavků na vzdělání, možností uplatnění na trhu práce, společenské prestiži, příjmech v jednotlivých sektorech trhu práce, dále poskytuje informace o typech středních škol, oborech, požadavcích na přijetí, uplatnění absolventů na trhu práce atd.

Učí žáky posoudit všechny faktory, které mohou ovlivnit proces jejich kariérového rozhodování.

Obecně škola zastává funkci informační, motivační a sebezpoznávací. Školní příprava by měla předcházet vlastnímu rozhodování a vést k uvědomění si podstatných faktorů a kritérií (Strádal a Nouzová, 1995).

Během školní přípravy by se měl žák naučit efektivně zpracovat získané informace z různých zdrojů, uvědomit si, co je důležité pro jeho budoucí kariéru a podle toho učinit příslušná rozhodnutí. Klíčovými zprostředkovateli výchovy k volbě povolání jsou pedagogové a vyučovací předměty. Důležitým vyučovacím předmětem, ve kterém je řešena a rovněž systémově pochycena problematika světa práce, jsou Praktické činnosti. Proces volby další vzdělávací cesty žáka ovlivňují mj. třídní učitelé, výchovní poradci, školní psychologové, vedení školy, aj.

3.2 Kvalifikace pedagogů

Důležitou součástí přípravy pubescentů na kariérové rozhodování jsou učitelé, a zvláště učitelé realizující výuku vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce*. Jejich kvalifikační potenciál (odborné znalosti a dovednosti, formálně vyjádřené stupněm a oborem dosaženého vzdělání, absolvovanými kurzy a zkouškami, dosavadní praxí, stážemi atd.) by měl mít vedle dalších kompetencí dvě základní složky. První z nich jsou teoretické znalosti potřebné k výuce vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce* a druhou jsou schopnosti tyto znalosti efektivně zprostředkovat žákům a rozvíjet u nich klíčové kompetence (Hlad'o, 2012).

Toto téma má interdisciplinární povahu. Vyučující tematického okruhu *Svět práce*, který spadá pod vzdělávací obor *Člověk a svět práce*, by měli získat rozhled v těchto oblastech:

- teoretických znalostí profesní orientace,
- přípravě na volbu povolání v rámci základního vzdělávání,
- systému kariérového poradenství,
- základů psychologie osobnosti, sebezpoznávání a rozhodování žáků,
- období dospívání a vývojových zvláštností dospívajících,
- systému vzdělávání a školní soustavy v České republice,
- světa práce a jeho požadavcích,
- profesně-právní problematice,
- zdrojů informací pro volbu povolání a jejich využití,
- didaktice tematického okruhu *Svět práce* (Hlad'o, 2008).

Učitelé všeobecně-vzdělávacích předmětů, třídní učitelé, ale především učitelé specializovaní pro výuku vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce* mají na základní škole významnou roli. Jejich hlavním úkolem je řídit a organizovat praktické vyučování a současně žáky seznamovat se světem práce. Jejich úkolem je vytvářet u pubescentů profesní návyky a dovednosti, které později využijí pro kvalitní výkon profese. Motivovat žáky v činnosti, vést je k zodpovědnosti za vykonanou práci, učit je týmové práci a zároveň v nich vzbuzovat respekt k druhé osobě, aby předcházeli vzniku konfliktů. Za dobře odvedenou činnost je pak odměnit pochvalou. Jak teoreticky získané poznatky, tak prakticky osvojené dovednosti jsou žáci schopni aplikovat nejen při kariérovém rozhodování, ale dokáží s nimi uspět i ve světě práce (Čistá, 2015).

3.3 Znaky světa práce

Znaky profesní sféry charakterizují jednak přímo obsah práce, tj. pracovní činnosti, pracovní objekty, pracovní prostředky, pracoviště a pracovní prostředí, dále možnosti a podmínky uplatnění, tj. poptávka na trhu práce, mzda, pracovní doba, složení pracovního kolektivu, možnosti profesního růstu a postupu na vyšší pozice, možnosti podnikání, společenská prestiž atd. (Hlad'o, 2012).

V současnosti jsou na jedince kladeny vysoké nároky, nejen ve smyslu vzdělání, teoretických znalostí, dovedností či praxe v oboru. Na trhu práce jsou stále více poptáváni jedinci s nadáním po všech stránkách. Člověk by se měl umět zorientovat nejen na trhu práce, vyřešit problémové a zdánlivě neřešitelné situace, obstát v konkurenčním boji, přečkat střídání úspěšného a neúspěšného období a přizpůsobit tomu odpovídající životní styl. Současná doba je plná pokroku, inovací, neustále se vyvíjí nové technologie, mění se používané nástroje i styl práce. Střídají se hodnoty kvality života i práce a seberealizace se promítá do celé oblasti světa práce (Nový a Surynek, 2006). Tato situace se týká žáků základních škol, kteří by měli být schopni prosadit svou osobnost na trhu práce.

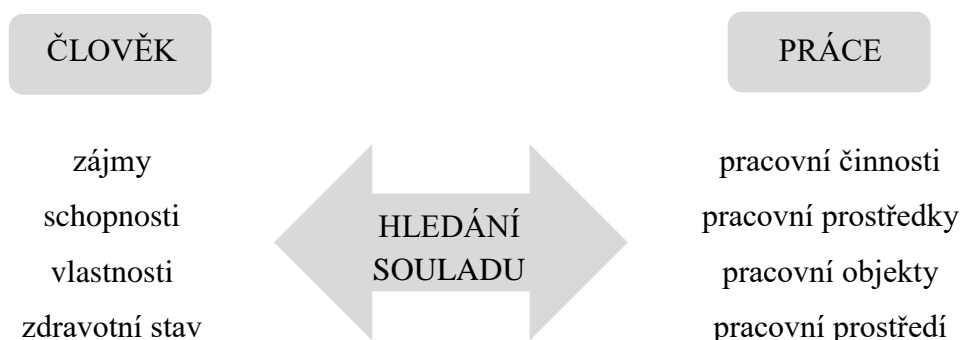
3.4 Znaky člověka

Znaky člověka a jeho charakteristické rysy pramení z jeho osobnosti. Osobnost je definována jako „*individuální jednota člověka, jednota jeho duševních vlastností a dějů, založená na jednotě těla, utvářená a projevující se ve společenských vztazích*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 236).

Osobnost spolu se znaky člověka jsou dány souhrnem povahových vlastností, zájmů, schopností, fyzického a zdravotního stavu, sociálních situací, odbornými znalostmi spolu s dovednostmi, absolvovaným vzděláním, praxí a jinými faktory. Jelikož je každý člověk originál i zastoupení a výsledný projev jednotlivých znaků působí u různých lidí odlišně a hraje určitou roli při kariérovém rozhodování (Hlad'o, 2012).

Podle Nového a Surynka (2006, s. 224) výběr povolání ovlivní celá řada aspektů. „*Jedná se o důležitý socializační moment, který je zpravidla charakteristický interakcí s jinými lidmi či institucemi. Tyto instituce či jedinci pomáhají zprostředkovat informace nezbytné k rozhodnutí o začlenění do významné dimenze sociální reality, kterou je oblast lidské práce. Za optimální je považováno rozhodnutí, kdy jsou naplněny potřeby trhu práce na přípravu realizování určité profese a kdy způsobilost uchazečů odpovídá kritériím pro výkon odpovídajícího povolání.*“

Obecně lze říci, že musí být v souladu znaky člověka, které představují zájmy, schopnosti, vlastnosti a zdravotní stav, s atributy světa práce a sférou vzdělání (viz Obr. 1).

Obr. 1 Hledání souladu mezi atributy člověka a světa práce

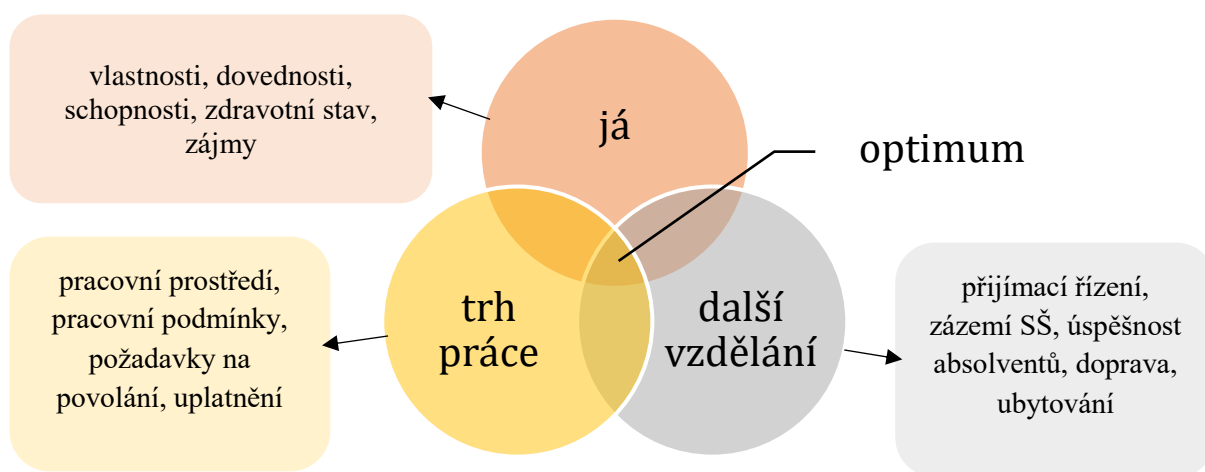
Zdroj: Hlad'o (2012, s. 67)

Informace, které má člověk o sobě samém (schopnosti, dovednosti, vlastnosti atd.) spolu se znaky světa práce, chápeme jako základní objektivní informace, které žák potřebuje získat pro optimální průběh procesu volby profesní orientace a další vzdělávací dráhy. Škola žáky učí, jakým způsobem a kde vyhledat, zpracovat a vyhodnotit získané informace.

3.5 Žák a kariérové rozhodování

Kariérové rozhodování nebo volba povolání či profesní orientace představuje v životě dospívajících lidí významnou událost. Žáci jsou vystaveni důležitému životnímu rozhodnutí, které je nasměruje na profesní dráhu. Ať už si zvolí další vzdělávací cestu, díky níž se přiblíží svému budoucímu povolání nebo nastoupí do pracovního poměru, musí učinit zodpovědnou volbu a zvážit celou řadu faktorů.

Musí brát v potaz schopnosti, osobnostní rysy, předpoklady a preference pro výkon budoucího povolání a zároveň zvážit požadavky na výkon povolání. Klíčovým v kariérovém rozhodování je najít harmonii mezi osobnostními předpoklady žáka a stránkou světa práce (viz Obr. 1). Nejprve však musí nalézt odpovědi na tyto otázky: „*Kdo jsem, co umím, co jsem schopen, ale i ochoten dělat?*“ (Hlad'o, 2008). Než učiní rozhodnutí, je třeba se zamyslet nad mnohými činiteli jako školní prospěch, zájmy a volnočasové aktivity, osobnostní dispozice, zdravotní stav a fyzická kondice, místo bydliště, doprava, finanční situace rodiny, možnost uplatnění povolání na trhu práce, přijímací řízení, zázemí střední školy, aj. a najít optimální řešení (viz Obr. 2).

Obr. 2 *Optimum volby profesní orientace*

Uspokojení úspěšného rozhodnutí závisí na dostatečné míře sebepoznání. Sebeoznání (viz kapitola 4.1.1) je součástí vzdělávacích cílů vzdělávací oblasti RVP ZV *Člověk a svět práce* a tematického okruhu *Svět práce*. Vzdělávací obsah tematického okruhu žákům umožní poznat silné i slabé stránky své osobnosti, odhalit temperament (viz kapitola 4.1.3), postoje, hodnoty, naučit se posoudit své vědomosti a dovednosti atd.

Pubescenti při kariérovém rozhodování zvažují též společenskou prestiž svého budoucího povolání. Nejnovější výzkumné šetření Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR bylo provedeno v únoru roku 2016 s cílem zjistit prestiž vybraných 26 profesí. Respondenti měli ohodnotit výčet profesí body od 1 do 99, přičemž 1 náležela nejméně prestižnímu povolání a 99 naopak s nejvyšší společenskou prestiží. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v Tabulce 1.

Tabulka 1: *Prestiž povolání v roce 2004 až 2016*

Zdroj: CVVM, výzkum Naše společnost (2016, s. 2)

	11/2004		6/2007		6/2011		6/2013		2/2016	
Profese	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,2	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,2	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,9	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.	72,9	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.	70,8	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.	64,0	6.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.	61,2	7.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.	59,7	8.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.	58,2	9.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.	56,3	10.
Starosta	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14.	53,1	13.	54,1	11.
Voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17	49,7	16.	53,6	12.
Truhlář	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12.	55,6	11.	52,0	13.
Účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.	50,4	14.
Majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.	50,1	15.
Profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16	47,6	18.	49,3	16.
Opravař elektro	50,2	17.	49,7	18.	-	-	-	-	-	-
Soustružník	47,7	19.	49,0	19.	-	-	-	-	-	-
Manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13	50,2	15.	48,8	17.
Ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24	37,9	24.	46,5	18.
Stavební dělník					48,1	18	49,3	17.	44,0	19.
Bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19	45,7	19.	42,4	20.
Novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20	43,8	21.	41,2	21.
Kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22	38,0	23.	41,2	22.
Prodavač	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21	44,7	20.	40,3	23.
Sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23	40,0	22.	37,3	24.
Poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26	25,1	26.	31,2	25.
Uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25	34,2	25.	28,9	26.

Z tabulky vyplývá, že se na předních příčkách umístili profese jako lékař, vědec nebo zdravotní sestra. Pubescenti však mají ještě ideály o celospolečenské prestiži vybraných povolání, která však může být u některých z nich diskutabilní. Zkreslené představy o prestiži zaměstnání do určité míry ovlivňují volbu profesní orientace. Podle názoru autorky mohou být ve výsledku svou volbou zklamaní. Např. učitelé nejsou společností vnímáni jako prestižní povolání, ale spíše naopak.

Celý rozhodovací proces není tak jednoduchý, jakým se může jevit. Pro řadu pubescentů představuje kariérové rozhodování nelehký úkol. Úzce to souvisí se složitým fyzickým i psychickým vývojem, kterým mladí lidé prochází během povinné školní docházky. Tělesný vývoj pubescentů je neharmonický, jsou patrné velké rozdíly mezi chlapci a dívkami, jenž souvisí se sekundárními pohlavními znaky, přibýváním hmotnosti a výšky. Snaží se nalézt svou

identitu a začlenit se do společnosti. Chtějí se chováním přiblížit dospělým, ale zároveň se potýkají s problémem nepochopení. Jednají impulzivně, nerozvázně a unáhleně, jsou více kritičtí vůči sobě samému i svému okolí, vzdorují a odmítají plnit požadavky. Často utíkají do světa snů a mají o sobě velké představy, což jim znesnadňuje správné rozhodnutí o budoucím povolání (Šimíčková-Čížková, 2008).

O těžkostech při volbě povolání žáků základních škol pojednává starší výzkum z roku 1987. Výsledky potvrzují, že 60 % dotazovaných mělo problémy s rozhodnutím a výběrem svého povolání (Vendel, 1987). Hlavními těžkostmi při volbě povolání žáků vyplývají z nízké připravenosti, mezi které patří:

- malá informovanost o světě práce a jednotlivých povoláních,
- neznalost vzdělávacího systému,
- nedostatečný stupeň sebepoznání,
- krátkodobá perspektivní orientace,
- nejasné představy o vlastní budoucnosti (Hlad'o, 2014).

Proces kariérového rozhodování včetně nerozhodnosti pramení z mnoha faktorů, jenž působí na žáky základních škol. Následující kapitola přiblíží alespoň některé z nich.

4 Faktory kariérového rozhodování

Kariérové rozhodování žáka je ovlivněno mnoha faktory, část z nich je spjata s jedincovou osobností (vnitřní faktory), výchovou a část z nich vychází z okolního prostředí (vnější faktory). Působení jednotlivých činitelů žák zvažuje při volbě další vzdělávací cesty. Aby byla tato volba efektivní, musí žák posoudit předpoklady pro výkon povolání spolu s požadavky na povolání a nalézt mezi nimi kompromis (viz Obr. 1).

4.1 Faktory vnitřní

Vnitřní faktory představují všechno, čím člověk disponuje, např. temperament, vlastnosti, schopnosti, dovednosti, zájmy, tělesné předpoklady, zdravotní omezení, aj. což do jisté míry tvoří celkovou osobnost a individualitu jedince. Helus (1995, s. 31) popisuje osobnost jako *„soustavu vlastností, charakterizujících celistvou individualitu konkrétního člověka, zaměřeného na realizaci životních cílů a rozvinutí svých potencialit.“*

Aby si žák úspěšně zvolil budoucí povolání nebo další vzdělávací cestu, musí začít poznáním sebe sama.

4.1.1 Sebepoznání

Sebepoznání představuje přijímání informací o sobě včetně jejich vědomého začleňování do dříve přijatých informací, tedy do stávajícího pojetí (Čáp a Mareš, 2001, s. 171, 331).

Jak uvádí Vendel (2008, s. 70) *„osobnostní vlastnosti jsou nezávislým prediktorem, který bereme do úvahy jednak při predikci pracovního uplatnění, jednak při predikci výkonnosti. Když jedinec nebo skupina nepodávají uspokojivý výkon a deficit není ve schopnostech, jeho příčinou mohou být některé aspekty osobnosti.“* Každý člověk je originál po stránce fyzické i psychické, proto nemůže vykonávat jakékoliv povolání.

Žáci o sobě mohou mít zkreslené představy, jež jsou v rozporu s realitou. Právě sebepoznání jim umožní poodhalit charakteristické rysy osobnosti, osobní potenciál, který je utvářen celoživotně na základě nových zkušeností, předpoklady pro profesní orientaci a následně je porovnat s pracovními dispozicemi a nároky na výkon povolání. Tento proces poznání vlastních potřeb, motivů, zájmů emocí a myšlení je nezbytnou součástí kariérového rozhodování. Kromě sebepoznání se pubescenti učí stanovit si životní cíle, kterých jsou schopni dosáhnout, řešit problémy, získávat a kriticky hodnotit informace, jež jim umožní optimální rozhodnutí další vzdělávací cesty (Hlad'ová, 2008).

Proces sebepoznání by měl mít kontinuální podobu a na základní škole by se měl rozvíjet. Aby byl pubescent schopen odhalit své přednosti, schopnosti, dovednosti, může na základní škole využít spektra testů osobnosti nebo pracovních listů souvisejících s problematikou sebepoznání, které mají v tištěné nebo elektronické podobě k dispozici učitelé tematického okruhu *Svět práce*, výchovní poradci nebo školní psychologové. Prostřednictvím toho si mladý člověk uvědomí své pozitivní a negativní dispozice pro výkon daného povolání a dokáže je optimálně konfrontovat s realitou.

4.1.2 Sebeúčinnost

Sebeúčinnost lze chápat jako vlastnost člověka, která se projevuje při posuzování osobních předpokladů pro výkon činností nebo zvládnutí situací. I když si žáci jsou svých schopností vědomi, neznamená to, že jsou o nich přesvědčeni. Právě přesvědčení o vlastních předpokladech vede k myšlení, jednání a přístupu žáka k řešení dané situace či úkolu. Někdo se ve svých schopnostech přeceňuje, jiný se naopak podceňuje a tento přístup může ve výsledku zásadně ovlivnit kariérové rozhodování žáka (Zubatá, Plischke, Kropáč, 2014).

4.1.3 Temperament

Čáp a Mareš (2001, s. 162) označují temperament jako „*část osobnosti, která je určována převážně biologicky a projevuje se hlavně způsobem reagování.*“

Říčan (2010, s. 65) upřesňuje, že se jedná o „*celkové citové ladění osobnosti, o převládající náladu. Temperament zahrnuje i způsob (modus) citové a volní vzrušivosti, reaktivity a aktivity – bez ohledu na to, jaký je předmět nebo směr aktivity.*“

Temperament představuje vrozenou povahovou stránku jedince, která se téměř nemění. Formovat lze vlivem životních podmínek, věkem, výchovou či sebevýchovou. Projevuje se emočními reakcemi na podnět a události (Kohoutek, 2000, s. 79).

Temperament hraje značnou roli při kariérovém rozhodování a výběru další vzdělávací cesty. Například lidé, kteří nemají rádi stereotyp, nebudou vykonávat rutinní řemeslnické práce nebo aktivní a sportovně založení lidé nebudou vyhledávat sedavá povolání, aj. (Vendel, 2008).

Jak už bylo zmíněno pubescenti prochází složitým vývojových obdobím, hledají svou identitu, snaží se nalézt sebe sama, porozumět svým pocitům a prožitkům, začlenit se do společnosti, a k tomu musí učinit zásadní rozhodnutí o budoucím povolání. Existuje řada testů osobnosti či temperamentu, které mají učitel tematického okruhu *Svět práce*, výchovní poradce i školní psycholog k dispozici jak v tištěné i elektronické podobě na webových stránkách

(viz Obr. 8 až 16) a mohou tak usnadnit jejich sebepoznávání. Důležitým krokem je též pochopení svých schopností.

4.1.4 Schopnosti a dovednosti

Hartl a Hartlová (2000, s. 536) schopnosti chápou jako „*soubor předpokladů nutných k úspěšnému vykonávání určité činnosti, dovednosti, vyvíjejí se na základě vloh a to učním.*“

Během dospívání je podstatné schopnosti podněcovat, rozpoznávat, prohlubovat, formovat a pomáhat pubescentům nalézt způsob jejich uplatnění v profesním i osobním životě. Sledováním různorodých aktivit žáků, lze rozpoznat a zhodnotit jejich schopnosti a dovednosti (Taxová, 1987). Na jejich základě je člověk předurčený k výkonu určité činnosti.

Každý má mnoho schopností, ale je důležité, jak je dokáže zkombinovat s osobními předpoklady, operovat s nimi a zda je ochoten se učit novým věcem. Výhoda pak spočívá v propojení schopností s dovednostmi a jejich uplatnění v kariéře (Vendel, 2008).

Dovednost představuje učním získanou dispozici, která vede ke správnému, kvalitnímu, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti vhodnou metodou (Hartl a Hartlová, 2000). Na základní škole jsou dovednosti rozvíjeny prostřednictvím klíčových kompetencí.

Přezkoušení dovedností může být zahrnuto do přijímacích zkoušek některých oborů středních škol, a to prostřednictvím talentových zkoušek. Výjimkou nejsou ani testy schopností, které mají objektivně zhodnotit schopnosti a předpoklady žáků pro zvolené studium. Ty jsou důležité pro samotného žáka při kariérovém rozhodování, dále pro střední školu, protože podávají informace o schopnostech uchazeče, které jsou nutné k výkonu budoucího povolání a zároveň podmiňují úspěšnost člověka ve specializované oblasti. A nakonec slouží zaměstnavatelům k zařazení pracovníka do pracovní pozice (Hlad'o, 2008; Velecká, 2013).

4.1.5 Zájmy

Hartl a Hartlová (2000, s. 694) zájem definují jako „*schopnost trvalejšího zaměření, soustředění na určitou činnost, s výrazným emočním doprovodem, jež stimuluje myšlení, paměť, vůli a jiné psychické procesy.*“

Člověk si volí takové zájmy, prostřednictvím nichž by mohl realizovat oblíbenou činnost a rozvíjet svou osobnost. Existuje široká škála zájmů a koníčků, které jsou však spíše rekreačního charakteru. Mají o člověku výpovědní hodnotu a často o něm prozradí více, než by on sám měl v úmyslu. Každý jedinec se věnuje svým zájmům s odlišnou trvalostí, intenzitou i hloubkou, a to může do jisté míry ovlivnit jeho profesní orientaci (Kohoutek, 2002).

V období dospívání se díky transformaci osobnosti zájmy pubescentů často mění. Trvalejší profil zájmů není tak patrný, naopak žáci spíše inklinují k volnočasovým aktivitám, preferují záliby, které jsou rekreačního nebo oddychového charakteru. Do jisté míry na zájmovou činnost působí rodiče a prostředí, ve kterém pubescent vyrůstá (Horová, 2013).

Podle Kohoutka (2009) není rozumné zaměřit dítě na povolání, k němuž v dětství tíhne, jelikož není snadné odhadnout, zdali k jeho výkonu má předpoklady a byl by v daném povolání úspěšný.

Proto je nutné, aby žák při kariérovém rozhodování zvážil svá přání a představy, předpoklady a konfrontoval je s realitou. Pokud nenastane soulad mezi předpoklady a preferovanou volbou, je cesta k budoucímu povolání poněkud krkolomná.

Jakmile však zjistíme, že něco děláme rádi, je to s největší pravděpodobností ta činnost, ve které budeme nad míru úspěšní. Význam zájmů je často podceňovaný, přitom patří do základních faktorů úspěšné volby povolání (Mezera, 2008, s. 13).

Jestliže se chtějí žáci ve své volbě utvrdit, nebo stále váhají nad budoucím profesním zaměřením, mohou využít řadu zájmových a dovednostních dotazníků. Ty jsou buď volně dostupné v elektronické podobě na webových serverech (viz Obr. 8 až 16), nebo v tištěné podobě jej může zprostředkovat učitel tematického okruhu *Svět práce*, výchovný poradce, školní psycholog, eventuálně jej mohou získat i v mimoškolních poradenských zařízeních. Výsledek dotazníkového šetření je však jen orientační, samotné rozhodnutí je opět na žákovi.

4.2 Faktory vnější

Do vnějších faktorů spadají determinanty, které jsou součástí jedincova okolí a nemalou měrou se podílí na finálním kariérovém rozhodnutí žáka. V následujícím textu se zaměříme na rodinu, vrstevníky a přátele, a nakonec školní prostředí.

4.2.1 Rodina

„Rodina je primární skupinou, kterou si sice nevybíráme, ale vztahy v ní jsou pro každého významným a široce i hluboce formujícím sociálním prostředím. Rodina je místem dynamického uspokojování řady potřeb a stálým zdrojem životních zkušeností i poznatků (Čačka, 2000, s. 301).“

Právě rodinné prostředí významně působí na kariérové rozhodování pubescentů. Dochází zde k prvotnímu styku s různými druhy povolání. Jedinec získává povědomí o obsahu vykonávaných profesích, informace o povoláních, příkladem pro něj může být dosažené vzdělání rodičů nebo rodinných příslušníků, postoj k vykonávané práci, komunikace s lidmi,

názory rodičů na jednotlivé profese, finanční zabezpečení, podmínky v zaměstnání, podnikání, aj. Sledováním postojů rodinných příslušníků k jednotlivým povoláním si utváří vlastní hodnocení a stanoviska (Horová, 2013; Nový a Surynek, 2006).

Komunikace rodičů s dětmi příznivě podporuje a upevňuje vzájemné vztahy a také pozitivně ovlivňuje kariérové rozhodování. Možná řešení budoucího povolání nebo další vzdělávací cesty by měly být projednávány dialogem a vést k vzájemné spolupráci a pochopení. Někdy však mohou nastat situace, že rodič vědomě či nevědomě projektuje svá nesplnění přání do potomka, nebo si pro něj přeje vyšší vzdělání či postavení, než kterého osobně dosáhl (Horová, 2013). Avšak dítě, které není průbojné, má slabší sebeúčinnost, je pod tlakem a může se ztotožnit s přáním rodičů, což může ve výsledku negativně ovlivnit jeho kariéru.

Jak uvádí Nový a Surynek (2006, s. 224 – 225) „*je-li působení příliš direktivní a autoritářské, může v některých případech způsobit konflikt zájmů. Ten pak může vyústit i v podcenění či naopak k přecenění schopností jedince a následně chybné volbě, která má řadu negativních psychologických a sociálních důsledků.*“ Obdobná situace se týká i rodinné tradice, která velí zachovat kontinuitu určité profese.

I sociální status, ekonomické a finanční zabezpečení rodiny jsou podstatnými činiteli podílející se na profesní orientaci žáka. Podle Hlad'a (2013) rodiče s nižším socioekonomickým statusem se méně aktivizují při zásahu do budoucnosti svých dětí, ale častěji jim ponechávají vyšší míru autonomie. V úplných rodinách se dětem dostává více emoční podpory na rozdíl od rodin neúplných, které se potýkají s nedostatkem sociální podpory, potíží s finančním zabezpečením nebo negativními životními událostmi. Avšak názory žáků ohledně vlastní autonomie nebo roli rodičů při rozhodování o další vzdělávací či profesní dráze ve výsledku úplnost či neúplnost rodiny neovlivní.

Hlad'o (2013) považuje působení rodiny, resp. rodičů za nejvýznamnější faktor v rozhodovacím procesu (viz Graf 1). Nejenže rodiče přímo nebo nepřímo formují své potomky výchovou, udávají vzorce chování, ale představují primární zdroj informací, stávají se iniciátory, poradci a pomocníky při kariérovém rozhodování svých dětí. Každý rodinný příslušník vykazuje při kariérovém rozhodování jinou míru aktivity a vlivu. Nejvíce se do tohoto procesu zapojují matky, které na rozdíl od otců více pečují o své dítě, věnují více času vzájemné komunikaci a jsou nejsilnějším informačním zdrojem. Otcové se zapojují později v rámci procesu verifikace. Specifickou funkci plní i sourozenci. Zajímavé je, že děti narozené jako první jsou na rozdíl od dalších sourozenců výrazně ovlivněni rodiči. Starší sourozenci jsou nezbytným zdrojem informací o středních školách a ovlivňujícím faktorem formování

budoucích plánu v dalším vzdělávání a výběru profese. Obdobnou úlohu plní i vrstevníci a přátelé.

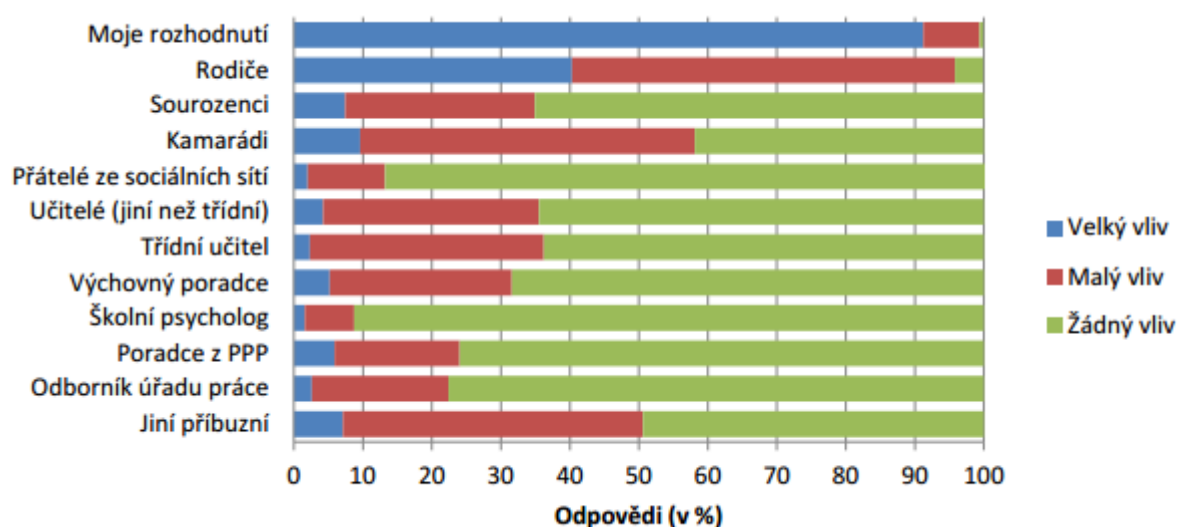
4.2.2 Vrstevníci a přátelé

V průběhu vývojového období se pubescenti postupně odpoutávají od rodičů a významnou úlohu při kariérovém rozhodování sehrávají vrstevníci, spolužáci a přátelé. Nejenže jim poskytují pochopení po emoční stránce, ale jsou pro žáky podstatným zdrojem informací o další vzdělávací dráze. Někteří žáci chtějí ve studiu následovat své starší přátele, tudíž je pro ně přínosné zjistit aktuální informace ohledně střední školy přímo od kamaráda. Nicméně některé informace a postřehy o předmětech nebo vyučujících mohou být značně subjektivní, proto by je měli zvažovat s rezervou (Hlad'o, 2013).

Z pohledu žáka se podle výzkumu (Hlad'o a Drahoňovská, 2012) kamarádi ocitají na třetí příčce (viz Graf 1) hned za vlastním rozhodnutím a vlivem rodičů.

Graf 1: *Vlivy působící na volbu další vzdělávací a profesní dráhy žáků ZŠ pohledem žáků*

Zdroj: Hlad'o a Drahoňovská (2012, s. 12)

Může nastat situace, že si žák stále není jistý svou volbou budoucí školy a následuje tak svého spolužáka. I když je prvotně nadšen, že bude mít spřízněnou duši na střední škole, ve výsledku může přijít zklamání v podobě studijních neúspěchů. Proto je nezbytné, aby každý žák přistupoval ke kariérovému rozhodování zodpovědně a zvážil všechny možné faktory, které mohou jakýmkoliv způsobem ovlivnit jeho volbu povolání nebo další vzdělávací dráhy.

4.2.3 Škola

Škola je stejně jako rodina nezbytným faktorem při kariérovém rozhodování pubescentů. Vede žáky k utváření postojů k jednotlivým druhům povolání a zároveň je učí zodpovědné volbě profesní orientace. Škola na rozdíl od rodiny záměrně působí na žáky prostřednictvím vyučovacích předmětů a rozvíjí u nich kompetence, které jsou potřebné k osvojení vědomostí, dovedností, návyků a postojů. Snaží se je vést k sebepoznávání a poskytuje jim důležité informace o světě práce, které jim pomohou posoudit své schopnosti s reálnými možnostmi uplatnění na pracovním trhu (Nový a Surynek, 2006).

Studijní programy a vyučovací předměty jednotlivých škol nejsou to jediné, co ovlivňuje budoucí volbu povolání žáků. Kromě rodinných příslušníků a vrstevníků jsou také pedagogové důležitým činitelem při kariérovém rozhodování (Nový a Surynek, 2006).

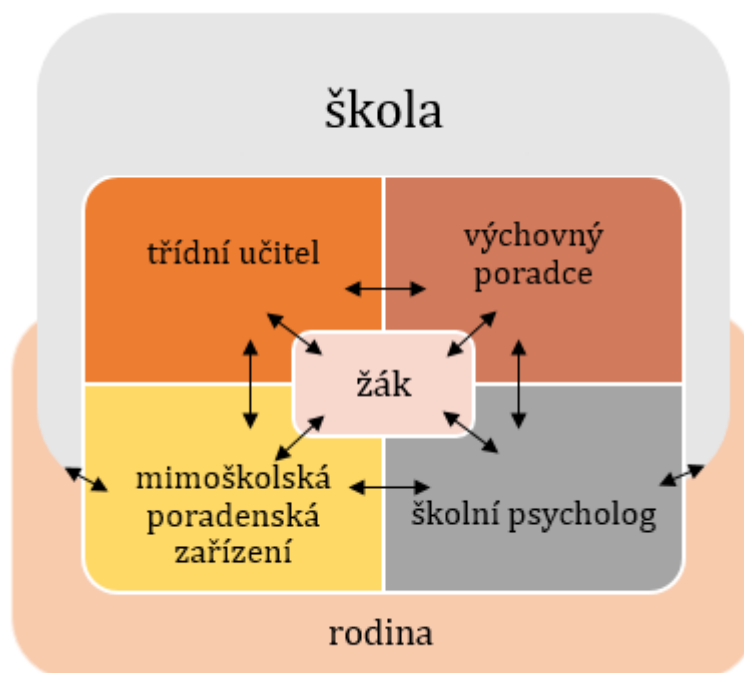
Ti zprostředkovávají žákům informace o světě práce, staví se do rolí pomocníků a rádců. Aby byli schopní komplexně poznat osobnost žáka a rozvíjet jejich studijní předpoklady, uplatňují v praxi rozsáhlý okruh diagnostických metod a forem. Kromě dlouhodobého pozorování žáka v průběhu vyučování nebo při práci, mohou získávat poznatky a postřehy od kolegů, dále mohou uskutečňovat individuální rozhovory nebo besedy se žáky, mohou se zaměřit na ankety, dotazníky, rozbor didaktických testů nebo prací žáka a v neposlední řadě lze využít i standardizovaných psychologických testů a dotazníků. Aby diagnostika splnila svůj účel, je zapotřebí spolupráce ostatních pedagogů a také analýzy a zhodnocení výsledků (Velecká, 2013).

Pedagogové se na každého žáka zaměřují individuálně a snaží se ho podporovat v rozvíjení jeho specifických schopnostech a dovednostech. Mohou žáky přivést k různým druhům činností a mimoškolním aktivitám, které jim umožní rozšířit své povědomí o vlastních přednostech a nasměrovat je ke specifickým oborům (Horová, 2013).

Do procesu kariérového rozhodování žáků na základních školách se zapojuje i třídní učitel, učitel tematického okruhu *Svět práce*, výchovný poradce nebo školní psycholog prostřednictvím kariérového poradenství.

5 Kariérové poradenství na ZŠ

Kariérové poradenství představuje systém poradenských služeb, jejichž cílem je poskytnout tyto služby lidem všech věkových kategorií a pomoci jim s rozhodnutím v oblasti školního či celoživotního vzdělávání, zaměstnání nebo při rozvoji kariéry. Služby kariérového poradenství (viz Obr. 3) mohou využít také pubescenti při volbě budoucího povolání na základních školách. Přičemž základní škola zaujímá klíčovou úlohu v kariérovém poradenství, jelikož je s žáky v každodenním kontaktu. V resortu školství je zajišťováno poradenskými pracovníky (výchovný poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog). Povinně však na školách působí výchovný poradce a školní metodik prevence, který se zabývá převážně problematikou sociálně patologických jevů. Kariérové poradenství je záležitostí i ostatních pedagogických pracovníků, zejména vyučujících tematického okruhu *Svět práce*, učitelů předmětů výchovného charakteru (např. Rodinná a Občanská výchova) a třídních učitelů (Hlad'o, 2014).

Obr. 3 Poradenské služby na škole

Náplň práce pedagogických pracovníků zabývajících se kariérovým poradenstvím na základních školách odhalí následující kapitoly.

5.1 Třídní učitel

Funkce třídního učitele s sebou obnáší plnění povinností v oblasti administrativní, informační a diagnostické. Mimo jiné se podílí na řešení konfliktních výchovných situací včetně problematiky sociálně patologických jevů. Avšak převládá činnost diagnostická, jejímž cílem je poznat žáky své třídy důkladněji než ostatní kolegové. Dobrý třídní učitel by se měl interesovat o žáka v širších souvislostech, nejen v rámci svého předmětu. Měl by vědět o jeho rodinném zázemí, sociálních vztazích a postavení ve třídě, jak komunikuje se spolužáky i vrstevníky. Dále by měl žáka poznávat z hlediska motivace, sebehodnocení, zájmů a postojů. Měl by znát jeho intelektové předpoklady, způsob myšlení, úroveň vědomostní, dovednostní a návykovou. Součástí diagnostické činnosti je poznat žákův zdravotní stav, citové vlastnosti i nadání a vývoj profesionální orientace (Podlahová, 2012; Hermochová, 2009).

Třídní učitel je nápomocen žákům své třídy při kariérovém rozhodování (viz Obr. 3). Poskytuje jim potřebné informace ve vyučování i mimo něj a zároveň sleduje a konzultuje průběžná rozhodnutí jak se samotnými žáky, tak i s jejich rodiči. Pomáhá formovat jejich sebehodnocení, představy, přání a cíle, dává objektivní rady ohledně nastávajících profesních či studijních záměrů. Díky znalosti osobnostních charakteristik jednotlivých žáků jsou nezbytní při kariérovém poradenství. Na základní škole úzce spolupracují s poradenskými pracovníky, převážně však s vyučujícím tematického okruhu *Svět práce* a výchovným poradcem (Hlad'o, 2014).

5.2 Výchovný poradce

Funkce výchovného poradce je povinně zřizována na všech základních i středních školách. Pedagog je do ní jmenován ředitelem školy po uskutečnění výběrového řízení. Práce výchovných poradců je velmi náročná po všech stránkách, proto by ji měl vykonávat zkušený, kvalifikovaný a osobnostně zralý pedagog. Nutnou součástí této práce je poskytování kvalitních informací. Výchovný poradce si tak musí udržovat neustálý přehled nejen o dalším vzdělávání čerpáním nových informací z mnoha různých zdrojů. Na základních školách často působí jako koordinátor kariérového poradenství a může být někdy nazýván kariérovým poradcem (Hlad'o, 2014).

Veškeré činnosti výchovného poradce jsou definovány v Příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Výchovný poradce poskytuje ve vztahu ke kariérovému poradenství službu poradenskou, metodickou a informační.

S tím souvisí tyto činnosti:

- koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství,
- základní skupinová šetření k volbě povolání, administraci, zpracování, interpretaci, individuální poradenství a analýzu preferencí v oblasti volby povolání žáků,
- poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků,
- spolupráce se školskými poradenskými zařízeními,
- zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních střediscích,
- metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků,
- poskytování informací o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, aj. (Vyhláška, 2005, s. 499 – 500; Hlad'o, 2012, s. 30), (přesné znění viz Příloha 2).

Hlavní oblastí činnosti výchovných poradců je kariérové poradenství. Kariérové poradenství je dlouhodobá záležitost, která neprobíhá pouze v posledním ročníku ZŠ. Představuje činnost, při které výchovný poradce poskytuje informace o formách dalšího studia žákům a jejich rodičům či zákonným zástupcům. Tato informační činnost zahrnuje např. zprostředkování informací o přípravných kurzech k dalšímu studiu, přijímacích zkouškách, dnech otevřených dveří a dalších aktivitách škol (Čáp et al., 2009).

Cílem kariérového poradenství je správný výběr střední školy, přičemž studiem na určité škole žák absolvuje odbornou přípravu na své budoucí povolání. Jedná se tedy o proces výběru budoucího povolání, ve kterém výchovný poradce využívá informace o zájmech a dovednostech žáka. Dochází zde ke spolupráci se žákem a jeho rodiči nebo zákonnými zástupci (Lacena, 2010).

Výchovný poradce poskytuje žákům končícím povinnou školní docházku informace ohledně jednotlivých typů středních škol, oborech, požadavcích a úspěšnosti přijetí. Dále poskytuje individuální konzultace, pořádá exkurze do středních škol i různých podniků, domlouvá besedy a přednášky s odborníky, organizuje veletrhy burzy středních škol, kde žáci, rodiče i zákonní zástupci mají možnost oslovit zástupce středních škol a zeptat se na potřebné informace. Výchovný poradce si touto cestou může individuálně promluvit se zákonnými zástupci žáků, vysvětlit jim proces přijímacího řízení na střední školy a zodpovědět veškeré dotazy. Pomoc výchovného poradce je potřeba, pokud žáci neuspěli v prvním kole přijímacího řízení. Je třeba zjistit, jaké školy vypisují další kola přijímacího řízení, možnosti úspěchu, podání odvolání proti nepřijetí, aj. Nedílnou součástí poradenské činnosti výchovného poradce

je provádění individuálního i skupinového šetření pubescentů k volbě povolání. Přičemž úkolem je zadávat, zpracovávat a vyhodnocovat zájmové dotazníky, přijímací řízení, analyzovat oblasti volby povolání, spolupracovat se školskými poradenskými zařízeními atd. (Knotová, 2014).

5.3 Školní psycholog

Školní psycholog vstupuje do školského systému na bázi rozhodnutí ředitele základní školy. Aktivita, kterými je pověřena pouze tato profese, zahrnují interakci s pedagogickým sborem, s jednotlivými pedagogy, s třídními učiteli, s žákovskými kolektivy, s jednotlivými žáky i s jejich rodiči. Zajišťuje poradenskou činnost i mimo školní prostředí díky spolupráci s odborníky jiných institucí (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, zdravotnická zařízení), informuje zákonné zástupce žáků, organizuje besedy, aj. Mimo jiné se podílí na základních školách na tvorbě preventivních programů proti negativním jevům, vztahovým problémům, poruchám chování a učení pubescentů. Díky komunikaci mezi jednotlivými články systému řeší ohnisko školních problémů (Zapletalová, 2001).

Nezbytnou součástí náplně práce školního psychologa, i když ne primární, je poskytování kariérového poradenství na ZŠ (viz Obr. 3). Úzce spolupracuje s třídními učiteli i výchovným poradcem a v souvislosti s volbou povolání provádí pedagogicko-psychologickou diagnostiku. Žákům i rodičům poskytuje odbornou pomoc, díky níž je umožněno komplexní psychologické vyšetření žáka a jeho dosažené výsledky jsou následně detailně rozebrány. Tato činnost je nezastupitelná, může ji vykonat pouze školní psycholog, jelikož vyžaduje specifické odborné kompetence, jimiž ostatní poradenští pracovníci nedisponují (Hlad'o, 2014).

Stejně jako u výchovného poradce je i činnost školního psychologa definována v Příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. V rámci kariérového poradenství na školách poskytuje konzultační, poradenskou, intervenční, metodickou a vzdělávací činnost. Pod zmíněné činnosti spadá např. kariérové poradenství žáků, skupinová a komunitní práce s žáky, koordinace poradenských služeb mimo školu a spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, prezentační a informační činnost a participace na přípravě přijímacího řízení ke vzdělávání na střední škole, aj. (Vyhláška, 2005, s. 501 – 502; Hlad'o, 2012, s. 32). Přehled výhod a nevýhod odborníků zabývajících se kariérovým poradenstvím je uveden v Příloze č. 3.

5.4 Problémy v kariérovém poradenství na ZŠ

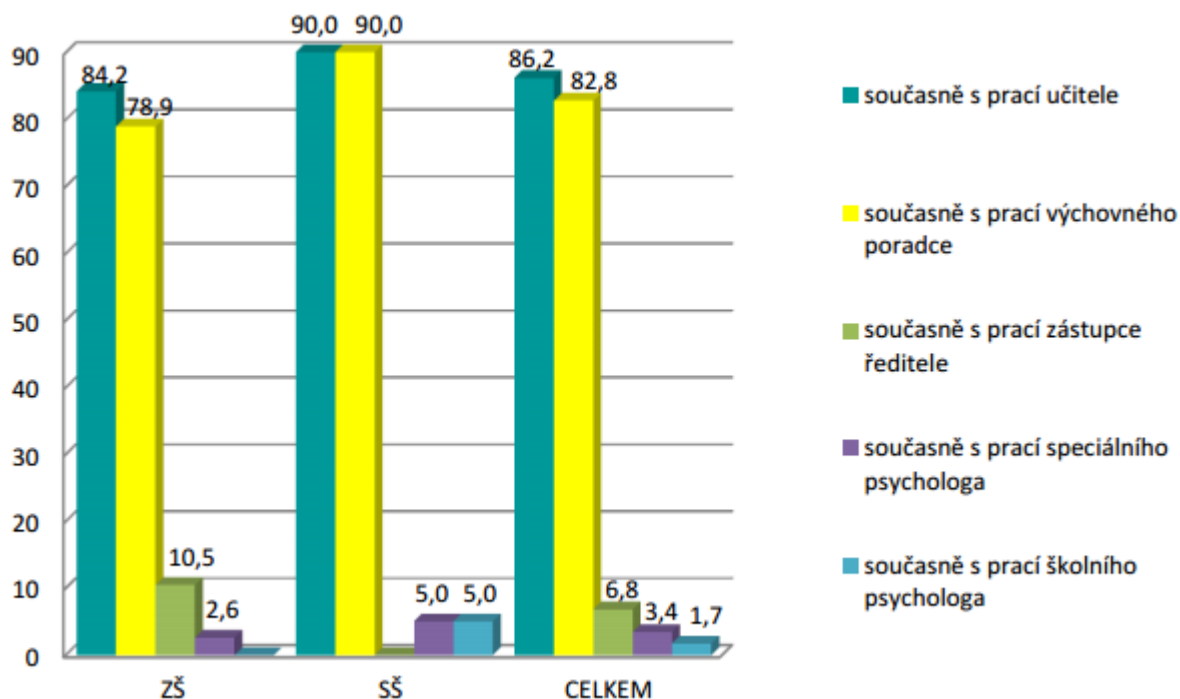
Podle OECD (2009, s. 14) se osobní kariérové poradenství často zaměřuje na žáka až v momentu klíčového rozhodnutí, tj. před koncem povinné školní docházky či při přechodu na střední školu nebo do zaměstnání. A to pouze jedincům, kteří jsou pro osobní pohovory vybráni, avšak výběr není učiněn na základě definované potřeby (např. nízká odborná znalost nebo připravenost k rozhodování).

Závažným problémem, jenž se na mnohých základních školách vyskytuje, spočívá v odborné nepřipravenosti pedagogů vyučujících tematický okruh *Svět práce*. Často i kariérovým poradcům chybí odborné znalosti v oblasti kariérového poradenství. Nebo naopak jejich služby nestačí pokrýt potřeby žáků, jelikož se jich na škole soustřeďuje nadbytek a kariérový poradce nemá možnost vést individuální rozhovor s každým. Nemusí mít ani vlastní kabinet, kde by mohly soukromé hovory probíhat. Negativem je též nedostatek zdrojů informací či kontakt se světem práce. Učitelé neznají pracovní trh, ani co obnáší různá zaměstnání či podnikání. Do škol je zváno málo zástupců zaměstnavatelů, kteří by žákům přiblížili určitý sektor trhu práce. Školy téměř nezapojují rodiče žáků do kariérových programů i organizace veletrhů kariérních příležitostí pokulhává. Ve snaze kariérových poradců přiblížit žákům co nejvíce druhů povolání se zapomíná na sektor podnikání a nepodporují tak v mladých lidech podnikatelského ducha (OECD, 2009).

Kariérové poradenství se na základních školách přisuzuje zejména kariérovým poradcům. Často se poradci ocitnou v plnění více funkcí najednou. Jak uvádí Drahoňovská a Eliášková (2011) kariérový poradce je na ZŠ v téměř 85 % stavěn do role učitele a téměř v 79 % současně vykonává funkci výchovného poradce (viz Graf 2).

Graf 2: S jakou prací je současně vykonáváno kariérové poradenství

Zdroj: Drahoňovská a Eliášková (2011, s. 10)

Problematika kariérového rozhodování se však týká všech pedagogů v učitelském sboru. Každý by se měl zapojit a podniknout kroky ke zlepšení situace na školách. Pro zefektivnění kariérového poradenství na školách by se měli podle OECD (2009) rozvíjet:

- Koncepty *poradensky orientovaných škol*. Na úrovni základního vzdělávání se v Kanadském Quebecu zaměřují na podporu identity člověka a dále se specifikují na porozumění užitečnosti vyučovaných předmětů. Díky této koncepci se zvyšuje počet kvalifikovaných poradců. Je rozvíjena spolupráce mezi učiteli a poradenským personálem a později i partnerství s rodiči.
- Do *systemu portfolia* by si měli žáci zaznamenávat své studium a zkušenosti související s kariérou. Např. v Rakousku se tomuto systému říká „pracovní pas“, v Dánsku „vzdělávací deník“ a v Německu „pas volby povolání“.
- A v neposlední řadě se *staví mosty se světem práce*. Na základních školách by se měly organizovat pracovní zkušenosti či pracovní návštěvy s cílem pomoci pochopit svět práce a vlastní profesní orientaci. Tento systém funguje např. v Německu.

Aby se předešlo negativům vyskytujících se v kariérovém poradenství nebo kariérovém rozhodování, je potřeba využívat informační zdroje. Některé z nich si představíme v následující kapitole.

6 Informační zdroje kariérového rozhodování

Informační zdroje jsou nezbytnou součástí kariérového rozhodování pubescentů na základních školách. Jejich prostřednictvím jsou poskytovány potřebné informace, které mladí lidé vyhledávají, aby mohli učinit správnou volbu své profesní orientace. V současnosti existuje nepřehledné množství dostupných materiálů, jež využívají pedagogové při výuce tematického okruhu *Svět práce*, poradenští pracovníci, rodiče i samotní žáci.

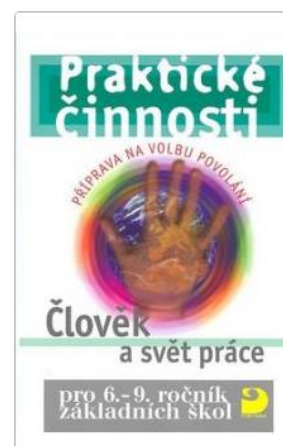
6.1 Tištěné zdroje

Zdroje v tištěné podobě disponují velkou výhodou, která spočívá v jejich nezávislosti na technice. Poskytují informace v každé situaci, jelikož jsou snadno přenositelné a mohou být čteny v jakýkoliv čas na jakémkoliv místě. Nevýhoda spočívá v omezenosti informací rozsahem stran, pomalém vyhledávání podle stanovených kritérií, a hlavně zastaráváním informací (Hlad'o, 2008). Avšak na základních školách stále pomáhají pedagogům při výuce tematického okruhu *Svět práce* i výchovným poradcům. Existují ve formě metodických příruček pro učitele nebo jako podpůrná publikace pro žáky či přímo pracovní listy.

Možné tištěné materiály využívané na základních školách jsou uvedeny v podkapitolách.

6.1.1 Praktické činnosti: příprava na volbu povolání

Jedná se o učebnici, jejímž autorem je Jiří Strádal. Učebnice je určena žákům 2. stupně základních škol. Převažují v ní teoretické informace, které jsou doplněny otázkami a úkoly symbolizující praktickou část. Jednotlivé kapitoly odhalují svět práce v doprovodu různých faktorů a vlivů, které musí žák při své profesní orientaci zvážit. A to např. faktory lidské práce, vliv vývoje techniky na lidskou práci, rozhodování o profesní orientaci, prostředí výkonu povolání, vzdělávací nabídky, zaměstnání, práva a povinnosti zaměstnanců a podnikání.

Obr. 4 (Strádal, 2007)

6.1.2 Člověk a svět práce na 2. stupni ZŠ

Představuje metodický materiál pro učitele vzdělávací oblasti Svět práce, který napsal Zdeněk Friedmann. Jsou zde kvalitně zpracovány návody nejen tematického okruhu *Svět práce*, ale i práce s technickými materiály, design a konstruování, pěstitelské práce a chovatelství, provoz a údržba domácnosti, příprava pokrmů, práce s laboratorní technikou a digitální technologie. Informace v publikaci jsou pro výuku praktické, inspirativní a uvedené návody jsou ověřeny v praxi.

Obr. 5 (Friedmann, 2007)

6.1.3 Pro jaké povolání se hodím?

Autorem publikace je Antonín Mezera. Tato literatura je určena převážně žákům 2. stupně základních škol pro usnadnění volby povolání. Jednotlivé kapitoly jim umožní poznat sebe sama, naučit se plánovat, získávat informace, učit se správným způsobem a v neposlední řadě se dokázat rozhodovat. Poslední kapitoly promlouvají k rodičům a výchovným poradcům. Publikace disponuje mnoha praktickými návody, testy a radami pro samotné žáky. Dále jsou zde uvedeny zajímavé informace a náměty, jež mohou pomoci pedagogům s výukou. I když kniha není zrovna nejtenčí (296 s.), je napsána jako dialog se čtenářem.

Obr. 6 (Mezera, 2008)

6.1.4 Atlas školství

Představuje soubor 14 sešitových publikací, přičemž každý kraj má svůj sešit. Uvnitř publikace jsou kompletní přehledy středních škol od gymnázií po učiliště a jejich aktuální studijní nabídka v jednotlivých krajích. Obsahuje kontaktní údaje škol, seznam vyučovaných oborů, délka studia, počty přihlášených a přijímaných žáků, informace o přijímacích zkouškách, možnostech ubytování a stravování. Tyto údaje jsou čerpány z databáze Správy služeb zaměstnanosti MPSV, která je zpracována a aktualizována jednotlivými úřady práce v rámci informačního systému OKpráce. Publikace obsahuje navíc část, v níž se školy představují vlastními příspěvky,

Obr. 7 (Atlas školství, 2017)

a doplňují tak údaje popsané v přehledové části. Atlasy školství jsou na podzim každého roku distribuovány zdarma do základních škol, vydavatelem je *nakladatelství P.F. Art, Brno* (Hlad'o, 2008, s. 56).

6.1.5 Další publikace

Dále zmíněné publikace (viz Tabulka 2) jsou určeny jak pro žáky končící povinnou školní docházku, tak pro třídní učitele, výchovné poradce, učitele tematického okruhu *Svět práce* a ostatní pedagogické pracovníky zabývající se kariérovým poradenstvím. Jedná se převážně o metodické příručky pro učitele nebo pracovní sešity pro žáky. Společné cíle jednotlivých publikací spočívají v usnadnění kariérového rozhodování žákům prostřednictvím cvičení a úkolů na sebepoznání či rozhodování aj. Některé publikace obsahují náměty na samostatné nebo skupinové práce, které umožní komplexní náhled do všech oblastí profesní orientace. Literatura neopomíná ani oblast podnikání, naopak přichází s nápady na realizaci projektů, v nichž si žáci mohou založit imaginární firmu a nanečisto si vyzkoušet její řízení, organizování, plánování výroby, vedení zaměstnanců aj.

Tabulka 2: *Publikace s tematikou volby povolání pro učitele a žáky*

Publikace pro učitele		Publikace pro žáky	
Autor	Název	Autor	Název
Blažková, Fleissnerová	<i>Volba - Příručka pro učitele (2001)</i>	Blažková, Fleissnerová	<i>Volba povolání (2001)</i>
Vendel	<i>Kariérní poradenství (2008)</i>	Blažková	<i>Moje volba: pracovní učebnice pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ (2006)</i>
Horská, Zemánková	<i>Volba: příručka pro učitele (2002)</i>	Horská, Zemánková	<i>Volba povolání: pracovní sešit (2002)</i>
Pucová	<i>Orientace ve světě práce: příručka pro učitele (2003)</i>	Pucová	<i>Orientace ve světě práce: pracovní listy (2003)</i>
Šípková	<i>Volba povolání I.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni (2011)</i>		
	<i>Volba povolání II.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni (2011)</i>		
	<i>Volba povolání III.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni (2011)</i>		
Šikulová, Mrázová, Wedlichová	<i>Pomáhejte žákům s výběrem povolání a profesní dráhy (2007)</i>		

Titulů zabývající se problematikou kariérového rozhodování žáků základních škol existuje velké množství. Podle názoru autorky jsou však v současnosti dostupnější a využívanější internetové zdroje.

6.2 Internetové zdroje

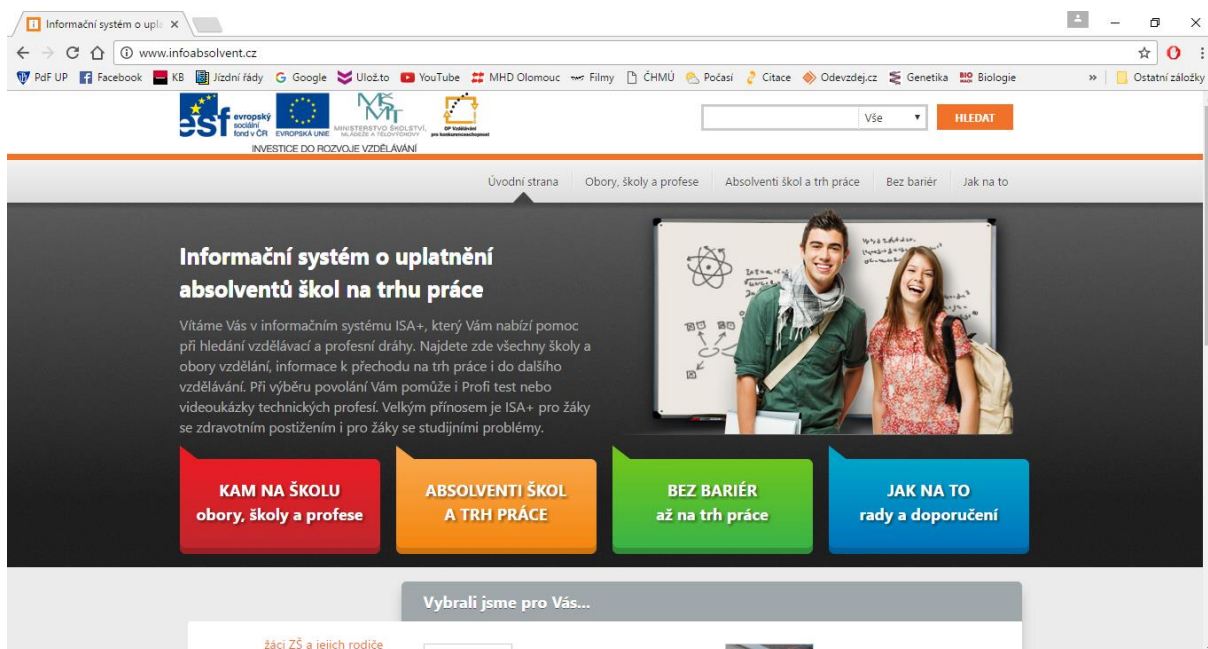
V současnosti se stává internet stále populárnějším prostředkem ve vyhledávání informací napříč generacemi. Poskytuje nepřeborné množství informací téměř z celého světa. Proto je nutno objektivně posoudit kvalitu, pravdivost a aktuálnost pramenů i informací, v nich obsažených. Oproti tištěným zdrojům, které lze pročitat takřka kdekoli a kdykoli, jsou internetové zdroje v nevýhodě, jelikož zařízení (např. stolní počítače, notebooky, tablety) vyžadují buď síťové připojení k internetu nebo alespoň Wi-Fi (Hlad'o, 2008). Avšak díky technologickým pokrokům vnímáme tuhle situaci za méně problematickou. Vždyť smartphony pracují s mobilními daty, které umožňují přístup k internetu téměř odkudkoli, a to se technologie neustále vyvíjí.

Internetové zdroje se stále více rozmáhají i ve školním prostředí. Pedagogové je využívají pro zpestření a zefektivnění výuky v rámci svých předmětů i při výuce tematického okruhu *Svět práce*. Stejně jako běžný uživatel by měl i pedagog zvážit aktuálnost a pravdivost informací, než s nimi začne pracovat. Ideální jsou webové stránky, které prověřili odborníci. Řadu ověřených pramenů mají k dispozici výchovní poradci, kteří je buď sami nebo přes třídní učitele a vyučující tematického okruhu *Svět práce* zprostředkují žákům. Pro ně jsou cenné informace ohledně vzdělávání, přijímacích zkoušek na střední školy, jednotlivých profesích a uplatnění na trhu práce, psaní životopisu či přijímacím pohovoru. Kromě toho lze na níže uvedených internetových stránkách (viz Obr. 8 až 16) nahlédnout do světa podnikání, vybrat povolání podle určitých kritérií nebo v případě nerozhodnosti žáků absolvovat dotazník zájmů, dovedností nebo testy osobnosti. Výsledky jsou však jen orientační a samotné rozhodnutí opět spočívá na žákovi.

Využití internetu ve výuce zaměřené na volbu povolání do jisté míry předpokládá znalost práce žáků s výpočetní technikou a internetem. Cílem je, aby žáci získali přehled o možnostech, které internet pro volbu povolání nabízí a naučili se získané informace kriticky hodnotit a samostatně s nimi pracovat (Hlad'o, 2008, s. 60).

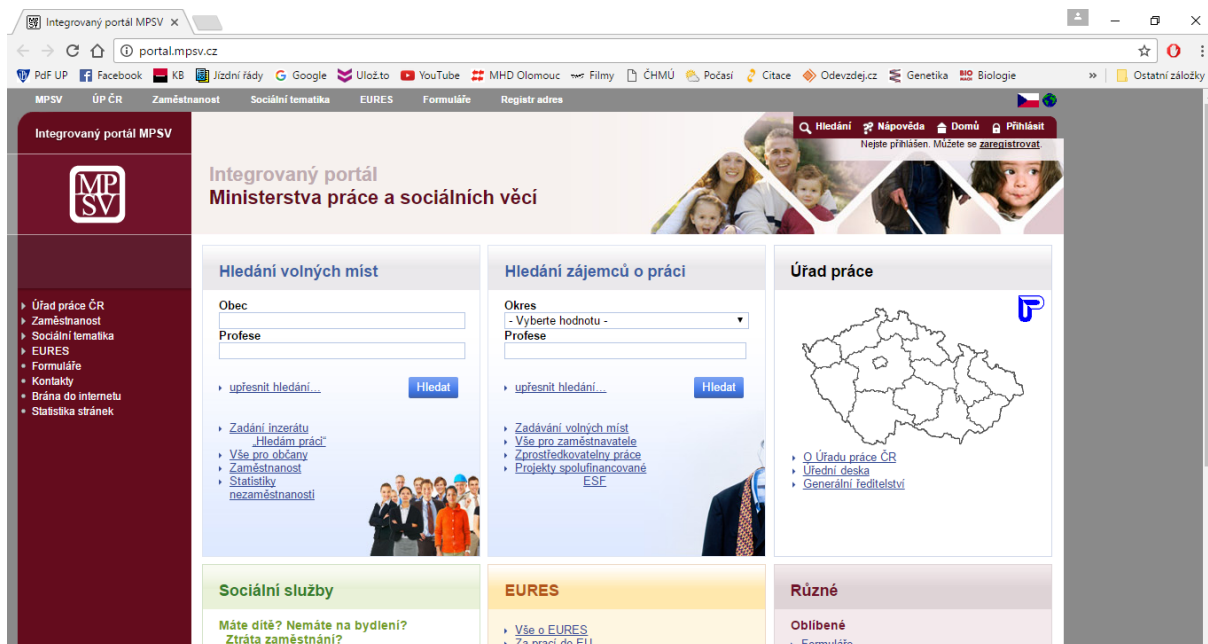
Nejčastější internetové odkazy, které využívají jak pedagogové, tak žáci jsou k nahlédnutí dále.

1. Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Obr. 8 Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

2. Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí

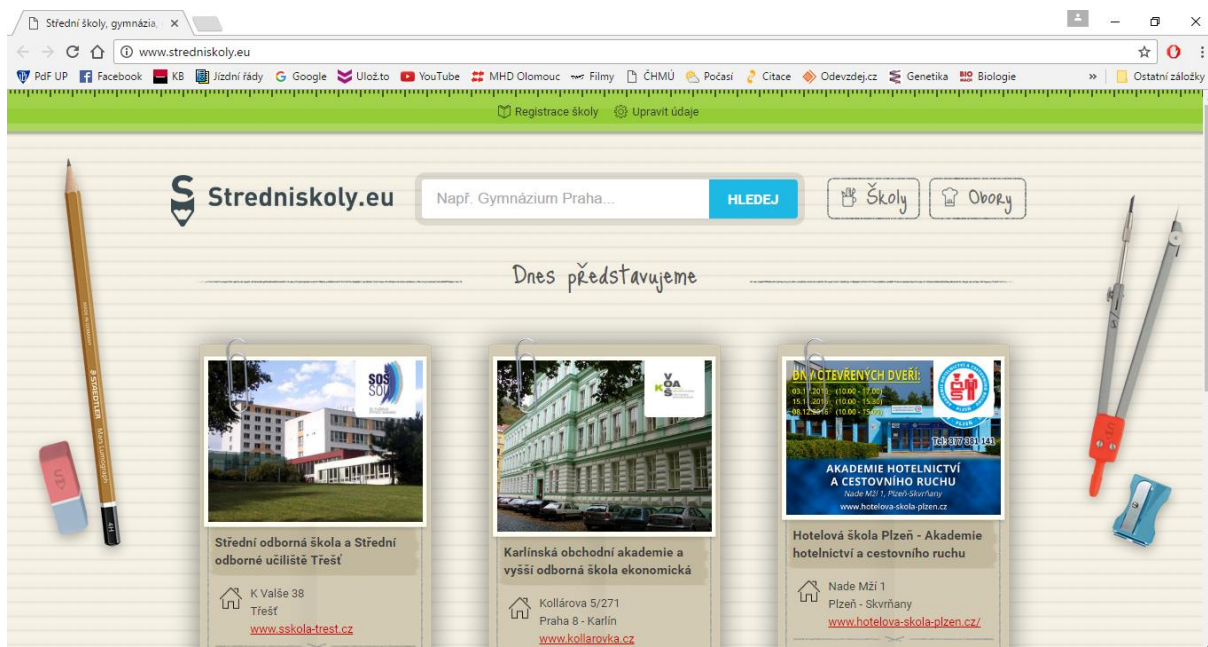
Obr. 9 Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí

3. Proškoly.cz

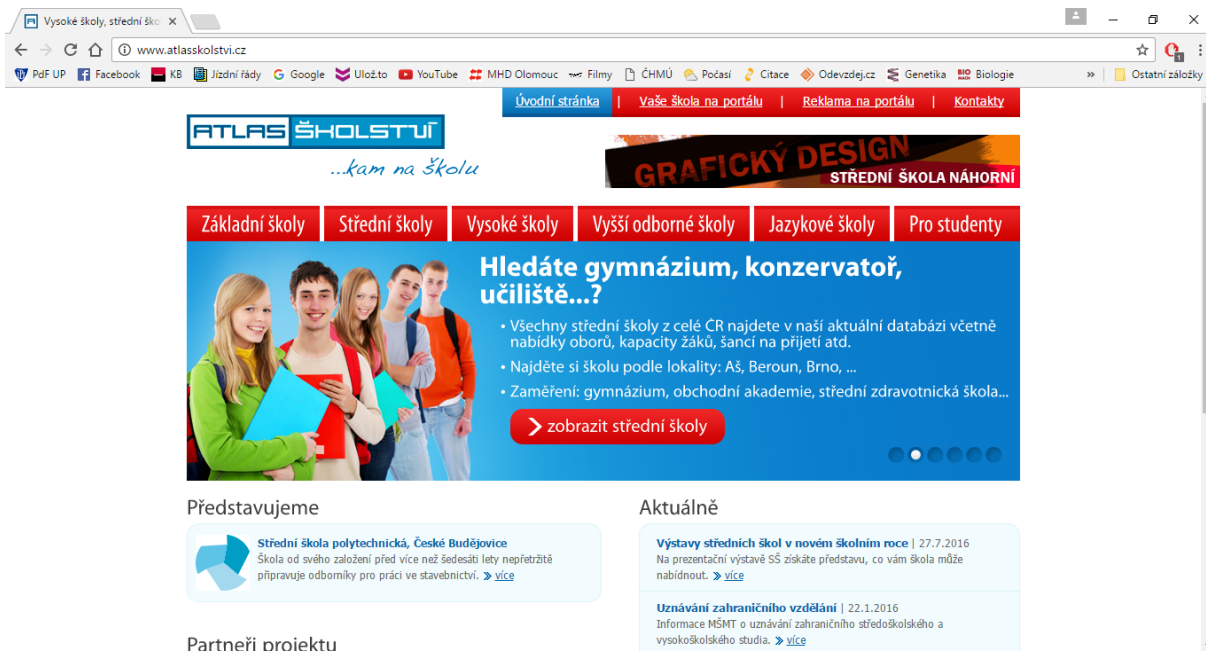
Obr. 10 Proškoly.cz

4. Střední školy.eu

Obr. 11 Střední školy.eu

5. Atlas školství

Vysoké školy, střední školství

www.atlasskolstvi.cz

Úvodní stránka | Vaše škola na portálu | Reklama na portálu | Kontakty

ATLAS ŠKOLSTVÍ
...kam na školu

GRAFICKÝ DESIGN
STŘEDNÍ ŠKOLA NÁHORNÍ

Základní školy | Střední školy | Vysoké školy | Vyšší odborné školy | Jazykové školy | Pro studenty

Hledáte gymnázium, konzervatoř, učiliště...?

- Všechny střední školy z celé ČR najdete v naší aktuální databázi včetně nabídky oborů, kapacity žáků, šancí na přijetí atd.
- Najděte si školu podle lokality: Aš, Beroun, Brno, ...
- Zaměření: gymnázium, obchodní akademie, střední zdravotnická škola...

[zobrazit střední školy](#)

Představujeme

Střední škola polytechnická, České Budějovice
Škola od svého založení před více než šedesáti lety nepřetržitě připravuje odborníky pro práci ve stavebnictví. [více](#)

Aktuálně

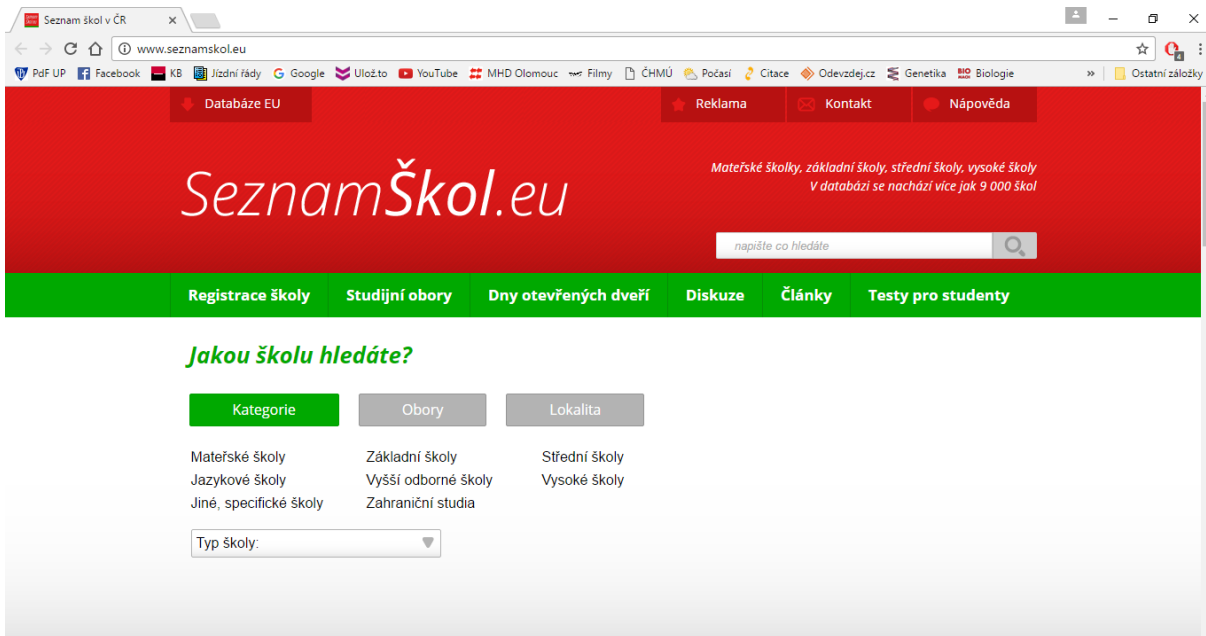
Výstavy středních škol v novém školním roce | 27.7.2016
Na prezentační výstavě SŠ získáte představu, co vám škola může nabídnout. [více](#)

Uznávání zahraničního vzdělání | 22.1.2016
Informace MŠMT o uznávání zahraničního středoškolského a vysokoškolského studia. [více](#)

Partneři projektu

Obr. 12 Atlas školství

6. Seznam škol

Seznam škol v ČR

www.seznamskol.eu

Databáze EU | Reklama | Kontakt | Náповěda

SeznamŠkol.eu
Mateřské školy, základní školy, střední školy, vysoké školy
V databázi se nachází více jak 9 000 škol

napište co hledáte

Registrace školy | Studijní obory | Dny otevřených dveří | Diskuze | Články | Testy pro studenty

Jakou školu hledáte?

Kategorie | Obory | Lokalita

Mateřské školy | Základní školy | Střední školy
Jazykové školy | Vyšší odborné školy | Vysoké školy
Jiné, specifické školy | Zahraniční studia

Typ školy:

Obr. 13 Seznam škol

7. Integrovaný systém typových pozic

www.istp.cz

istp® integrovaný systém typových pozic

Hledáte práci?
Ukážeme Vám možnosti vašeho pracovního uplatnění, poradíme, jak si můžete možnosti Vašeho pracovního uplatnění rozšířit a pomůžeme Vám při plánování vašeho dalšího vzdělávání.

Volná místa | Kurzy | Profesní kvalifikace | Povolání | Střední školy a VOŠ

Název volného místa, kurzu, povolání... Místo (kraj, okres, adresa...)

jobtip poradce při výběru povolání

- Hledáte práci?
- Chcete změnit svoje zaměstnání?
- Nemůžete najít uplatnění ve své profesi?

Jobtip Vám může sestavit pracovní profil a nabídnout vhodnou pracovní pozici, ze které se může stát Vaše nové zaměstnání.

nsp více informací o povoláních

Chcete se dozvědět více o nějaké profesi?

Zajímá Vás ...

- Co dělá hrázny?
- Kolik si vydělá kuchař?
- Jaké vzdělání má mít architekt?

Informace pro zájemce o práci i pro zaměstnavatele naleznete v katalogu Národní soustavy povolání.

dat cz databáze dalšího vzdělávání

- Pořadujete doplnit nebo rozšířit svou kvalifikaci?
- Hledáte vhodný kurz?

Databáze DAT CZ Vám nabízí širokou škálu vzdělávacích akcí a rekvalifikačních kurzů od řady vzdělávacích společností z celé ČR.

kpm katalog pracovních míst

- Vytváříte popis pracovních míst ve firmě?

Využijte Katalog pracovních míst, který Vám jednoduše a rychle umožní vytvořit strukturovaný popis pracovních míst přesně podle potřeb Vaší firmy.

Obr. 14 Integrovaný systém typových pozic

8. Neflákám se.cz

Neflákám se.cz
web pro všechny aktivní lidi

Chci dobrou práci

Široký výběr: HYPERPRÁCE - CAREERJET - JOBS - IOOBLE - IOBMASTER - IOBLIST - IOBDNES - Easy-prace
Brigády: JOBS - IOBLIST

- Práce, volná místa, zaměstnání z celé ČR
- Pracovní místa nabízená úřady práce
- Nabídka práce v zahraničí
- Pracovní místa v Evropské unii
- Možnosti dělat au pair v zahraničí
- Kontaktování zaměstnavatele, žádost o zaměstnání
- Přijímací pohovor
- Profesní životopis

Chci se něco nového naučit

- Kurzy všech zaměření
- Nástavbové studium pro vyučené
- Cizí jazyky
- Studium v zahraničí – prostřednictvím MŠMT
- Studium v zahraničí – prostřednictvím AFS
- Studium v Dánsku – zvlášť zajímavá příležitost
- Zlevněné kurzy všech oborů "last minute"
- Jak vybrat kurz
- Změna povolání
- Informace o povoláních
- Národní soustava kvalifikací
- Asociace institucí vzdělávání dospělých

Chci podnikat

Chci cestovat

Pro 2016

tyděl	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne
48	28	29	30	1	2	3	4
49	5	6	7	8	9	10	11
50	12	13	14	15	16	17	18
51	19	20	21	22	23	24	25
52	26	27	28	29	30	31	1
1	2	3	4	5	6	7	8

Dnes

Můj zásobník

Jméno:

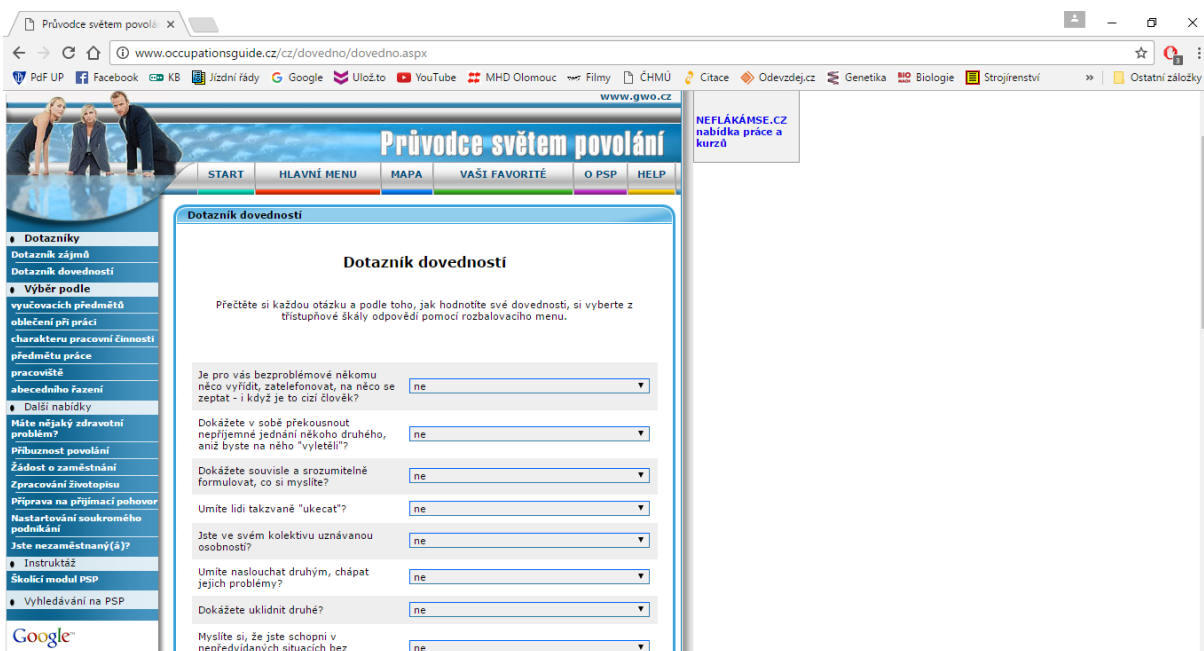
Heslo:

Registrace

Diskuzní fórum

Obr. 15 Neflákám se.cz

9. Průvodce světem povolání

Obr. 16 Průvodce světem povolání

6.3 Ostatní zdroje

Osoby, které se účastní kariérového rozhodování vyhledávají informace kromě tištěných a internetových zdrojů i v jiných pramenech jakožto multimediálních zdrojích, burzách škol, dnech otevřených dveří, informačních a poradenských střediscích, exkurzích v rámci školních aktivit, aj. Určitý vliv má též doporučení rodičů a blízkých. Některé z uvedených zdrojů budou popsány v následujících kapitolách.

6.3.1 Multimediální zdroje

Hlavním zástupcem multimediálních zdrojů jsou videa. V současnosti jsou dostupná na různých nosičích, např. CD-ROM, DVD i on-line. Jejich výhoda spočívá v tom, že pomocí obrazu, zvuku a mluveného slova ukazují skutečnou podobu skrytého smyslu textových nebo statických obrazových informací. Nejenže tímto poutavým způsobem pedagogové zefektivní výuku, ale žáci si utvoří téměř dokonalou představu o realitě (Hlad'o, 2014).

6.3.2 Burza škol

Jedná se o expozici mnoha středních škol na jednom místě, kde jednotlivé školy mají svůj stánek včetně propagačních materiálů a pověřené osoby v čele, která danou školu reprezentuje. Burzu středních škol mohou pro žáky končící povinnou školní docházkou pořádat jak základní

školy, tak střední školy. Pořádající školy mohou oslovit střední školy z blízkého okolí nebo z celého okresu či kraje. Na místo určení přichází žáci, aby si již zjištěné informace ověřili nebo rozšířili o další podrobnosti. Jakýkoliv dotaz ohledně požadavků pro přijetí na konkrétní střední školu, průběhu přijímacích zkoušek, vyučování odborných předmětů, úspěšnosti u maturitní zkoušky, stravování, ubytování pro dojíždějící atd. jim bude zodpovězen pověřenými osobami. Žáci mají příležitost navštívit burzu škol v rámci školní exkurze nebo s doprovodem rodičů.

6.3.3 Den otevřených dveří

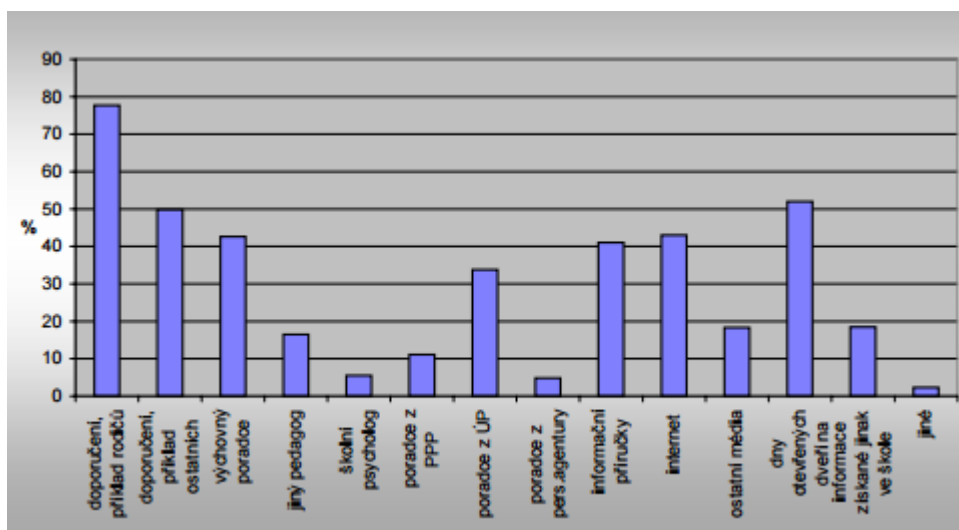
Nejen na středních školách probíhají dny otevřených dveří, které představují několik dnů v roce, kdy zájemci mají možnost osobně si prohlédnout prostředí střední školy a výukové prostory (specializované učebny, laboratoře, kmenové třídy), jež nejsou veřejnosti běžně přístupné. Na střední školy přicházejí žáci většinou v doprovodu rodičů. Jako průvodci po objektu jsou jim k dispozici jak pedagogové, tak žáci příslušné střední školy, kteří ochotně zodpoví každý dotaz.

Na uvedené zdroje z kapitoly 6 reaguje výzkumné šetření z roku 2003. Národní ústav odborného vzdělávání měl za cíl zjistit nejčastější vlivy a zdroje informací, které volí žáci absolventských ročníků základních škol. Výzkum dospěl k těmto závěrům v procentuálním vyjádření (NÚOV, 2003):

- rodiče	78 %
- dny otevřených dveří	52 %
- příbuzní a přátelé	50 %
- internet	43 %
- výchovný poradce	42,6 %
- tištěné materiály	41 %
- úřad práce	34 %
- PPP	11 %

Graf 3: Rozhodovací zdroje k volbě povolání a další vzdělávací dráhy na ZŠ

Zdroj: NÚOV (2003, s. 16)

Z výzkumu lze usoudit, že mladí lidé hledající informace o svém budoucím povolání upřednostňují v rozhodovacím procesu rodinu, neformální prostředí a značnou míru samostatnosti (viz Graf 3).

V kvalifikační práci bude rovněž použito výzkumného šetření. To se bude zaměřovat na informační funkci školy z pohledu pedagogů a žáků.

Aplikační část

7 Výzkumné šetření

Aplikační část kvalifikační práce navazuje na část teoretickou, v níž je komplexně nastíněna problematika informační funkce školy při kariérovém rozhodování žáků na základní škole. Ve výzkumné části práce je problematika objasněna ze dvou hledisek. Jeden pohled se zaměřuje na pedagogy, jakožto zástupce školního systému a druhý je věnován samotným žákům. Celkový výzkum je interpretován kombinací dvou přístupů, a to kvantitativního a kvalitativního. Nástrojem kvantitativního výzkumu je dotazník určený pro cílovou skupinu žáků 8. a 9. ročníků základních škol a formou rozhovoru, který je typický pro kvalitativní výzkum, jsou zaznamenávány názory pedagogů na danou problematiku.

Výzkumné šetření lze rozčlenit do několika fází, které budou přiblíženy v následujících kapitolách.

7.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Prvním krokem realizovaného výzkumu bylo vymezení výzkumného cíle a formulace hlavní výzkumné otázky. Od těchto dvou pilířů se pak odvíjel směr celého výzkumu. Řešený problém v kvalifikační práci se týkal informačního zajištění oblasti volby povolání. Výzkumné šetření bylo orientováno na žáky, kteří se právě nacházejí ve fázi kariérového rozhodování. Dále byl zaměřen na pedagogy, jež jim byli v uvedené situaci nápomocni.

Hlavní cíl výzkumného šetření byl formulován následovně:

Zmapovat informační funkci školy ohledně kariérového rozhodování z pohledu žáků základních škol a pedagogů, kteří se podílí na profesní orientaci žáků.

Stěžejní cíl byl dosahován prostřednictvím těchto dílčích cílů:

- a) zmapovat nejčastější vlivy působící na volbu povolání žáků,
- b) zjistit nejvyužívanější zdroje informací při kariérovém rozhodování,
- c) zjistit podstatné zdroje informací ohledně volby povolání z pohledu žáků a z pohledu pedagogů,
- d) zjistit, na které pedagogy se žáci nejčastěji obrací s konzultací své volby povolání,
- e) popsat klíčové problémy spojené s kariérovým rozhodováním z pohledu učitelů.

Záměrem bylo oslovit dvě cílové skupiny, na jedné straně žáky 8. a 9. ročníků základních škol a na straně druhé pedagogy podílející se na kariérovém rozhodování těchto žáků. Od cílových skupin byla pomocí zvolených výzkumných metod (viz kapitola 7.3) čerpána podstatná data, která byla následně analyzována a dále interpretována. Postupně tak byly naplněny stanovené dílčí cíle, které vedly k dosažení hlavního výzkumného cíle. Výzkumná otázka, na kterou byla v průběhu šetření hledána odpověď, byla formulována následovně:

Jak je vnímána informační funkce školy při kariérovém rozhodování z pohledu pedagogů a žáků?

Tato výzkumná otázka byla realizována pomocí těchto dílčích výzkumných otázek:

- a) Jaké nejčastější vlivy působí na volbu povolání žáků?
- b) Jaké jsou nejčastěji využívané zdroje informací při kariérovém rozhodování žáků?
- c) Jak vnímají podstatné informace ohledně volby povolání žáci na jedné straně a pedagogové na straně druhé?
- d) Se kterými pedagogy žáci nejčastěji konzultují svou volbu povolání?
- e) Jaké jsou klíčové problémy kariérového rozhodování z pohledu pedagogů?

Další důležitý krok pro uskutečnění výzkumného šetření spočíval ve výběru vhodného výzkumného vzorku.

7.2 Charakteristika výzkumných vzorků

Výzkumný soubor zastupovaly dvě skupiny respondentů, žáci 8. a 9. ročníků na jedné straně a pedagogové na straně druhé. Každá cílová skupina byla však součástí odlišného přístupu zkoumání.

Výzkumný soubor žáků 8. a 9. ročníků (kvantitativní přístup)

Kvantitativní výzkum byl věnován skupině žáků končících povinnou školní docházkou. Výzkum se opíral o problematiku volby povolání, která se na většině základních škol vyučuje v 8. a 9. ročníku. Žáci navštěvující tyto ročníky představovali vzorek pro výzkumné šetření, který byl vybrán záměrně s ohledem na realizaci výuky tematického okruhu *Světa práce* na zvolených základních školách.

Vzorek respondentů však nelze považovat za reprezentativní, osloveny byly školy v místě bydliště autorky práce s ohledem na omezené možnosti vlastní realizace výzkumného šetření. Tím jsou limitovány možnosti zobecnění získaných informací.

Cíleně byly vybrány 3 základní školy Zlínského okresu:

Základní škola Velký Ořechov
Velký Ořechov 124
763 07 Velký Ořechov

Základní škola Luhačovice
Školní 666
763 26 Luhačovice

Základní škola Zlín
Slovenská 3076
760 01 Zlín

Výběr uvedených základních škol se odvíjel od počtu obyvatel obce nebo města, ve kterém je daná základní škola situovaná. Ze zmíněných lokalit je co do počtu obyvatel nejlidnatější krajské město Zlín, na druhé příčce pak lázeňské město Luhačovice a nejmenší počet obyvatel má středisková obec Velký Ořechov.

Základní škola Velký Ořechov se nachází ve stejnojmenné obci. Díky její spádovosti sem za vzděláním denně dojíždí děti z okolních vesnic a s disponibilní kapacitou 260 žáků představuje nejmenší základní školu z výše uvedených. Další základní škola, která byla podrobena výzkumu, se nachází v lázeňském městě Luhačovice. Celková kapacita této školy činí až 800 žáků a díky tomu předčila i poslední zkoumanou základní školu krajského města Zlín, která disponuje kapacitou 640 žáků. Aktuálně ji navštěvuje pouhých 576 žáků ať už místních nebo dojíždějících z okolních obcí. Početně se tak nepříliš vzdaluje od ZŠ ve Zlíně, jejíž stav podle České školní inspekce činil k roku 2013 jen 584 žáků.

Zastoupení respondentů jednotlivých základních škol a zároveň ročníků i celkový počet ukazuje následující Tabulka 3.

Tabulka 3: Počet respondentů zkoumaných základních škol

Respondenti		ZŠ Velký Ořechov	ZŠ Luhačovice	ZŠ Zlín	Celkem
8. ročník	muži	4	- ¹	25	29
	ženy	7	-	22	29
	celkem	11	-	47	58
9. ročník	muži	5	44	23	72
	ženy	9	39	32	80
	celkem	14	83	55	152

Celkový počet respondentů zastoupených základních škol v okrese Zlín činil 210. Z tohoto počtu kvantitativní výzkum absolvovalo 58 žáků z 8. ročníků. Z Tabulky 3 lze vyčíst, že uvedený vzorek tvořilo 29 dívek a 29 chlapců. Další část respondentů zastupovali žáci 9. ročníků s celkovým počtem 152. Tento vzorek byl tvořen 80 dívkami a 72 chlapci. Co se týče rozdělení podle situovanosti škol, bylo 25 respondentů z vesnické školy (ZŠ Velký Ořechov) a 185 respondentů navštěvovalo městské školy (ZŠ Luhačovice a ZŠ Zlín).

¹ Na uvedené základní škole byla výuka tematického okruhu *Svět práce* realizována až v 9. ročníku.

Výzkumný soubor učitelů (kvalitativní přístup)

Prostřednictvím kvalitativního přístupu, který byl zvolen s ohledem na nižší počet respondentů, byl analyzován pohled pedagogů na informační funkci školy při kariérovém rozhodování žáků základních škol. Výzkumem byli osloveni pedagogové, kteří se jakýmkoliv způsobem podíleli na volbě povolání pubescentů – výchovní poradci, učitelé tematického okruhu *Svět práce* a třídní učitelé 8. a 9. ročníků příslušných základních škol. Pro hlubší proniknutí do problematiky práce bylo využito osobních rozhovorů s uvedenými pedagogy, kteří jsou do určité míry (z hlediska žáka jistě) kariérovými poradci. Do výzkumu byli zapojeni za účelem zjištění jejich názorů na plnění informační úlohy školy při profesní orientaci žáků. Svými názory umožnili druhý pohled na zkoumanou problematiku. Taktéž v tomto případě byli záměrně osloveni pedagogové z výše zmíněných základních škol, tudíž zobecnění výsledků výzkumného šetření není proveditelné.

Tuto skupinu respondentů tvořilo 7 pedagogů vybraných základních škol v okrese Zlín. Z tohoto počtu zastupovalo všech 7 respondentů ženské pohlaví. Z uvedeného vzorku vyučovaly 3 pedagožky ve škole vesnického typu a 4 pedagožky zastupovaly školu městského typu. Výzkumný vzorek byl zastoupen výchovnými poradkyněmi, třídními učitelkami některých dotazovaných tříd i učitelkami tematického okruhu *Svět práce*.

7.3 Metody výzkumu a sběr dat

Vzhledem ke stanovenému výzkumnému cíli a otázce přitom s ohledem na výzkumný soubor byly v diplomové práci kombinovány dvě metody výzkumu, a to dotazník a rozhovor. Dotazníkem, jenž je charakteristický pro kvantitativní přístup, byly získávána data od respondentů navštěvujících 8. a 9. ročník výše jmenovaných ZŠ. Na druhé straně pro respondenty podílející se na kariérovém rozhodování žáků byl připraven rozhovor. V našem případě byly pokládány otázky výchovným poradcům, třídním učitelům 8. a 9. ročníků a učitelům tematického okruhu *Svět práce* z uvedených ZŠ.

7.3.1 Dotazník

Nejdříve se zaměříme na kvantitativní získávání dat formou dotazníků. Ještě před realizací dotazníkového šetření, byla vytvořena první verze (pilotní), která byla testována na malé cílové skupině pěti žáků 9. ročníku. Tato verze však nevyhovovala po všech stránkách, proto musela být upravena. Upravená verze byla opět zkoušena na této cílové skupině s následnými drobnými úpravami. Tak jsme dospěli k finální verzi dotazníku, která byla předložena respondentům z řad žáků zvolených základních škol.

Co se týče formální a obsahové stránky dotazníku (uveden v Příloze 4), na začátku je sepsán průvodní text, který respondentům představuje záměr dotazníku a upozorňuje je na důležitou anonymitu. Nechybí zde ani instrukce správného vyplňování a maximální časová dotace. Na závěr průvodního textu je umístěno poděkování žákům za spolupráci.

Dotazník obsahuje celkem 16 položek, přičemž pro cíl výzkumného šetření jsou nejpodstatnější položky 6 až 15, ostatní položky nepřímo uvádí respondenta do problematiky. Respondenti měli na výběr z položek dichotomických, v nichž volili jednu ze dvou možných odpovědí, trichotomických, v nichž vybírali jednu ze tří možných odpovědí, a nakonec z položek polytomických, kde volili více odpovědí z většího počtu nabízených možností. Samozřejmě nechyběly ani otevřené položky určené pro vyjádření vlastního názoru dotazovaných. Položky v dotazníku napomáhaly odhalit fakta i postoje respondenta k dané problematice.

Na samotný závěr dotazníku jsou umístěny údaje o žákovi, které posloužily pro statistické zpracování dat.

7.3.2 Rozhovor

Rozhovor je metodou kvalitativního získávání dat, jež byla aplikována opět na jmenovaných základních školách. Tentokrát jsme se obrátili na cílovou skupinu pedagogů podílejících se na kariérovém rozhodování žáků. V práci byla použita metoda strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, která spočívala v pokládání předem připravených otevřených otázek. Dialog mezi tazatelem (výzkumníkem) a respondentem (pedagogem) se řídil podle přesného pořadí sestavených otázek, přičemž respondent měl možnost ke každé z nich vyjádřit svůj názor. Výzkumník tak měl přehled a kontrolu nad kladenými otázkami, což mu umožňovalo flexibilně reagovat a dialog usměrňovat.

Pro dialog byly zvoleny tyto otevřené otázky:

1. Podílíte se na výuce Praktických činností?
2. Realizujete výuku tematického okruhu Člověk a svět práce?
3. Jaký je Váš názor na problematiku profesní orientace žáků v rámci výuky na ZŠ?
4. Jakými aktivitami pomáháte žákům při profesní orientaci?
5. Jak se cítíte v pozici rádce?
6. S čím podle Vás potřebují žáci nejvíce poradit?
7. Které faktory podle Vás žáky nejvíce ovlivňují při volbě povolání?
8. Jaké informace zprostředkováváte žákům ohledně volby povolání?
9. Jaké informace považujete v této oblasti za důležité?

10. Které informační zdroje využíváte?
11. Jaký je Váš názor na informace poskytované školou při volbě povolání žáků?
12. V čem vidíte problém?
13. Co byste chtěli vylepšit?

Tento typ rozhovoru byl vybrán záměrně za účelem položit stejné otázky každému z respondentů, na něž jsme podle předpokladů obdrželi široké spektrum odpovědí. Získaná data byla oproti jiným typům snadněji analyzovatelná.

7.3.3 Sběr dat

Sběr kvantitativních i kvalitativních dat probíhal ve školním prostředí tří jmenovaných ZŠ, kde se na jednom místě soustřeďovaly obě cílové skupiny. V zásadě byl každý výzkum uskutečnitelný po souhlasu a domluvě s vedením škol. Následné detaily osobního rozhovoru byly domlouvány s konkrétním pedagogem.

Finální verze dotazníku byla distribuována na vybrané základní školy v počtu 310 výtisků. Ve dvou případech byly předány do vlastních rukou, paní ředitelce ZŠ Velký Ořechov a paní zástupkyni ředitele ZŠ Luhačovice, v posledním případě se dotazníku ujala třídní učitelka ZŠ Zlín jedné ze tříd, které byly součástí výzkumu. Dotazníky žákům 8. a 9. ročníku zprostředkovali pověřeni pedagogové ve vyučovacích jednotkách. Nakonec byly vyplněné dotazníky na základních školách opět vyzvednuty. návratnost však nebyla 100%. Důvodem byl skutečný počet respondentů ve zkoumaných třídách, který byl nižší než odhadovaný. I když jej vyplnilo celkem 219 respondentů (žáků 8. a 9. ročníků vybraných základních škol), avšak z důvodu zjevně chybného vyplnění některých dotazníků bylo 9 dotazníků z dalšího zpracování vyřazeno. Proto bylo v následné analýze dat operováno pouze s dotazníky od 210 respondentů, jejichž početní zastoupení vymezuje Tabulka 3.

Rozhovory probíhaly v osobním kontaktu s pedagogy většinou v kabinetu nebo ve sborovně. Po přivítání a představení přišlo na navození přívětivé atmosféry neformálním hovorem. Vzápětí byl respondent seznámen s cílem a záměrem nejen rozhovoru, ale celého výzkumu. Dále bylo sděleno množství otázek a přibližná časová dotace, která činila na jeden rozhovor cca 40 minut. Ještě před zahájením dialogu byl respondent ujištěn o anonymitě a došlo i na požádání o souhlas s nahráváním. Průběh rozhovoru se řídil podle předem připravených otázek (viz kapitola 7.3.2), ale nebyl nijak omezován, pokud se respondent rozhovořil o svém pohledu na danou problematiku. Závěr skýtal poděkování, a i po ukončení nahrávání rozhovor často dále pokračoval v neformálním duchu. Celkově bylo touto formou dotázáno 7 pedagožek podílejících se na kariérovém rozhodování žáků ZŠ.

7.4 Analýza výsledků výzkumného šetření

Po sběru dat od všech respondentů účastnících se výzkumného šetření následovala fáze analýzy výsledků. Analýze však předcházelo třídění získaných dat podle určitých kritérií (viz 3. list Přílohy č. 4), aby mohla být dále statisticky zpracována a vyhodnocena. Data shromážděná kvantitativním dotazováním byla nejprve roztržena podle respondentů navštěvujících 8. ročníky a 9. ročníky zmíněných základních škol. Další skupinu zastupovalo mužské a ženské pohlaví a v některých případech nás zajímala reakce na položené otázky respondentů, kteří mají starší a mladší sourozence nebo žijí v úplných či neúplných rodinách (viz Tabulka 4).

Tabulka 4: Zastoupení respondentů kvantitativního výzkumu podle kritérií

	8. ročník			9. ročník			
	Velký Ořechov	Zlín	Celkem	Velký Ořechov	Luhačovice	Zlín	Celkem
<i>Ženy</i>	7	22	29	9	39	32	80
<i>Muži</i>	4	25	29	5	44	23	72
<i>Úplná rodina</i>	8	36	44	12	62	43	117
<i>Neúplná rodina</i>	3	11	14	2	21	12	35
<i>Starší sourozenci</i>	6	24	30	8	45	28	81
<i>Mladší sourozenci</i>	4	18	22	6	31	17	54
<i>Žádní sourozenci</i>	1	5	6	0	7	10	17

Poté následovala důkladná kontrola, díky níž byly odhaleny špatně vyplněné dotazníky, které byly z dalšího postupu vyřazeny. Tyto dotazníky obsahovaly nemístně formulované odpovědi, větší počet vybraných položek, než bylo zadáno nebo byly téměř prázdné. Kupodivu se špatně vyplněných dotazníků objevilo pouze 9. Ostatní správně vyplněné archy byly dále analyzovány. Jednotlivé položky v každém dotazníku byly tříděny podle výše zmíněných kritérií a zaznamenávány dle konkrétního výběru respondenta, aby se usnadnilo jejich výsledné zpracování. Pro každou analyzovanou položku byla sestavena tabulka četností, do níž se čárkovací metodou zapisoval počet výskytů respondentem vybraných odpovědí.

Kvalitativní přístup výzkumu byl cíleně zaměřen na pedagogy účastnících se kariérového poradenství na základních školách. Důležitým přínosem pro výzkumné šetření byl názor každého z dotázaných pedagogů na řešenou problematiku. Všechny zaznamenané odpovědi

byly přepisovány do počítače v kompletním znění. Některé rozhovory byly více obsáhlé jiné naopak stručné, záleželo na otázce a výřečnosti respondentek. Po přepsání všech sedmi rozhovorů proběhla kontrola poslechem hlasového záznamu i přečtením přepsaného textu. Pro lepší orientaci v datech a jejich následnou úpravu byl text vytištěn a k jednotlivým odpovědím byly vepisovány komentáře nebo poznámky s ohledem na postřehy z konkrétního rozhovoru. Podstatné informace byly barevně rozlišovány a zanášeny do tabulky pro lepší přehlednost a následné vyhodnocení získaných dat. Zajímavé odpovědi respondentů byly analyzovány stejným postupem. Všechny odpovědi tak byly svým způsobem jedinečné a přispěly druhým pohledem na problematiku řešenou v této kvalifikační práci. V obou případech jsme při analýze dat měli na paměti výzkumné cíle, s nimiž bylo během celého výzkumu operováno.

Podrobnější výsledky, k nimž jsme dospěli jednotlivými přístupy výzkumného šetření, budou interpretovány v nadcházejících kapitolách.

7.5 Interpretace výsledků kvantitativního přístupu

Kvantitativního šetření se zúčastnili žáci 8. a 9. ročníků. Ze ZŠ v Luhačovicích se však do výzkumu zapojil jen 9. ročník, protože výuka problematiky volby povolání je na této škole aplikovaná až v posledním roce studia. Obdobná situace nastala i na základní škole ve Zlíně. Žáci 8. ročníku jsou s touto problematikou seznamováni jen okrajově (např. exkurze), tematický okruh *Svět práce* je zařazen až v 9. ročníku v rámci předmětu Pracovní činnosti. To však neplatí na ZŠ ve Velkém Ořechově. Výuka tematického okruhu *Svět práce* je zde realizována samostatným předmětem s názvem *Člověk a svět práce*, který koresponduje se vzdělávací oblastí i oborem v RVP ZV. Vzhledem k velikosti vzorku respondentů nemůžeme zjištěné výsledky zobecňovat, ale přesto zůstávají platné pro zkoumaný soubor.

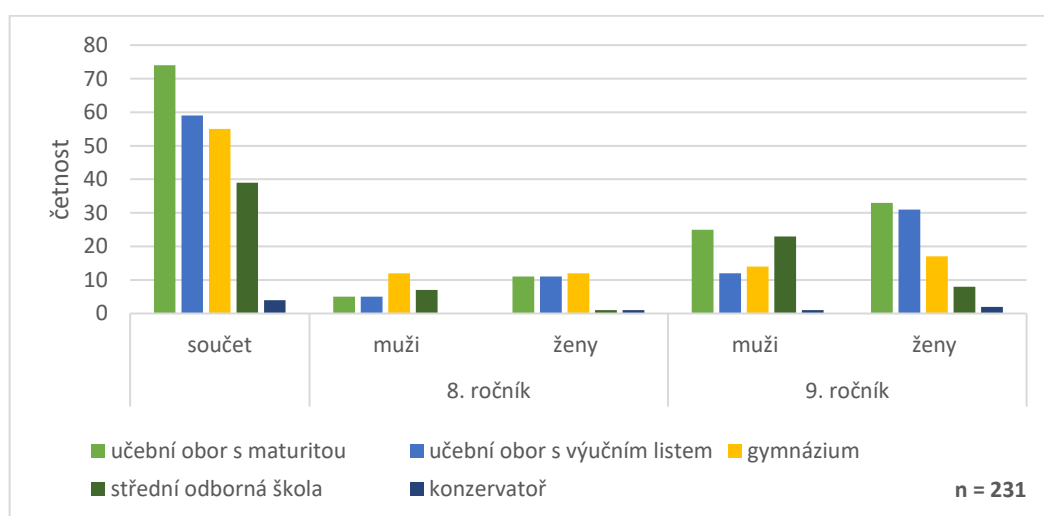
Co se týká kvantitativního zjišťování výsledků řešené problematiky, byly první čtyři položky v dotazníku pouze orientačního charakteru. Měly nám poskytnout obraz o aktuálním stavu respondenta, zdali měl o svém budoucím povolání jasno nebo naopak. Dále jsme se chtěli dozvědět množství přihlášek na střední školu podávaných žákem, typy středních škol, na které se respondent hlásil i motiv, který jej k tomuto rozhodnutí vedl. Výsledky byly více méně předvídatelné.

Většina respondentů 8. ročníků neměla představu o svém budoucím povolání, kdežto dotazovaní z 9. ročníků ano. Podle názoru autorky lze tento výsledek vztáhnout k realizaci výuky volby povolání v určitém ročníku na dané základní škole. Výuka žákům nastiňuje všechny možné aspekty, které s problematikou souvisí. Další otázka zjišťovala množství podaných přihlášek. Naprostá většina, kromě devíti respondentů, si na střední školy podávala

2 přihlášky. Domníváme se, že chtěli využít všechny možnosti, které jim byly tímto způsobem nabídnuty a zajistit si tak přijetí na další studium, ať už se přihlásili na více oborů na jedné škole nebo na jiné typy středních škol.

Z Grafu 4 můžeme vyčíst, že nejpočetnější zastoupení měl učební obor s maturitou, který si vybralo 74 respondentů. Na další příčce se umístil učební obor s výučním listem s počtem 59, v těsném závěsu bylo gymnázium s 55 hlasy a na posledním místě skončila konzervatoř, která byla vybrána pouze 4 respondenty. Pro muže i ženy 8. ročníků bylo favoritem gymnázium, ale obě pohlaví 9. ročníků na první příčce dosadila učební obor s maturitou.

Graf 4: Střední školy vybrané žáky ZŠ

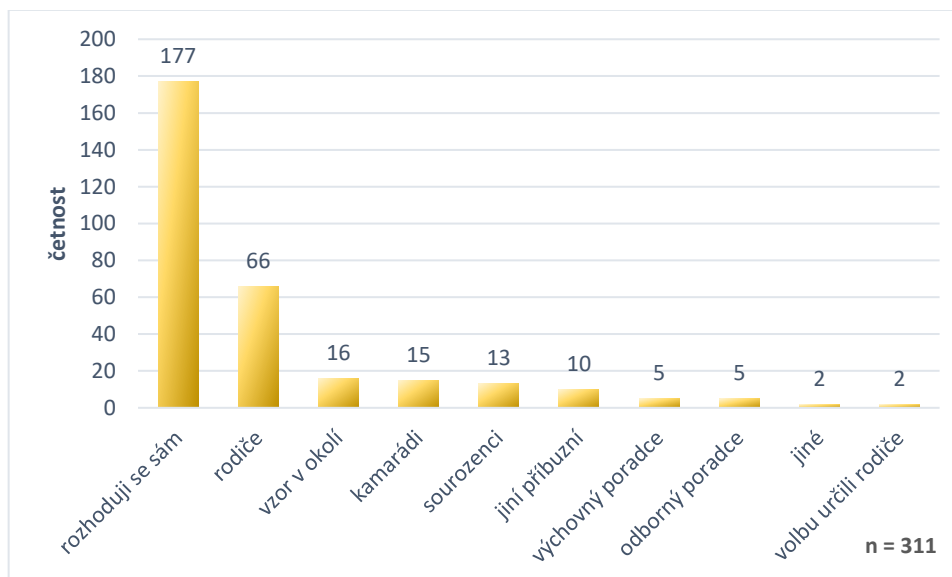

Končený stav byl překvapením, jelikož jsme na prvních příčkách očekávali spíše střední odbornou školu nebo gymnázium. Je otázkou dalšího šetření, zdali tento výsledek přisuzovat zhoršujícímu se prospěchu žáků při studiu na základních školách nebo stoupajícímu zájmu o učební obory. Jelikož se v současnosti zvyšuje poptávka po řemeslnických povoláních na trhu práce, mohlo být i finanční zabezpečení určitým motivem při finálních rozhodnutích. Motivy byly zkoumány čtvrtou položkou v dotazníku (viz Příloha č. 4, 1. list). Právě motiv peněz se ve vyhodnocování umístil na druhém místě za preferencí vlastních zájmů. Třetí příčku obsadila možnost „určitě najít práci“ a konečnou pozici stanovili respondenti pro „udělat radost rodičům“.

Výsledné rozhodnutí žáka je však ovlivněno nejen motivem, ale celou řadou činitelů (viz kapitola 4). Cílem bylo zjistit, které faktory (z uvedených v dotazníku) byly pro respondenty dominantní a nejvíce se podílely na jejich profesní orientaci. Analýzou jsme dospěli k závěru, že největší vliv přisuzovali respondenti sobě samým a rodičům (viz Graf 5). Vlastní rozhodnutí vybralo 177 respondentů, což výrazně předčilo veškeré další položky. Rodiče byli jasnou

volbou pro 66 dotazovaných. Na třetí pozici, ale s podstatným odstupem, se zařadil „vzor v okolí“, který získal 16 hlasů. V těsném závěsu s rozdílem jednoho hlasu se umístili kamarádi, kteří byli následováni sourozenci a jinými příbuznými. S počtem 5 výběrů pak odborný a výchovný poradce. Konečnou příčku obsadila volba rodičů s jinými vlivy.

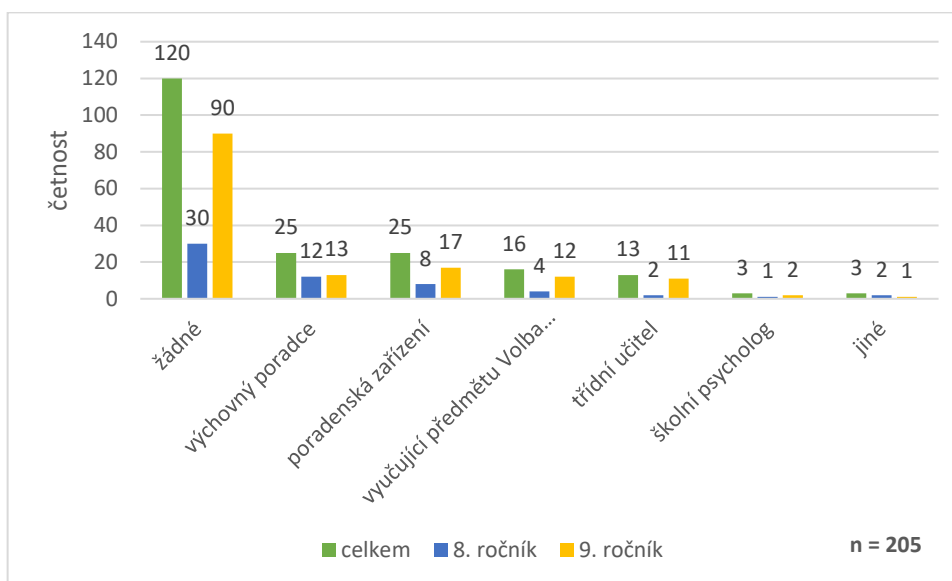
Graf 5: Rozhodující faktory volby povolání z pohledu žáků ZŠ

Tato položka byla analyzována i podle dalších kritérií. Stejné pořadí bylo zachováno i při analýze dat v rámci úplné či neúplné rodiny. Avšak z pohledu respondentů, kteří mají jednoho nebo více starších sourozenců, došlo k nepatrné změně u dvou položek. Sourozenci zaujali třetí pozici místo vzoru v okolí, který klesl na 5. místo (viz Graf 10). Můžeme říci, že mladší sourozence ovlivnili jejich starší sourozenci, kteří je do jisté míry mohli inspirovat při konečném rozhodnutí.

Dále nás zajímalo (s odkazem na kapitolu 5), zdali se žáci v nelehké situaci, která nastává při volbě další vzdělávací dráhy nebo profesní orientace, obrací s radou nebo jinou konzultací na některého kariérového poradce ze školního prostředí nebo hledají pomoc v jiných poradenských zařízeních. Výsledek nás přesvědčil o tom, že respondenti obou ročníků v naprosté většině nevyhledávají konzultaci svého rozhodnutí s pedagogy (viz Graf 6). Soudíme, že se s důvěrou obrací hlavně na rodinu. Část z nich pak hledala pomoc u výchovného poradce nebo v poradenských zařízeních, přičemž respondenti 8. ročníků preferovali konzultaci s výchovným poradcem před poradenskými zařízeními, na rozdíl od 9. ročníků, kde byla situace opačná. Výsledek lze přisuzovat např. exkurzím na tato pracoviště nebo odlišným preferencím. Čtvrtá pozice patřila vyučujícímu předmětu k volbě povolání a v těsném závěsu se ocitl třídní učitel. Nejmenší počet hlasů obdržel školní psycholog.

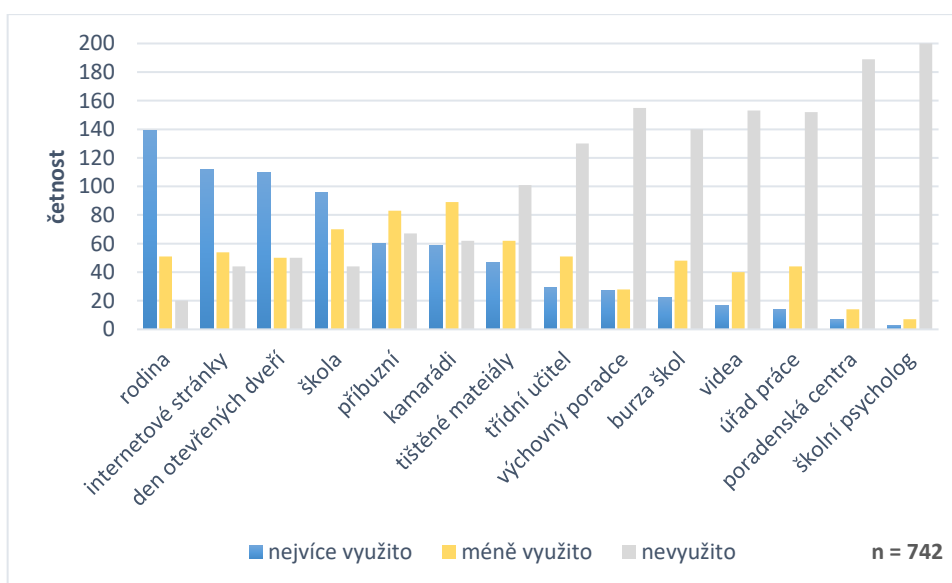
Graf 6: Konzultace žáků s kariérovými poradci

Analýza této položky proběhla i z pohledu respondentů žijících v neúplné rodině. Zajímalo nás, jestli dotazovaní žijící bez úplného rodinného zázemí směřují svou náklonnost a potřebu rady ohledně svého rozhodnutí na kariérové poradce ve školním prostředí nebo jiná poradenská zařízení. Výsledné pořadí však zůstalo beze změn.

Na předchozí položku jsme navázali s informačními prameny, které byly řešeny v kapitole 6. Cílem bylo odhalit zdroje informací, z nichž respondenti čerpali během svého kariérového rozhodování nejvíce, méně nebo vůbec. Tímto způsobem jsme mimo jiné chtěli zjistit, jakou pozici obsadila škola.

Graf 7: Prameny informací čerpané žáky ZŠ při kariérovém rozhodování

V nejvíce využívaných zdrojích skončila škola na 4. příčce s celkovým počtem 96 hlasů (viz Graf 7). Vítěznou pozici obsadila rodina, kterou zvolilo 139 respondentů, druhé místo si vysloužily internetové stránky se 112 hlasy a na třetím místě se umístil „den otevřených dveří“, jenž měl pouze o 2 volby méně. V pozici méně využívaných zdrojů se na prvních třech příčkách ocitli kamarádi s počtem 89 hlasů, za nimi následovali příbuzní s 83 výběry a třetí místo obsadila škola se 70 hlasy. Naopak informace od školního psychologa, poradenských center nebo výchovného poradce respondenti nevyžívali téměř vůbec (viz Tabulka 5).

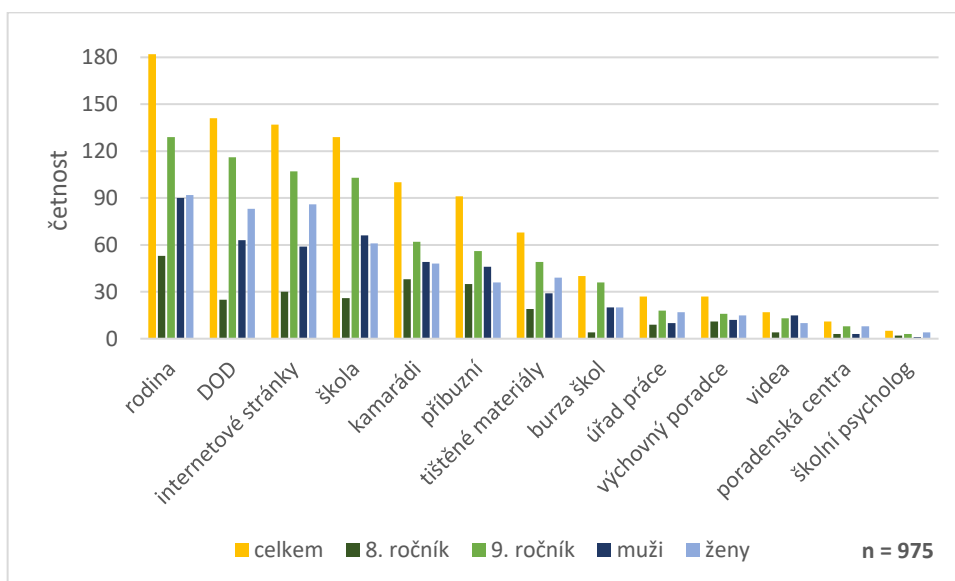
Tabulka 5: *Prameny informací čerpané žáky ZŠ při kariérovém rozhodování v početním zastoupení*

	<i>Nejvíce využito</i>	<i>Méně využito</i>	<i>Nevyužito</i>
<i>Rodina</i>	139	51	20
<i>Internetové stránky</i>	112	54	44
<i>Den otevřených dveří</i>	110	50	50
<i>Škola</i>	96	70	44
<i>Příbuzní</i>	60	83	67
<i>Kamarádi</i>	59	89	62
<i>Tištěné materiály</i>	47	62	101
<i>Třídní učitel</i>	29	51	130
<i>Výchovný poradce</i>	27	28	155
<i>Burza škol</i>	22	48	140
<i>Videa</i>	17	40	153
<i>Úřad práce</i>	14	44	152
<i>Poradenská centra</i>	7	14	189
<i>Školní psycholog</i>	3	7	200

Pro téma práce mají významný přínos i podstatné informační zdroje z pohledu respondentů. Jejich úkolem bylo vybrat z nabízených odpovědí v dotazníku pět pro ně nejdůležitějších informačních pramenů, které jim byly nápomocny při kariérovém rozhodování. Analýzou a statistickým vyhodnocením jsme dospěli k výsledkům, jež jsou zaznamenány v Grafu 8. Celkové pořadí na prvních 5 pozicích bylo následující:

1. rodina 182 hlasů
2. den otevřených dveří 141 hlasů
3. internetové stránky 137 hlasů
4. škola 129 hlasů
5. kamarádi 100 hlasů

Graf 8: Nejdůležitější zdroje informací z pohledů žáků ZŠ

Za nimi následovali příbuzní, tištěné materiály, burza škol, výchovný poradce, úřad práce, videa, poradenská centra a školní psycholog. Pořadí zůstalo stejné jak po analýze z hlediska úplné či neúplné rodiny, tak ze strany respondentů 9. ročníků. U zástupců 8. ročníků, mužů nebo žen se pořadí informačních zdrojů výrazně zaměnilo (viz Tabulka 6), nás však zajímá jen prvních pět nejdůležitějších pramenů.

Tabulka 6: Pořadí podstatných zdrojů informací pro žáky ZŠ

9. ročník		8. ročník		Muži		Ženy	
pořadí	počet	pořadí	počet	pořadí	počet	pořadí	počet
Rodina	129	Rodina	53	Rodina	90	Rodina	92
DOD	116	Kamarádi	38	Škola	66	Internetové stránky	86
Internetové stránky	107	Příbuzní	35	DOD	63	DOD	83
Škola	103	Internetové stránky	30	Internetové stránky	59	Škola	61
Kamarádi	62	Škola	26	Kamarádi	49	Kamarádi	48
Tištěné materiály	56	DOD	25	Příbuzní	46	Tištěné materiály	39
Příbuzní	49	Tištěné materiály	19	Tištěné materiály	29	Příbuzní	36
Burza škol	36	Výchovný poradce	11	Burza škol	20	Burza škol	20
Úřad práce	18	Úřad práce	9	Videa	15	Úřad práce	17
Výchovný poradce	16	Burza škol	4	Výchovný poradce	12	Výchovný poradce	15
Videa	13	Videa	4	Úřad práce	10	Videa	10
Poradenská centra	8	Poradenská centra	3	Poradenská centra	3	Poradenská centra	8
Školní psycholog	3	Školní psycholog	2	Školní psycholog	1	Školní psycholog	4

Rodina představuje nejdůležitější zdroj informací pro všechny respondenty. Například 8. ročníky „den otevřených dveří“ do prvních pěti nejdůležitějších zdrojů nezařadily, zůstal až na šesté příčce. Namísto toho žáci dosadili na třetí pozici příbuzné. Důležitou roli přisuzují také kamarádům, internetovým stránkám nebo škole. Škola se stala favoritem i pro mužské pohlaví, umístili ji na druhé místo hned za rodinu. V těsném závěsu pak skončil den otevřených dveří, internetové stránky a kamarádi. Pro ženské pohlaví byly po rodině nejdůležitější internetové stránky, které následoval den otevřených dveří, škola a na posledním místě kamarádi. Lze tedy konstatovat, že škola jako instituce představuje pro respondenty důležitý pramen v získávání informací. Je otázkou dalšího šetření, proč žáci vnímají školu z pohledu instituce jako důležitého zprostředkovatele informací ohledně volby povolání (viz Graf 8, Tabulka 6), ale služby kariérových poradců na základní škole nevyhledávají, jak je patrné z Grafu 6.

Dozvěděli jsme se, že internetové stránky byly pro řadu respondentů důležitým zdrojem informací. I když většina dotazovaných nepřišla do kontaktu s webovými stránkami, které byly uvedeny v dotazníku (viz Příloha č. 4, 2. list), nejnavštěvovanější byl odkaz www.atlasskolstvi.cz, který získal 91 hlasů. Internetové stránky www.stredniskoly.eu obdržely jen 22 hlasů a o tři hlasy méně pak www.seznamskol.eu. S počtem 14 hlasů jej následovala internetová stránka www.infoabsolvent.cz. Většina respondentů uvedla, že využívala k získávání informací o dalším vzdělávání webové stránky konkrétních středních škol, kam si podávali přihlášku.

V další části dotazování nadešel prostor na reflexi poskytovaných informací školou.

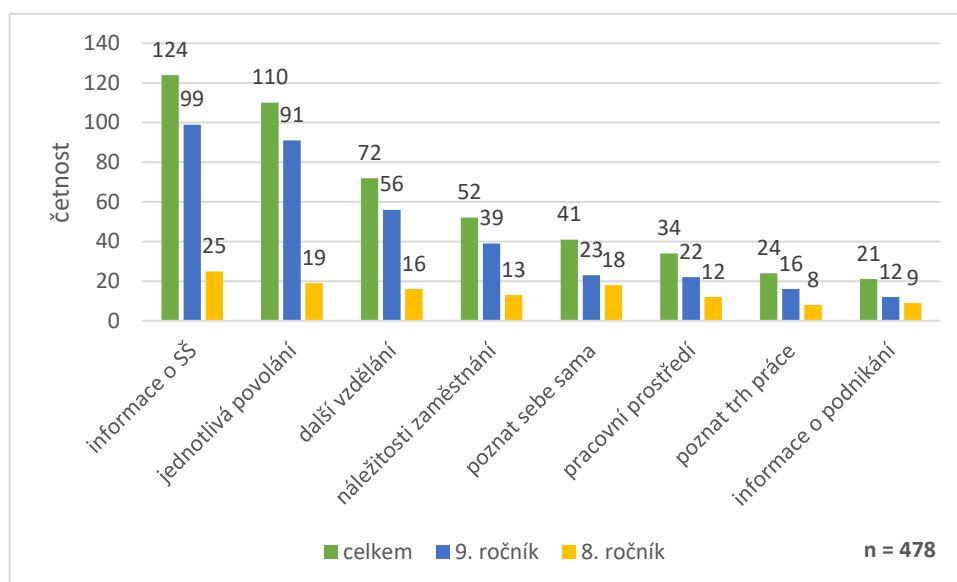
Ptali jsme se respondentů, zdali vnímají informace, které jim škola zprostředkovala jako dostačující či nikoliv. Výsledky byly téměř vyrovnané. Pro 72 respondentů se obdržené informace jevily jako dostatečné, 56 dotázaných by potřebovalo některé informace doplnit a 82 respondentů nedokázalo tuto situaci posoudit. I když respondenti vybrali školu za jeden z nejdůležitějších zdrojů informací (viz Graf 8), z pohledu těchto výsledků, které se týkají dostatečného množství informací poskytovaných školou, se výsledná situace jeví rozporuplně. Jelikož téměř 2/3 dotazovaných byly spíše nepříznivého názoru.

Z časového hlediska se 141 respondentů shodlo, že informace získali od školy včas. Patnáct dotázaných by chtělo problematice volby povolání věnovat více prostoru, tudíž informace získali pozdě. Naopak 44 respondentů obdrželo informace s dostatečným časovým předstihem.

Převážná část dotazovaných žáků 8. a 9. ročníků byla názoru (91 respondentů), že jim výuka k problematice volby povolání s finálním výběrem profesní dráhy nepomohla. Menší část reagovala pozitivně (72 respondentů) a 47 dotazovaných se nevyjádřilo. I když celkový

výsledek je spíše negativního charakteru, respondenti přesto vybrali oblasti, s nimiž měli v rámci výuky dobrou zkušenost. Jak ukazuje Graf 9, jednotlivá pořadí celkového stavu korespondují s pořadím vybraných položek 9. ročníku. Nejvíce žákům výuka pomohla získat informace o středních školách. O jednotlivých povoláních získalo přehled 110 respondentů. Oblast dalšího vzdělání byla přínosem pro 72 dotazovaných. O zaměstnání se zajímalo 52 respondentů a v poznání sebe sama výuka pomohla 41 dotazovaných, přičemž 8. ročník upřednostnil sebezpoznání před informacemi o dalším vzdělání. Výuka pomohla odhalit pracovní prostředí některých povolání 34 respondentům a trh práce poznalo 24 dotazovaných. Informace o podnikání zprostředkovala výuka 21 respondentům.

Graf 9: Oblasti výuky volby povolání, které žákům ZŠ pomohly s kariérovým rozhodováním

Kromě výuky volby povolání, která je na zmíněných základních školách realizovaná předměty Člověk a svět práce nebo Pracovními činnostmi, pomohly žákům s profesní orientací i jiné předměty, např. Český jazyk, Fyzika, Chemie, Informatika, Matematika, Občanská výchova, Přírodopis, Výchova ke zdraví nebo Výtvarná výchova. Žáci se tak orientují podle svých preferencí, schopností, dovedností, zájmů nebo talentu v dané oblasti a od toho se odvíjí jejich finální výběr povolání či dalšího vzdělávání.

Posledními položkami jsme se respondentů ptali, jestli jim chyběly nějaké informace v oblasti volby povolání a co by se chtěli prostřednictvím výuky ještě dozvědět. Naprostá většina (183 dotazovaných) získala všechny potřebné informace pro své rozhodnutí. Jen malé části (27 dotazovaných) některé informace scházely, ale nedokázali je dále konkretizovat. Na druhou stranu o informacích, které by se chtěli prostřednictvím výuky více dozvědět, se rozepsali podrobněji.

Respondenti chtěli znát „*typy středních škol, bližší informace o jednotlivých školách, informace o existujících oborech, jak je daný obor těžký a co od něj čekat, seznam škol z jiných krajů, přijímací řízení na jednotlivých středních školách, informace o praxích na střední škole, informace o řešení situace, když se nedostanu na střední školu, na jakou školu se hlásit z vystudovaného oboru, kam se hlásit po ukončení střední školy, úspěšnost ukončení studia na střední škole, seznam vysokých škol, jak uspokojit rodiče, předpoklady pro dané povolání, poznat více povolání a některé hlouběji, statistiky žádosti o různá povolání, co obnáší jednotlivá povolání, uplatnění daného oboru, informace o zaměstnání, plat, poptávka na trhu práce po jednotlivých povoláních, jak je velký počet pracovních míst pro daný obor, pracovní prostředí, důležité informace pro období práce, jaké jsou šance na získání práce, náročnost povolání, úspěšnost, možnosti různých povolání, možnosti pracovních míst ve městech, finanční zabezpečení, informace o zaměstnáních, detailní pracovní podmínky, jak si najít dobrou práci a uplatnění v životě.*“

Výsledky kvantitativně zaměřeného výzkumného šetření nás přesvědčily o nezbytnosti školy jako zdroje informací při kariérovém rozhodování žáků. V položkách dotazujících se na informační prameny zaujala škola čtvrtou pozici (viz Graf 7 a Graf 8), ale nejdůležitějším faktorem zůstává rodina. Škola patřila také mezi primární zdroje informací pro děti z neúplných rodin. Avšak některé názory respondentů na informační funkci školy jsou v rozporu. Zajímavé je zjištění, že považovali školu z pohledu instituce za důležitý informační zdroj (viz Graf 8), ale výsledky šetření se přikláněly k nedostačujícímu charakteru poskytovaných informací. Ačkoliv převážná většina respondentů obdržela informace z oblasti světa práce včas a žádné informace jim nechyběly, přesto uvedly ty, které by se chtěli o dané problematice dozvědět podrobněji (viz výše). Přitom se nezajímali o konzultace s výchovnými ani jinými odbornými poradci v této oblasti. Pokud však tuto pomoc vyhledali, obraceli se většinou na výchovné poradce (viz Graf 6). Díky specializovaným pedagogům, kteří se věnují problematice volby povolání, byly zprostředkovány informace ze všech oblastí světa práce. I když respondentům výuka k problematice volby povolání s finálním výběrem profesní dráhy nepomohla, umožnila jim získat informace o středních školách, poznat jednotlivá povolání a zprostředkovat informace o dalším vzdělání (viz Graf 9).

Ovšem tyto závěry se vztahují pouze k vybraným základním školám Zlínského okresu.

7.6 Interpretace výsledků kvalitativního přístupu

Kvalitativní přístup výzkumného šetření proběhl taktéž na vybraných základních školách. Prostřednictvím rozhovoru byly na ZŠ ve Velkém Ořechově dotázány třídní učitelky 9. a 8.

třídy a výchovná poradkyně. V ZŠ ve Zlíně nám vyšla vstříc výchovná poradkyně a třídní učitelka 9. třídy a na ZŠ v Luhačovicích s rozhovorem souhlasila třídní učitelka 9. třídy a vyučující tematického okruhu *Svět práce*. Všechny pedagožky se určitým způsobem podílely na kariérovém rozhodování žáků těchto základních škol.

V rámci rozhovoru byly každé z nich položeny stejné otázky (viz kapitola 7.3.2). Jejich reakcí byly odpovědi, které jsou v kompletním znění uvedeny v Příloze č. 5. Jedním z cílů prováděných dialogů bylo zjistit podstatné informace, jež byly zprostředkovány žákům během jejich kariérového rozhodování. Cíl byl realizován prostřednictvím dílčích otázek č. 4, 8, 9 a 10 v kapitole 7.3.2.

Otázka č. 4 pojednávala o aktivitách, kterými vyučující napomáhali žákům získat rozhled v oblastech souvisejících se světem práce. Jednotlivé odpovědi respondentek se ve výsledku od sebe nelišily. Shodné části odpovědí jsou citovány níže.

„(...) Žákům zprostředkováváme dotazníky k volbě povolání (...).“

„(...) Tvořím pro žáky nástěnky s informacemi k přijímacímu řízení, kalendáře dnů otevřených dveří a ve výuce dostávají informační letáky z jednotlivých SŠ. Dále na naši školu chodí odborní pracovníci středních škol prezentovat jednotlivé obory (tzv. náboráři), popřípadě je tato beseda domluvena s našimi bývalými žáky. Organizujeme exkurze do vybraných středních škol v 9. ročníku. Spolupracujeme s firmami, pořádáme exkurze do firem. Účastníme se na akcích souvisejících s volbou budoucího povolání (Talent pro firmy, Soutěž malířů, Den řemesel). Doporučujeme žákům navštívit burzy škol. Co se týče kariérového poradenství, jelikož jsem výchovnou poradkyní, poskytuji individuální poradenství pro žáky i jejich rodiče. Zabezpečuji skupinové poradenství v IPS Úřadu práce ve Zlíně. (...).“

„Pro žáky 9. ročníku každoročně připravujeme návštěvu Úřadu práce ve Zlíně. (...).“

„(...) V hodinám zprostředkováváme žákům odkazy na weby. (...) Důležitá je také diskuze.“

Zprostředkované informace k volbě povolání od vyučujících na základních školách byly dalším předmětem rozhovoru. Některé body se opakovaly z předchozí otázky, ale jiné byly pro danou problematiku obohacující (viz níže).

„Zdroje informací pro volbu povolání, kritéria při volbě povolání, význam pro budoucí život. Přibližujeme jim vlivy při volbě profesní orientace, systému školství v ČR, studijní obory, jejich náplň, typy a uplatnění. (...).“

„Zprostředkováváme žákům seznam středních škola a oborů s jejich požadavky, k tomu využíváme Atlas školství, který žákům předáme v tištěné podobě. Dále uplatnění jednotlivých povolání v rámci kraje (...).“

„Zdůrazňujeme důležitost a nedostatek absolventů učňovských oborů (řemesel) na trhu práce.“

Zprostředkované informace však nemusí korespondovat s důležitostí. Proto jsme se otázkou č. 9 chtěli dozvědět informace, které respondentky považovaly za podstatné pro kariérové rozhodování žáků. Některé dotazované podotkly, že všechny informace, které už jmenovaly, mají svůj význam. Jiné však zmínily právě ty, které podle svého uvážení považovaly za zásadní (viz níže).

„Nejdůležitější pro žáky jsou hlavně kritéria přijímacího řízení např. zaměření studia, maturitní obory, informace samotných škol, jejich návštěvy na základní škole a společné aktivity se střední školou.“

„Především možnosti uplatnění na trhu práce.“

„Důležité jsou žákovi osobnostní předpoklady pro daný obor.“

Poslední otázkou směřující ke stanovenému cíli jsme se zajímaly o informační zdroje, které respondentky využívaly k vyhledávání informací souvisejících s problematikou volby povolání.

„Hlavním zdrojem informací na naší škole je výchovná poradkyně a internet.“

„Atlas školství v tištěné i elektronické podobě, www.infoabsolvent.cz, www.gwo.cz, www.zkola.cz, webové stránky SŠ, informační letáky a brožury SŠ, které chodí do naší školy poštou či mailem, letáky získané na dnech otevřených dveří, popř. Týdnu k volbě povolání, informace získané z IPS Úřadu práce ve Zlíně či regionálních porad výchovných poradců.“

„(...) Web, rozhovory a besedy s bývalými spolužáky a rozhovory s učiteli ze SŠ.“

„(...) Dny otevřených dveří, prezentace škol na základní škole.“

Výše uvedené části textu jsou pouze shrnutím, podrobnější odpovědi jsou zaznamenány v Příloze č. 5. Závěrem lze říci, že i v těchto odpovědích se respondentky ve své podstatě shodovaly.

Další cíl výzkumného šetření spočíval v odhalení problémů, které souvisely s kariérovým rozhodováním žáků vybraných základních škol. Na tuto problematiku reagovaly respondentky prostřednictvím odpovědí na otázky č. 6, 11 a 12 v kapitole 7.3.2.

První otázka se dotazovala na oblasti, s nimiž žáci potřebovali během svého rozhodování poradit. Většina respondentek se shodla, že se žáci neobešli bez rady v oblasti vztahující se k sebepoznání a výběru vhodného studijního oboru (viz níže a v Příloze č. 5, otázka č. 6).

„Často přeceňují své možnosti, které dle mého názoru neodpovídají jejich znalostem, neříkám schopnostem. Potřebují častou motivaci k práci, přesvědčit je, že škola je pro ně do budoucna důležitá.“

„(...) Měli by si uvědomit, co umí, čeho jsou schopni a na základě těchto kritérií hledat své budoucí povolání. Problémem pak je, že jejich představy jsou značně zkreslené.“

„Žáci často potřebují poradit s vhodným výběrem oboru na střední škole. Dále potřebují pomoci s přípravou na přijímací zkoušky.“

„(...) Pokud mají vybrán studijní obor, obvykle se dotazují na srovnání středních škol, kde se daný obor vyučuje a náročnost studia.“

Kromě sebehodnocení žáků byl spatřován největší problém v rodičích, nedostatečné komunikaci s jejich dětmi a částečně i v učňovském školství. Některé názory jsou zaznamenány v následujících citacích (podrobněji v Příloze č. 5, otázce č. 12).

„Rodiče často nejsou schopni objektivně posoudit znalosti, dovednosti a schopnosti svých dětí. Často si přejí, aby jejich děti studovaly obory, které pro ně nejsou úplně vhodné.“

„Rodiče si nepovídají s dětmi, neptají se jich, co by chtěly dělat nebo studovat. Nároky rodičů na své děti jsou často neadekvátní jejich schopnostem.“ (...)

„Žáci často nejsou schopni přiměřené sebereflexe a následně podcení přijímací zkoušky.“

„Skoro všechny děti chtějí na maturitní obory. Učňovské školství mělo u nás vysokou úroveň i odbornost, to se vytratilo. Je málo učňovských oborů, a pokud i tak nějaký žák jde, je to žák s velmi slabým prospěchem. Bude z něj dobrý řemeslník, kterému svěříte svůj dům, auto a jiné?“

Přítom všechny respondentky jednoznačně souhlasily, že škola žákům poskytla dostatečné množství informací při jejich volbě povolání (viz Příloha č. 5, otázka č. 11). Ať už se této problematice věnovali specializovaní pedagogové v rámci výuky tematického okruhu *Svět práce* nebo byly nabízeny konzultace s třídními učiteli, výchovnými poradci či jinými odborníky, kteří měli co do činění s kariérovým poradenstvím.

Výsledky kvalitativně zaměřeného výzkumného šetření v oblasti volby povolání (viz Tabulka 7) dokládají, že pedagogové jednoznačně považovali za podstatné sdělit žákům 8. a 9. ročníků informace, které se zaměřovaly na systém školství, typy středních škol a jejich

jednotlivé studijní obory. Taktéž kladli důraz na osobní předpoklady pro daný studijní obor, důležitost učebních oborů nebo uplatnění absolventů na trhu práce. Se zřetelem na zájem žáků se podrobněji věnovali nabídce středních škol ve Zlínském kraji a okolnostem přijímacího řízení. Nemalou váhu přisuzovali i uplatnění absolventů vystudovaných oborů v regionu. Aby žákům umožnili získat přehled nejen o světě práce, ale i o dalším vzdělávání, zprostředkovali jim široké spektrum informací. Navštěvovali řadu soutěží, projektů a také Úřad práce, který žákům podal přehled o zaměstnanosti i nezaměstnanosti ve Zlínském kraji a také uplatnění jednotlivých povolání na pracovním trhu. Vyučující realizovali exkurze do středních škol v blízkém okolí i do firem. Na základních školách pořádali besedy se zástupci SŠ i s bývalými žáky. Doporučovali žákům zavítat na burzy škol i dny otevřených dveří, na které se hlásili, aby získali podrobnější informace o SŠ a zároveň nahlédli do zázemí školy. Ve výuce k volbě povolání pedagogové odkazovali žáky na internetové stránky související s touto problematikou, navrhovali nahlédnout do tištěných materiálů (např. Atlas školství, letáky SŠ, aj.), zprostředkovali dotazníky k volbě povolání a v neposlední řadě doporučovali konzultace s výchovnými a odbornými poradci.

Tabulka 7: *Výsledky kvalitativně zaměřeného výzkumného šetření z pohledu pedagogů ZŠ*

	<i>Zprostředkované</i>
<i>Informace</i>	soutěže a projekty k volbě povolání, Úřad práce, exkurze do SŠ i firem, besedy se zástupci SŠ i s bývalými žáky, DOD, burzy škol, internetové stránky, tištěné materiály, konzultace s výchovnými a odbornými poradci
	<i>Důležité</i>
	system školství, typy SŠ, studijní obory SŠ, osobní předpoklady žáků, učební obory, uplatnění žáků na trhu práce, nabídka středních škol v kraji, přijímací řízení
<i>Problémy</i>	rodiče, sebehodnocení, nedostatek absolventů učebních oborů

Proces kariérového rozhodování není pro žáky jednoduchý, protože se musí potýkat s řadou problémů. Všichni dotazovaní pedagogové spatřovali zásadní problém v rodičích. Častou příčinou byla nedostatečná komunikace s dětmi nebo přehnané nároky na jejich studium. Nejen rodiče, ale hlavně žáci nedokázali vhodně posoudit své schopnosti a dovednosti s reálnými možnostmi a podávali si neadekvátní přihlášky na střední školy. Poslední problém podle pedagogů spočíval v nedostatku absolventů učebních oborů.

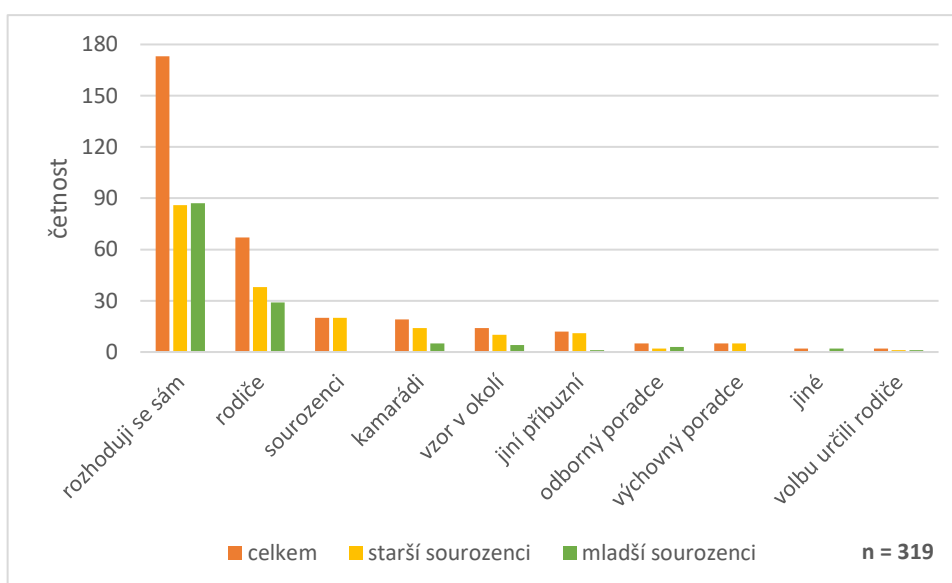
Tyto závěry se však vztahují pouze k respondentům z vybraných základních škol ve Zlínském okrese.

7.7 Porovnání a shrnutí výsledků

Interpretované výsledky výzkumného šetření jsou podkladem ke komparaci s výsledky odborných výzkumů uvedených v teoretické části kvalifikační práce.

Nejprve se zaměříme na nejčastější faktory, jež ovlivňují kariérové rozhodování žáků končících povinnou školní docházkou. K porovnání poslouží Graf 1 a Graf 5, který jsme vyhodnotili kvantitativním zkoumáním. V obou případech je patrné, že respondentům z řad žáků 8. a 9. ročníků nejvíce záleželo na vlastním rozhodnutí a názoru rodičů. Podle dotázaných pedagogů byli žáci nejčastěji ovlivněni rodiči a kamarády. Jak uvádí Hlad' o a Drahoňovská (2012) ve svém odborném výzkumu (viz Graf 1), jsou třetím nejčastějším vlivem kamarádi, kteří se v našem výzkumu realizovaném na vybraných základních školách umístili na čtvrté pozici v těsném závěsu za vzorem z okolí (viz Graf 5). Sourozenci představují podle Hlad'a (2013) taktéž důležitý faktor při volbě povolání (viz kapitola 4.2, Rodina), jelikož jsou mladším sourozencům hlavním zdrojem informací ohledně studia na dané střední škole. Jak uvádí Graf 1, celkově zaujali čtvrté místo, v našem výzkumu pak pátou příčku. Avšak v rámci položky ověřující hlavní vlivy kariérového rozhodování žáků jsme se specializovali zvláště na respondenty se staršími sourozenci. Zajímali jsme se o jejich pohled na danou problematiku a dospěli jsme k závěru, že pro tyto respondenty představovali starší sourozenci třetí nejdůležitější činitel při profesní orientaci (viz Graf 10). Tudíž můžeme souhlasit s Hladěm (2013), že i pro daný vzorek respondentů představují starší sourozenci nezbytný faktor, který působí na jejich finální volbu profesní orientace.

Graf 10: Nejdůležitější faktory volby povolání z pohledu žáků se staršími sourozenci

Respondenti z řad žáků nejvíce čerpali informace od rodiny, z internetových stránek, dnů otevřených dveří a školy, která zaujala čtvrtou pozici (viz Graf 7). Méně pak využívali jako zdroj informací pro svou volbu povolání kamarády, příbuzné a opět školu. Pro respondenty základních škol se staly nejdůležitějšími prameny informací rodina a dny otevřených dveří. Na tom se shodly jak výsledky odborného výzkumu (NÚOV, 2003) uvedeny v Grafu 3, tak námi interpretovaná data (viz Graf 8). Na dalších příčkách se však výsledky rozcházejí. Respondenti odborného výzkumu dosadili na třetí pozici příbuzné a přátele, dále pak internet, atd. (viz Graf 3). Kdežto pro dotazované našeho výzkumu z vybraných základních škol se třetím zásadním zdrojem informací staly internetové stránky, následovala je škola, kamarádi, příbuzní, atd. (viz Graf 8). Z pohledu pedagogů se žáci ve výuce tematického okruhu *Svět práce* i mimo ni nejvíce zajímali o systém školství, typy SŠ, středoškolské studijní obory, učební obory, nabídku SŠ v kraji, přijímací řízení a uplatnění na trhu práce (viz Tabulka 7). Ve školním prostředí nevyhledávali odbornou pomoc ohledně profesní orientace, a pokud ano, obraceli se na výchovné poradce nebo vyučující tematického okruhu *Svět práce* a také mimoškolní poradenská centra, např. Úřad práce (viz Graf 6).

Kariérové rozhodování žáků se potýká s řadou negativních jevů. Respondenti z řad pedagogů spatřovali zásadní problém v rodičích a nedostatečné komunikaci s jejich dětmi. Na základě jejich názorů mohli být děti v některých případech prostředkem k naplnění snů a přání rodičů. Často podle nich docházelo k nedostatečnému posouzení schopností a dovedností s reálnými možnostmi, jak samotnými žáky, tak jejich rodiči. Aby se žákům usnadnila volba budoucího povolání a získali přehled ve všech oblastech světa práce i dalším vzdělávání, bylo jim školou zprostředkováno široké spektrum informací, např. soutěže a projekty k volbě povolání, exkurze do SŠ i firem, besedy se zástupci SŠ i s bývalými žáky, odkazy na internetové stránky, tištěné materiály, konzultace s výchovnými a odbornými poradci, aj. (viz Tabulka 7).

Na základě interpretovaných výsledků výzkumného šetření lze usoudit, že škola plní nezbytnou informační funkci pro žáky vybraných základních škol. Zároveň představuje jeden z hlavních činitelů ve zprostředkování podstatných informací pro volbu budoucího povolání nebo další vzdělávací dráhy. Pedagogové se podle svého názoru věnují problematice volby povolání (ve výuce i mimo ni) na maximum a zprostředkovávají žákům dostatečné množství informací. Díky širokému spektru aktivit jim umožňují náhled do všech oblastí světa práce a pomáhají v usnadnění jejich finálního rozhodnutí. Avšak z pohledu žáků se tyto informace jeví jako nedostačující. Převážně většině respondentů výuka oblasti světa práce při konečném rozhodnutí nepomohla a chtěli by doplnit podrobnější informace. Přitom konzultace

s kariérovými i jinými odbornými poradci nevyhledávali. Z pohledu žáků zde dochází ke značnému rozporu v náhledech na jednotlivé situace, které mohou být předmětem dalšího zkoumání. Získané výsledky však platí pouze pro zkoumaný vzorek respondentů.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat funkci základní školy jako zdroje informací pro žáky v průběhu procesu jejich kariérového rozhodování. Teoretická část kvalifikační práce prezentovala komplexní náhled na informační roli školy, která se opírala o zprostředkované informace v rámci výuky k volbě povolání a kariérové poradenství na základních školách. V aplikační rovině byl použit smíšený design výzkumu, který umožnil náhled na uvedenou problematiku z pohledu žáků 8. a 9. ročníků vybraných základních škol na jedné straně a z pohledu pedagogů na straně druhé. Zjištěné výsledky výzkumného šetření byly vzájemně porovnány a shrnuty.

Struktura teoretické části práce vyplynula z vytyčených dílčích cílů. V první kapitole bylo cílem vymezit základní pojmy používané v kvalifikační práci. Druhá kapitola začleňovala profesní orientaci do systému vzdělávání v České republice. Cílem třetí kapitoly bylo popsat úlohu školy při kariérovém rozhodování žáků. V následující části práce byly představeny vybrané faktory působící na žáky při jejich volbě budoucího povolání nebo další vzdělávací dráhy. Záměr předposlední kapitoly spočíval v popisu oblasti kariérového poradenství na základních školách. Posledním cílem teoretické části práce byla prezentace vybraných informačních zdrojů, které jsou využívány při profesní orientaci žáků základních škol. Všechny zmíněné cíle se nám podařilo naplnit.

V aplikační rovině práce byla cílem realizace výzkumného šetření na vybraných základních školách v okrese Zlín. Kvantitativní přístup výzkumu byl aplikován v části zaměřené na zjištění názorů žáků 8. a 9. ročníků vybraných základních škol, na obsah a rozsah informací poskytovaných školou v oblasti jejich profesní orientace. Kvalitativní přístup výzkumu byl použit v části zaměřené na zjištění názorů pedagogů, kteří se podíleli na procesu kariérového rozhodování žáků, na uvedenou problematiku a přispěli do výzkumu jiným pohledem. Z jejich hlediska bylo žákům v této oblasti poskytnuto široké spektrum informací z řady oblastí světa práce, žáci však tyto informace nevnímali vždy jako dostačující. Většině z nich dle jejich názoru výuka oblasti světa práce při konečném rozhodnutí nepomohla a chtěli by doplnit podrobnější informace. Značný rozpor nastal i v další zkoumané položce. Žáci na straně jedné vnímali školu (instituci) jako jeden z důležitých informačních zdrojů, přitom ale na straně druhé její subjekty, tj. pedagogy účastnící se procesu kariérového poradenství, umístili ve výzkumu ze stejného hlediska až na poslední příčky. Konzultace s kariérovými i jinými

odbornými poradci nevyhledávali. Ačkoliv jsou výsledky výzkumu platné pouze pro zvolený výzkumný vzorek, je otázkou dalšího výzkumného šetření, proč tomu tak je.

Seznam použité literatury

- BAWDEN, David a Lyn ROBINSON. *Introduction to Information Science*. London: Facet Publishing, 2012. ISBN 978-1-85604-810-1.
- BĚLOHLÁVEK, František. *Organizační chování*. Olomouc: Rubico, s. r. o., 1996. ISBN 80-85839-09-1.
- BLAŽKOVÁ, Jitka. *Moje volba: pracovní učebnice pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 978-80-8665-416-4.
- BLAŽKOVÁ, Jitka, Irena FLEISSNEROVÁ a kol. *Volba – Příručka pro učitele*. Most: Hněvín, 2001. ISBN 80-902651-3-8.
- BLAŽKOVÁ, Jitka, Irena FLEISSNEROVÁ a kol. *Volba povolání*. Most: Hněvín, 2001. ISBN 80-902651-0-3.
- CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2005. 2. vyd.: Karolinum, Praha. ISBN 80-246-1037-X.
- ČAČKA, Otto, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-060-0.
- ČÁP, D., P. KOUTNÁ a kol. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-498-5.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- ČISTÁ, Lydia a Mojmír NOVOTNÝ. *Jak připravit žáky na reálné pracovní prostředí. Návrh metodiky odborného výcviku*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2015. ISBN 978-80-7481-119-7.
- DRAHOŇOVSKÁ, Petra a Ivana ELIÁŠKOVÁ. *Analýza práce a potřeb poradců v oblasti kariérového poradenství na školách*. Praha, 2011. Dostupné také z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/PORADCI_SKOLY_FINAL_pro_www_o_pr.pdf.
- FRIEDMANN, Zdeněk (editor) *Člověk a svět práce na 2. stupni ZŠ*. Praha: Josef Raabe, 2007. ISSN 1802-4513.
- FRIEDMANN, Zdeněk. *Studie z teorie a metodiky výchovy II. 2*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Stanislav Štřelec (ed.). ISBN 978-80-210-5512-4.
- HANSEN, E. *Kariérové poradenství: příručka pro země s nízkými a středními příjmy*. Vyd. 1. Praha: Dům zahraničních služeb MŠMT, 2007, x, 110 s. ISBN 978-809-0400-528.

- HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HELUS, Z. *Psychologie pro střední školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-245-4.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 4. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HERMOCHOVÁ, Soňa. *Jak být dobrý třídní učitel*. 2009. [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné také z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/9869/jak_byt_dobry_tridni_ucitel.pdf.
- HLAĎO, Petr. *Svět práce a volba povolání: Studijní text pro učitele*. Studijní text. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 117 s. [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf.
- HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů: Poznátky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj, 2012, 140 s. ISBN 978-80-7302-164-1.
- HLAĎO, P. *Svět práce: propedeutika pro učitele průřezového tématu Člověk a svět práce na středních odborných školách* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2012. 138 s. WWW: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/svetprace.pdf>. ISBN 978-80-7375-606-2.
- HLAĎO, Petr a Petra DRAHOŇOVSKÁ. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf.
- HLAĎO, Petr. *Rozhodování žáků absolventských ročníků základních škol o další vzdělávací a profesní dráze: Analýza na základě dotazníkového šetření a ohniskových skupin*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 978-80-7375-874-5.
- HLAĎO, Petr. *Příručka k volbě povolání aneb Co by měl znát výchovný poradce na základní škole*. 1. vyd. Jihlava: Vysočina Education, 2014, 68 s. ISBN 978-80-904994-2-3.
- HOROVÁ, Markéta. *Faktory ovlivňující volbu učebního oboru na ISSŽ v Plzni* [online]. Plzeň, 2013. [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/8086/BP%20Horova.pdf?sequence=1>. Bakalářská práce. Západočeská Univerzita v Plzni. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Kubíková, Ph.D.
- HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., et al. *Volba: příručka pro učitele*. Most: Hněvín, 2002. ISBN 80-902651-3-8.

- HORSKÁ, V., ZEMÁNKOVÁ, H., et al. *Volba povolání: pracovní sešit*. Most: Hněvín, 2002. ISBN 80-902651-0-3.
- HŘEBÍČEK, Libor. *Teorie kariérního vývoje a kariérního poradenství*: Studijní text. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2001, [cit. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://vychova-vzdelavani.cz/download/teorie-kariera.pdf>.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. 254 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.
- ISO/TR 9007: 1987. *Information processing systems -- Concepts and terminology for the conceptual schema and the information base* [online]. International Organization for Standardization, 1987 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://www.iso.org/iso/catalogue_detail.htm?csnumber=16549
- JEŘÁBEK, J., a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. ISBN 80-7204156-8.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užité psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2002. ISBN 80-214-2203-3.
- KOHOUTEK, Rudolf, 2009. *Volba a výběr povolání a studia*. [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0901/psychologie-volby-a-vyberu-povolani-a-studia>.
- KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014, 264 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4202-2.
- LACENA, Ivan. *Průručka pro výchovných poradcův*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 72 s. ISBN 978-80-7452-006-8.
- Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR: Souhrnná zpráva*. Praha: NÚOV, 2003. Dostupný z WWW: <<http://vzdelavani.unas.cz/zprava.pdf>>.
- MASAŘÍKOVÁ, Martina. *Přístup dospívajících k volbě povolání v době normalizace a v době současné* [online]. Brno, 2006 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/54630/pedf_b/Bakal_prace_Masarikova.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Igor Nosál, Ph.D.

- MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím? Jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání. 2., aktualiz. vyd.* Brno: Computer Press, 2008. viii, 296 s. ISBN 978-80-251-2395-9.
- NOVÝ, Ivan, Alois SURYNEK a kol. *Sociologie pro ekonomy a manažery. 2. vyd.* Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1705-0.
- OECD, The European Commission. *Career Guidance A Handbook for Policy Makers (Czech version): Kariérové poradenství. Příručka pro tvůrce politiky.* Paříž: Dům zahraničních služeb MŠMT pro Centrum Euroguidance, 2009. ISBN 978-80-87335-00-0.
- PODLAHOVÁ, Libuše, Alena JŮVOVÁ a kol. *Učitel sekundární školy I.* Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-234-5.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník. Nové rozšířené a aktualizované vydání.* Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PUCOVÁ, V., et al. *Orientace ve světě práce: příručka pro učitele.* Most: Hněvín 2003. ISBN 80-86654-02-8.
- PUCOVÁ, V., et al. *Orientace ve světě práce: pracovní listy.* Most: Hněvín 2003. ISBN 80-86654-03-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: Obor v pohybu. 6.* Praha: Grada Publishing, 2010, 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.
- Self-efficacy: Vnímaná osobní účinnost předškolních dětí* [online]. FF UK, 2009 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://self-efficacy.webnode.cz/>.
- STRÁDAL, Jiří. *Praktické činnosti, příprava na volbu povolání: Člověk a svět práce, pro 6. - 9. ročník základních škol.* Praha: Fortuna, 2007. ISBN 978-80-7168-931-7.
- STRÁDAL, J., NOUZOVÁ, Z. *Příprava žáků pro profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol.* Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-20-6.
- ŠEFRÁNKOVÁ, Mária. *Výchovný poradca.* Bratislava: Iris, 2007, 107 s. ISBN 978-808-9256-051.
- ŠIKULOVÁ, Renata, MRÁZOVÁ, Eva, WEDLICHOVÁ, Iva. *Pomáhejte žákům s výběrem povolání a profesní dráhy.* Most: Hněvín, 2007. ISBN 978-80-86654-20-1.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie. 2.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
- ŠÍPKOVÁ, Kateřina. *Volba povolání I.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni.* Praha: Raabe, 2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-48-0.
- ŠÍPKOVÁ, Kateřina. *Volba povolání II.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni.* Praha: Raabe, 2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-47-3.

- ŠÍPKOVÁ, Kateřina. *Volba povolání III.: Příprava do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni*. Praha: Raabe, 2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-46-6.
- ŠVAŘÍČEK, Roman, Klára ŠEĎOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 276 s. ISBN 14-426-87.
- VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 224 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1731-9.
- VENDEL, Štefan. *Rozlišovanie a poradenský postup při nerozhodnosti při volbe štúdia. Výchovný poradce*. 1987, roč. 26, č. 1, s. 43–50.
- VELECKÁ, Jana. *Faktory ovlivňující volbu povolání adolescentů* [online]. Zlín, 2013. [cit. 2017-02-17].
Dostupné z: https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/20818/veleck%C3%A1_2013_dp.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Mgr. Eliška Suchánková, Ph.D.
- Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR: Souhrnná zpráva*. Praha: NÚOV, 2003. Dostupný z WWW: <http://vzdelavani.unas.cz/zprava.pdf>.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských službách ve školách a školských poradenských zařízeních. *Sbírka zákonů*, roč. 2005, částka 20, s. 490–502. ISSN 1211-1244.
- WATTS, Tony. *Reshaping Career Development for the 21st century* [online]. UK: University of Derby, 8. 12. 1998, [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.100.1185&rep=rep1&type=pdf>.
- ZAPLETALOVÁ, Jana. *Co dělá školní psycholog? Kritická místa profese*. *Pedagogika* [online]. 2001, (mimořádné 14), [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: https://pf.ujep.cz/user_files/skolni%20psycholog.pdf.
- ZUBATÁ, Anna, Jitka PLISCHKE a Jiří KROPÁČ. Zdroje žákova rozhodování o technice. *Trendy ve vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2014, 7.(1), 1–6. ISSN 1805-8949.

Seznam grafů

- (1) Graf 1: *Vlivy působící na volbu další vzdělávací a profesní dráhy žáků ZŠ pohledem žáků* (Hlad'o a Drahoňovská, 2012, s. 12)
- (2) Graf 2: *S jakou prací je současně vykonáváno kariérové poradenství* (Drahoňovská a Eliášková, 2011, s. 10)
- (3) Graf 3: *Rozhodovací zdroje k volbě povolání a další vzdělávací dráhy na ZŠ* (NÚOV, 2003, s. 16)
- (4) Graf 4: *Střední školy vybrané žáky ZŠ* (vlastní tvorba)
- (5) Graf 5: *Rozhodující faktory volby povolání z pohledu žáků ZŠ* (vlastní tvorba)
- (6) Graf 6: *Konzultace žáků s kariérovými poradci* (vlastní tvorba)
- (7) Graf 7: *Prameny informací čerpané žáky ZŠ při kariérovém rozhodování* (vlastní tvorba)
- (8) Graf 8: *Nejdůležitější zdroje informací z pohledů žáků ZŠ* (vlastní tvorba)
- (9) Graf 9: *Oblasti výuky volby povolání, které žákům ZŠ pomohly s kariérovým rozhodováním* (vlastní tvorba)
- (10) Graf 10: *Nejdůležitější faktory volby povolání z pohledu žáků se staršími sourozenci* (vlastní tvorba)

Seznam tabulek

- (1) Tabulka 1: *Prestiž povolání v roce 2004 až 2016* (CVVM, výzkum Naše společnost, 2016, s. 2)
- (2) Tabulka 2: *Publikace s tematikou volby povolání pro učitele a žáky* (vlastní tvorba)
- (3) Tabulka 3: *Počet respondentů zkoumaných základních škol* (vlastní tvorba)
- (4) Tabulka 4: *Zastoupení respondentů kvantitativního výzkumu podle kritérií* (vlastní tvorba)
- (5) Tabulka 5: *Prameny informací čerpané žáky ZŠ při kariérovém rozhodování v početním zastoupení* (vlastní tvorba)
- (6) Tabulka 6: *Pořadí podstatných zdrojů informací pro žáky ZŠ* (vlastní tvorba)
- (7) Tabulka 7: *Výsledky kvalitativně zaměřeného výzkumného šetření z pohledu pedagogů ZŠ* (vlastní tvorba)

Seznam obrázků

- (1) Obr. 1 *Hledání souladu mezi atributy člověka a světa práce* (Hlad'o, 2012, s. 67)
- (2) Obr. 2 *Optimum volby profesní orientace* (vlastní tvorba)
- (3) Obr. 3 *Poradenské služby na škole* (vlastní tvorba)
- (4) Obr. 4 (Strádal, 2007) (vlastní tvorba)
- (5) Obr. 5 (Friedmann, 2007) (vlastní tvorba)
- (6) Obr. 6 (Mezera, 2008) (vlastní tvorba)
- (7) Obr. 7 (Atlas školství, 2017) (vlastní tvorba)
- (8) Obr. 8 *Informační systém o uplatnění absolventů na trhu práce*
(Infoabsolvent.cz, Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/>)
- (9) Obr. 9 *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí*
(Integrovaný portál MPSV, Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/>)
- (10) Obr. 10 *Proškoly.cz* (Proškoly.cz, Dostupné z: <http://www.proskoly.cz/>)
- (11) Obr. 11 *Střední školy.eu* (Střední školy.eu, Dostupné z: <http://www.stredniskoly.eu/>)
- (12) Obr. 12 *Atlas školství* (Atlas školství, Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz/>)
- (13) Obr. 13 *Seznam škol* (Seznam škol, Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/>)
- (14) Obr. 14 *Integrovaný systém typových pozic*
(Integrovaný systém typových pozic, Dostupné z: <http://www.istp.cz/>)
- (15) Obr. 15 *Neflákám se.cz* (Neflákám se.cz, Dostupné z: <http://www.neflakamse.cz/>)
- (16) Obr. 16 *Průvodce světem povolání*
(Průvodce světem povolání, Dostupné z: <http://www.occupationsguide.cz/cz/dovedno/dovedno.aspx>)

Seznam příloh

Příloha č. 1	str. 77
Příloha č. 2	str. 78
Příloha č. 3	str. 80
Příloha č. 4	str. 81
Příloha č. 5	str. 84

Příloha č. 1

Tematický okruh vzdělávací oblasti Člověk a svět práce v RVP ZV

SVĚT PRÁCE (závazný pro 8. a 9. ročník s možností realizace od 7. ročníku)

Očekávané výstupy

žák

- *orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí*
- *posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy*
- *využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání*
- *prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce*

Učivo

- trh práce – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce
- volba profesní orientace – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb
- možnosti vzdělávání – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby
- zaměstnání – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů
- podnikání – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání (Jeřábek a kol., 2013)

Příloha č. 2

Poradenské činnosti uvedené v Příloze č. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních:

- 1) Kariérové poradenství a poradenská pomoc při rozhodování o další vzdělávací a profesní cestě žáků, tj. zejména:
 - a) koordinace mezi hlavními oblastmi kariérového poradenství – kariérovým vzděláváním a diagnosticko-poradenskými činnostmi zaměřenými k volbě vzdělávací cesty žáka,
 - b) základní skupinová šetření k volbě povolání, administraci, zpracování a interpretaci zájmových dotazníků v rámci vlastní odborné kompetence a analýzy preferencí v oblasti volby povolání žáků,
 - c) individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti (ve spolupráci s třídním učitelem),
 - d) poradenství zákonným zástupcům s ohledem na očekávání a předpoklady žáků (ve spolupráci s třídním učitelem),
 - e) spolupráce se školskými poradenskými zařízeními (poradna, centrum) a středisky výchovné péče při zajišťování poradenských služeb přesahujících kompetence školy,
 - f) zajišťování skupinových návštěv žáků školy v informačních poradenských střediscích úřadů práce a poskytování informací žákům a zákonným zástupcům o možnosti individuálního využití informačních služeb těchto středisek.
- 2) Vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž vývoj a vzdělávání vyžadují zvláštní pozornost a příprava návrhů na další péči o tyto žáky.
- 3) Zajišťování nebo zprostředkování diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb (vstupní a průběžné) a intervenčních činností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- 4) Příprava podmínek pro integraci žáků se zdravotním postižením ve škole, koordinace poskytování poradenských služeb těmto žákům školou a školskými poradenskými zařízeními a koordinace vzdělávacích opatření u těchto žáků.
- 5) Poskytování služeb kariérového poradenství žákům/cizincům se zřetelem k jejich speciálním vzdělávacím potřebám.

Metodické a informační činnosti

- 1) Zprostředkování nových metod pedagogické diagnostiky a intervence.
- 2) Metodická pomoc pedagogickým pracovníkům školy v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů, práce s nadanými žáky apod.

- 3) Předávání odborných informací z oblasti kariérového poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagogickým pracovníkům školy.
- 4) Poskytování informací o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb žákům a jejich zákonným zástupcům.
- 5) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči dalších poradenských zařízení a jejich zajištění v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- 6) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti výchovného poradce, navržená a realizovaná opatření (Vyhláška, 2005, s. 499 – 500).

Příloha č. 3

Přehled výhod a nevýhod odborníků kariérového poradenství (Hlad'o, 2014)

Instituce	Osoba	Výhody	Nevýhody
Škola	Výchovný poradce	Kvalifikovaný a zkušený pedagog. Znalost vzdělávacích možností, poskytuje informace o jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí.	S ohledem na souběžné vyučovací povinnosti omezená časová kapacita pro individuální přístup. Služby se často omezují na informativní a administrativní typ práce (informace o jednotlivých typech škol, kontrola správnosti vyplněných přihlášek)
	Školní psycholog	Odborné znalosti psychologa. Pedagogicko-psychologická diagnostika v souvislosti s profesní orientací žáků poskytovaná přímo na školách. Spolupráce s výchovným poradcem, učiteli, znalost konkrétního školního prostředí.	Prolínání výchovného a kariérového poradenství. Omezená znalost pracovního trhu.
Pedagogicko-psychologická poradna	Psycholog	Odborné znalosti psychologa. Posouzení intelektových a osobnostních předpokladů pro studium. Pomoc žákům a rodičům při volbě studijního a profesního uplatnění.	Prolínání výchovného a kariérového poradenství. Omezená znalost pracovního trhu. Dlouhé objednací termíny.
Informační a poradenské středisko	Poradce	Poskytnutí informačních a poradenských služeb v návaznosti na pracovní uplatnění vzhledem k aktuálnímu i předpokládanému vývoji trhu práce. Služby nabízeny bezplatně.	S ohledem na reorganizaci Úřadů práce omezená časová kapacita k poskytování poradenských služeb.
Soukromý subjekt	Kariérový poradce	Pro-klientský přístup s ohledem na individuální potřeby. Časová flexibilita. Schopnost reflektovat moderní trendy v oblasti profesní diagnostiky i situace na pracovním trhu.	Různá kvalita nabízených služeb. Nutnost ověřit odbornou kvalifikaci poradenských pracovníků.

Příloha č. 4

Dotazník určený žákům 8. a 9. ročníků ZŠ

Zdravím vás milí žáci,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a provádím výzkum zaměřený na informační úlohu školy při volbě povolání. Vyplněný dotazník bude podkladem pro výzkum v mé diplomové práci. Dotazník je anonymní. Žádná odpověď není dobrá, nebo špatná. Zajímá mne Váš názor.

Jak dotazník vyplňovat?

1. Správné odpovědi **kroužkuj**, nebo **podtrhuj**.
2. V otázkách, kde je výběr omezen pouze **několika málo možnostmi** (např. ANO/NE), zvolte jen **1 odpověď**.
3. U většího množství odpovědí, můžete volit **více odpovědí**.

Vyplnění dotazníku by nemělo trvat déle než **20 min**.

Děkuji za spolupráci ☺

- 1) **Máš v tomto čase již jasno o svém budoucím povolání?** ANO NE
- 2) **Na jakou střední školu se hlásíš (chceš hlásit)?** (zakroužkuj/podtrhni)
učební obor s výučním listem	gymnázium
učební obor s maturitou	konzervatoř
střední odborná škola	
- 3) **Kolik přihlášek sis podával (budeš podávat)?** 1 2
- 4) **Co je pro tebe rozhodujícím motivem při výběru povolání?**
dělat to, co mě baví	udělat radost rodičům
určitě najít práci	vydělat hodně peněz
- 5) **Co má rozhodující vliv na výsledek tvé volby povolání?**
rozhoduji se sám	rodiče	odborný poradce
sourozenci	vzor v okolí	třídní učitel
kamarádi	jiní příbuzní	školní psycholog
volbu určili rodiče	výchovný poradce	
jiné (doplň).....		
- 6) **Které služby jsi využil (hodláš využít) při svém rozhodování?**
konzultace s výchovným poradcem	konzultace s učitelem předmětu o volbě povolání
konzultace se školním psychologem	konzultace v poradenském zařízení (např. Úřad práce)
konzultace s třídním učitelem	žádné
jiné (doplň).....	

7) Odkud jsi čerpal informace o středních školách?

(k tečkám dopiš číslo 1 - nejvíce využito, 2 - využito o něco méně, 0 - nevyužito vůbec)

..... škola rodina tištěné materiály
..... výchovný poradce příbuzní internetové stránky
..... školní psycholog kamarádi videa
..... třídní učitel den otevřených dveří úřad práce
..... poradenská centra burza škol	
jiné (doplň).....		

8) Vyber 5 pro tebe nejdůležitějších zdrojů informací z hlediska tvé volby povolání.

škola	rodina	tištěné materiály
výchovný poradce	příbuzní	internetové stránky
školní psycholog	kamarádi	videa
třídní učitel	den otevřených dveří	úřad práce
poradenská centra	burza škol	

9) Které internetové stránky jsi navštívil?

Infoabsolvent.cz	Atlasskolstvi.cz	Neflakamse.cz
Portal.mpsv.cz	Seznamskol.eu	Stredniskoly.eu
Proskoly.cz	Istp.cz	žádné
jiné (doplň).....		

10) Myslíš si, že informace poskytované základní školou (ve výuce i mimo ni) o volbě povolání jsou pro tvé rozhodnutí dostačující?

ANO NE NEUMÍM POSOUDIT

11) Z tvého pohledu jsi tyto informace od školy obdržel

BRZY VČAS POZDĚ

12) Pomohla (pomáhá) ti výuka tématu Volba povolání s výběrem povolání?

ANO NE

13) V čem ti tato výuka pomohla (pomáhá)? (vyber 3 možnosti)

poznat sebe sama	získat informační zdroje o SŠ
poznat jednotlivá povolání	získat informace o podnikání
poznat pracovní prostředí	poznat trh práce
poznat náležitosti zaměstnání	získat informace o možnostech vzdělání
jiné (doplň).....	

14) Který další předmět ti pomohl (pomáhá) s výběrem povolání? (doplň):

15) Chybí ti aktuálně nějaké informace ohledně volby povolání?

ANO NE

Pokud ANO, jaké? (doplň):

16) Co by ses chtěl na základní škole dozvědět více o volbě povolání? (doplň)

Prosím zakroužkuj a doplň několik údajů o sobě pro statistické zpracování dat.

Věk:

Ročník:

8.

9.

Pohlaví:

muž

žena

Sourozenci (doplň počet):

.....starší

.....mladší

žádný

Tvá rodina je:

úplná

neúplná

Příloha č. 5

Rozhovory pro kvalitativní výzkum

1. Podílíte se na výuce Praktických činností?

ZŠ Velký Ořechov

(třídní učitelka 9. ročníku, třídní učitelka 8. ročníku, výchovná poradkyně)

1. „Ano, učím pracovní činnosti v 8. třídě.“
2. „Ano, učím pracovní činnosti v 7 třídě.“
3. „Nepodílím.“

ZŠ Zlín

(výchovná poradkyně, třídní učitelka 9. třídy)

4. „Ne, pracovním činnostem se u nás věnují jiní specializovaní učitelé.“
5. „Ano, učím pracovní činnosti v 6. třídě.“

ZŠ Luhačovice

(třídní učitelka 9. třídy, vyučující tematického okruhu *Svět práce*)

6. „Ne, na naší základní škole máme jiné odborníky na pracovní činnosti. Já jsem jen třídní učitelkou v 9. třídě.“
7. „Ano, učím pracovní činnosti v 9. třídách.“

2. Realizujete výuku tematického okruhu Člověk a svět práce?

ZŠ Velký Ořechov

1. „Ano. Na naší základní škole je realizovaná tato výuka v 8. a 9. ročníku. Ale já osobně se letos nepodílím. Učím pouze pracovní činnosti v 7. ročníku.“
2. „Ano. Realizujeme, ale této problematice se detailně věnuje naše výchovná poradkyně.“
3. „Ano, učím předmět Člověk a svět práce v 8. a 9. ročníku a jsem zároveň výchovnou poradkyní.“

ZŠ Zlín

4. „Přímo není, ale máme předmět Praktické činnosti, kde se tato problematika řeší.“
5. „Na naší základní škole není tato výuka realizovaná. Nebo aspoň o tom nevím.“

ZŠ Luhačovice

6. *„Já osobně ne. Ale v rámci předmětu pracovní činnosti se paní učitelka věnuje žákům 9. ročníků a problematice volby povolání, jestli myslíte toto.“*
7. *„Ano. Vedu výuku předmětu Pracovní činnosti, který je určený 9. třídám. Zabýváme se v něm veškerými otázkami volby povolání. Ale máme jen jednu hodinu týdně, což je podle mě málo (...). Žáci by potřebovali široký a zároveň detailní přehled o jednotlivých povoláních, pracovních prostředích, měli by vědět, jaká pozitiva a negativa výkon povolání obnáší. Taky by se měli zamyslet nad svými schopnostmi a dovednostmi, jestli je pro ně vybrané povolání vhodné a mnoho dalších (...).“*

3. Jaký je Váš názor na problematiku profesní orientace žáků v rámci výuky na ZŠ?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Určitě je důležitá. Myslím, že žákům umožňuje získat náhled na jednotlivá povolání. Je pro ně důležité si uvědomit, jestli jsou vhodní kandidáti pro výkon tohoto povolání. A to jim umožňuje nejen výuka předmětu Člověk a svět práce, ale také řada mezipředmětových vztahů.“*
2. *„Žáci se dokáží velmi dobře orientovat, přispívá k tomu hlavně výuka tématu v předmětu Člověk a svět práce, ale také Výchova k občanství, Výchova ke zdraví a v rámci mezipředmětových vztahů i v Němčině, Angličtině a Zeměpise.“*
3. *„Tato problematika jistě do výuky patří. Často se stává, že rodiče s dětmi o tomto tématu doma nehovoří (...). První informace k volbě povolání získávají žáci až ve škole. Obvykle je to až učitel, kdo vysvětluje žákům, jak je důležité vhodně si zvolit budoucí profesní cestu, na co se při výběru zaměřit, kde získat potřebné informace, popř. pomoc s výběrem vhodného oboru.“*

ZŠ Zlín

4. *„Je důležitá. Tato problematika do výuky určitě patří. Většinou se stává, že rodiče se žáky moc nekomunikují, tak jediným zdrojem informací o dalším vzdělání nebo jednotlivých povoláních jim podá škola. Škola se pro některé žáky stává primárním zdrojem informací o volbě povolání. Ale neříkám, že to platí u všech.“*
5. *„Je dobré podat žákům reálný pohled na pravděpodobnost jejich přijetí na SŠ. Žáci mají o sobě často zkreslené představy. Někteří si věří natolik, že se hlásí na maturitní obory, i když by z mého pohledu měli problém se dostat na učební obor s výučním listem*

(...). Proto je dobré seznámit je s podmínkami pro přijetí na jednotlivé typy škol i jednotlivé obory.“

ZŠ Luhačovice

6. *„Dostatečný prostor je této problematice věnován v rámci výuky Pracovní činnosti. Myslím, že žáci potřebují získat dostatečný přehled. Někdy je situace v rodinách složitá. Některé děti vyrůstající v úplné rodině mají dobré rodinné zázemí, oporu v rodičích i sourozencích, ale jiné tuto možnost nemají. Rodiče se jim často nevěnují, přijíždí pozdě z práce a neudělají si čas, aby si na chvíli sedli a probrali, co se za ten den událo. Rodiče ani pořádně neví, co jejich děti zajímá a čím by se mohli v životě živit (...). Často na ně aplikují své sny a přání, a to není dobře. Myslím, že pro tyto děti je tato výuka velice přínosná.“*
7. *„Na naší ZŠ je tématu věnován dostatek prostoru. Ale úskalím pro tuto problematiku mohou být nedostatečně kvalifikovaní učitelé v tomto oboru. Od toho se pak odvíjí kvalita i množství zprostředkovaných informací žákům.“*

4. Jakými aktivitami pomáháte žákům při profesní orientaci?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Na naší základní škole žákům zprostředkováváme dotazníky k volbě povolání, navštěvujeme Úřad práce ve Zlíně, bývalé žáky na SOŠ v Uherském Brodě, organizujeme pro žáky besedy se zástupci jednotlivých středních škol a také jim doporučujeme, ať navštíví den otevřených dveří středních škol, na které se chtějí hlásit.“*
2. *„Společně se žáky navštěvujeme některé střední školy, z blízkého okolí je to např. SOŠ v Uherském Brodě, doporučujeme dny otevřených dveří středních škol. Umožňujeme rozhovory s bývalými žáky naší školy nebo se spolužáky, kteří danou střední školu navštěvují. Dále se zapojujeme do společných projektů a soutěží základních i středních škol. Každý rok také navštěvujeme Úřadu práce ve Zlíně (...).“*
3. *„Především se této problematice věnuje výuka předmětu Člověk a svět práce v 8. a 9. ročníku. Tvořím pro žáky nástěnky s informacemi k přijímacímu řízení, kalendáře dnů otevřených dveří a ve výuce dostávají informační letáky z jednotlivých SŠ. Dále k na naši školu chodí odborní pracovníci středních škol prezentovat jednotlivé obory (tzv. náboráři), popřípadě je tato beseda domluvena s našimi bývalými žáky. Organizujeme exkurze do vybraných středních škol v 9. ročníku. Spolupracujeme s firmami, pořádáme exkurze do firem. Účastníme se na akcích souvisejících s volbou budoucího povolání*

(Talent pro firmy, Soutěž malířů, Den řemesel). Doporučujeme žákům navštívit burzy škol. Co se týče kariérového poradenství, jelikož jsem výchovnou poradkyní poskytuji individuální poradenství pro žáky i jejich rodiče. Zabezpečuji skupinové poradenství v IPS Úřadu práce ve Zlíně. Jednou do roka přijíždí na naši základní školu taky PhDr. O. Rop, který poskytuje odborné poradenství k profesní orientaci žáků. V neposlední řadě pomáháme při administrativních úkonech spojených s profesní orientací. “

ZŠ Zlín

4. *„S žáky 8. a 9. ročníků navštěvujeme Den řemesel, 9. ročník se účastní Týdne k volbě povolání a pro 8. ročník je připravena návštěva Úřadu práce ve Zlíně, kde je realizován projekt „Volím si povolání“. Dále v rámci T-klubu je realizován program „Firma“, který žákům umožní ověřit si jejich dovednosti a schopnosti pro zvolenou profesi. Pořádáme exkurze do jednotlivých středních škol. Kdy v rámci projektu „Pojďte si to zkusit“ stráví žáci celý den na střední škole.“*
5. *„Většinu aktivit ohledně této problematiky pro žáky zabezpečuje naše výborná výchovná poradkyně, která žákům předává aktuální podrobné informace o středních školách.“*

ZŠ Luhačovice

6. *„V rámci předmětu pracovní činnosti se pořádají exkurze na Úřad práce ve Zlíně, exkurze do firem i exkurze na střední školy. Žáci mohou využít osobní rozhovory s výchovnými poradkyněmi a konzultace s psychology. V hodinám zprostředkováváme žákům odkazy na weby. V rámci besed s bývalými žáky se podělí s osobními zkušenostmi a žáci mají možnost se zeptat na cokoli, co je zajímá ohledně konkrétního oboru či školy (...). Důležitá je také diskuze.“*
7. *„Pro žáky 9. ročníku každoročně připravujeme návštěvu Úřadu práce ve Zlíně, exkurze na střední školy v našem blízkém okolí je to SOŠ v Uherském Brodě a přímo v Luhačovicích SOŠ. Dále doporučujeme žákům navštívit dny otevřených dveří jednotlivých středních škol a zároveň umožňujeme středním školám prezentovat své obory na naší základní škole. Každoročně také pořádáme exkurze do firem v blízkém okolí – Zálesí Luhačovice (...).“*

5. Jak se cítíte v pozici rádce?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Mnohem kompetentnější na naší ZŠ je naše šikovná výchovná poradkyně.“*

2. „Dobře.“
3. „Nečiní mi to žádné obtíže“

ZŠ Zlín

4. „Pracuji jako kariérový (výchovný) poradce, takže jsem na to zvyklá.“
5. „Nejistě.“

ZŠ Luhačovice

6. „Přiměřeně, k daným profesím.“
7. „Netroufám si na všechny obory, takže nejistě. Se spoustou oborů přichází mnoho informací.“

6. S čím podle Vás potřebují žáci nejvíce poradit?

ZŠ Velký Ořechov

1. „Často přeceňují své možnosti, které dle mého názoru neodpovídají jejich znalostem, neříkám schopnostem. Potřebují častou motivaci k práci, přesvědčit je, že škola je pro ně do budoucna důležitá.“
2. „Žáci často potřebují poradit s vhodným výběrem oboru na střední škole. Dále potřebují pomoci s přípravou na přijímací zkoušky.“
3. „S výběrem vhodného studijního oboru. Pokud mají vybrán studijní obor, obvykle se dotazují na srovnání středních škol, kde se daný obor vyučuje a náročnost studia.“

ZŠ Zlín

4. „S výběrem škol dle schopností a dovedností a možností uplatnění v regionu. Většinou však stejně rozhodují rodiče, na kterou školu se jejich dítě bude hlásit.“
5. „Většina žáků chce poradit se srovnáním středních škol a oborů, na které se hlásí. Zajímají je požadavky na přijímací řízení i celé studium. V některých případech však nastává situace, že žáci nedokáží objektivně posoudit své schopnosti a dovednosti s požadavky na daný obor a často se přeceňují. Ve výsledku to může vést k tomu, že studium na střední škole nebudou zvládat.“

ZŠ Luhačovice

6. „Někdo nepotřebuje poradit s ničím, protože má jasno. Ale druhý nemá absolutně žádnou představu, nemá ani náhled na to, co ho baví nebo co mu jde.“
7. „Většina žáků chce vědět, kde hledat informace o studijních oborech. Podle mého názoru potřebují nejvíce poradit v oblasti sebepoznání. Měli by si uvědomit, co umí,

čeho jsou schopni a na základě těchto kritérií hledat své budoucí povolání. Problémem pak je, že jejich představy jsou značně zkreslené (...).“

7. Které faktory podle Vás žáky nejvíce ovlivňují při volbě povolání?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Myslím, že žáky hodně ovlivňuje dostupnost školy v místě bydliště, atraktivnost daného povolání, práce s ICT, protože se dětem nechce pracovat manuálně a dále možnost maturitního vzdělání.“*
2. *„Výběr střední školy hodně ovlivňuje náročnost studia, zaměření a zájem o obor i vzdálenost střední školy od místa bydliště čili dojíždění.“*
3. *„Na děti mají největší vliv rodiče, kamarádi, zdravotní stav, co se týče střední školy zvažují dojezdnost, atraktivitu oboru, možnost budoucího uplatnění a budoucí výdělek.“*

ZŠ Zlín

4. *„Podle mého názoru žáky nejvíce ovlivňují rodiče. Často na své děti kladou nepřiměřené nároky nebo na nich realizují své nesplněné sny a přání. Ale už si neuvědomují, že tím může jejich dítě trpět.“*
5. *„Podle mě je to osobní zájem a prospěch ve škole.“*

ZŠ Luhačovice

6. *„Žáci se nechávají při svém rozhodnutí ovlivnit kamarády (...). Baví se se staršími kamarády, kteří už danou střední školu navštěvují a získávají od nich podrobné informace. A dále jsou důležitým faktorem rodiče. Ti si mohou prostřednictvím dětí naplňovat své nesplněné sny. Dále to mohou být konkrétní představy při exkurzích ve firmách.“*
7. *„Podle mě jsou na prvním místě rodiče, dále zkušenosti starších sourozenců, kamarádi, informace získané na Úřadu práce a jiné.“*

8. Jaké informace zprostředkováváte žákům ohledně volby povolání?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Podáváme žákům informace ohledně možnosti uplatnění určitých oborů v našem regionu. Zdůrazňujeme důležitost a nedostatek absolventů učňovských oborů (řemesel) na trhu práce.“*

2. *„Hlavně nabídku škol jak především v tištěné podobě – Atlas školství. Informace o náročnosti přijímacího řízení a náročnosti studia. S žáky navštěvujeme Úřad práce ve Zlíně, který má připravené určité programy a projekty.“*
3. *„Zdroje informací pro volbu povolání, kritéria při volbě povolání, význam pro budoucí život. Přibližujeme jim vlivy při volbě profesní orientace, systému školství v ČR, studijní obory, jejich náplň, typy a uplatnění. Dále povolání a jejich charakteristiky, informace k přijímacímu řízení. Pomáhám s vyplňováním přihlášek a zápisových listků.“*

ZŠ Zlín

4. *„Zprostředkováváme žákům seznam středních škola a oborů s jejich požadavky, k tomu využíváme Atlas školství, který žákům předáme v tištěné podobě. Dále uplatnění jednotlivých povolání v rámci kraje a informace z Úřadu práce o zaměstnanosti i nezaměstnanosti.“*
5. *„Informace upřesňuje výchovná poradkyně.“*

ZŠ Luhačovice

6. *„Především Atlasy školství, webové stránky, osobní zkušenost bývalých žáků, informace od pedagogů, kteří učí na středních školách.“*
7. *„Hlavně Atlas školství, letáky ze SŠ s nabízenými obory, weby SŠ, informace a zkušenosti bývalých žáků.“*

9. Jaké informace považujete v této oblasti za důležité?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Všechno už jsem zmínila.“*
2. *„Nejdůležitější pro žáky jsou hlavně kritéria přijímacího řízení např. zaměření studia, maturitní obory, informace samotných škol, jejich návštěvy na základní škole a společné aktivity se střední školou.“*
3. *„Všechny řečené informace mají svůj význam.“*

ZŠ Zlín

4. *„Především možnosti uplatnění na trhu práce.“*
5. *„Využití Dnů otevřených dveří na příslušných SŠ. Žáci tak mají možnost poznat prostředí střední školy, její zázemí, a hlavně získat tam detailní informace ohledně daného oboru.“*

ZŠ Luhačovice

6. „Důležité jsou žákovi osobnostní předpoklady pro daný obor.“
7. „Především předpoklady pro studium zvoleného oboru. Ale jinak všechny dostupné informace.“

10. Které informační zdroje využíváte?

ZŠ Velký Ořechov

1. „Nejvíce využíváme informační zdroje z počítače, tisku, televize a také diskuzi s kolegy na středních školách.“
2. „Asi nejvíce využívám internet (webové stránky škol), dny otevřených dveří, prezentace škol na základní škole.“
3. „Atlas školství v tištěné i elektronické podobě, www.infoabsolvent.cz, www.gwo.cz, www.zkola.cz, webové stránky SŠ, informační letáky a brožury SŠ, které chodí do naší školy poštou či mailem, letáky získané na dnech otevřených dveří, popř. Týdnu k volbě povolání, informace získané z IPS ÚP Zlín či regionálních porad výchovných poradců.“

ZŠ Zlín

4. „Informační a poradenské středisko ve Zlíně a potom internetové stránky www.portal.mpsv.cz, www.infoabsolvent.cz, www.zkola.cz.“
5. „Hlavním zdrojem informací na naší škole je výchovná poradkyně a internet.“

ZŠ Luhačovice

6. „Atlas školství, internet a návštěvy na středních školách.“
7. „Atlas školství, web, rozhovory a besedy s bývalými spolužáky a rozhovory s učiteli ze středních škol.“

11. Jaký je Váš názor na informace poskytované školou při volbě povolání žáků?

ZŠ Velký Ořechov

1. „Myslím si, že na naší škole se této problematice věnujeme na 200 %.“
2. „Škola dostatečně žáky informuje o možnostech dalšího studia, kritériích přijímacího řízení a náročnosti studia.“
3. „Škola podává velké množství informací různého druhu. Informace jsou úplné a aktuální. Jsou vhodně umístěny v prostorách školy i na webových stránkách školy.“

ZŠ Zlín

4. „Jsou dostatečné. Věnuje se jim především výchovná poradkyně.“
5. „Jsou dostatečné a hlavně aktuální.“

ZŠ Luhačovice

6. „Informace jsou podávány výchovnými poradkyněmi nebo učitelkou, která se ve výuce specializuje na problematiku volby povolání. Informace jsou vždy aktuální.“
7. „Informací je dostatek, ale někteří žáci absolutně neposlouchají, nebo spíše nevnímají.“

12. V čem vidíte problém?

ZŠ Velký Ořechov

1. „Skoro všechny děti chtějí na maturitní obory. Učňovské školství mělo u nás vysokou úroveň i odbornost, to se vytratilo. Je málo učňovských oborů, a pokud i tak nějaký žák jde, je to žák s velmi slabým prospěchem. Bude z něj dobrý řemeslník, kterému svěříte svůj dům, auto a jiné? (...) Kdysi šli studovat jen výborní žáci a ti průměrní našli zajímavé obory na SŠ.“
2. „Nevidím žádný problém.“
3. „Rodiče často nejsou schopni objektivně posoudit znalosti, dovednosti a schopnosti svých dětí. Často si přejí, aby jejich děti studovaly obory, které pro ně nejsou úplně vhodné.“

ZŠ Zlín

4. „V rodičích. Často nerespektují schopnosti a dovednosti svých dětí i jejich možnosti a nutí je na maturitní obory jenom proto, že daná SŠ má volná místa a žáky bere i se slabým prospěchem (...).“
5. „Žáci často nejsou schopni přiměřené sebereflexe a následně podcení přijímací zkoušky.“

ZŠ Luhačovice

6. „Špatná komunikace uvnitř rodin. Rodiče s dětmi nekomunikují, nevědí o nich nic. Ti pak předstoupí se svou představou o střední škole, která je k žákovi neadekvátní. Ale to jen někteří rodiče.“

7. *„Rodiče si nepovídají s dětmi, neptají se jich, co by chtěly dělat nebo studovat. Nároky rodičů na své děti jsou často neadekvátní jejich schopnostem.“. Ale zase jen někteří, nemůžeme je házet všechny do jednoho pytle.“*

13. Co byste chtěli vylepšit?

ZŠ Velký Ořechov

1. *„Učňovské školství a rozšířit nabídku oborů a absolventům nabídnout atraktivní zaměstnání i ocenění, jako mzdy, benefity, a jiné.“*
2. *„Nic bych nevylepšila.“*
3. *„Zvýšila bych atraktivitu učňovských oborů v očích žáků i rodičů, ale to není v mé kompetenci.“*

ZŠ Zlín

4. *„Nic, myslím, že to klape.“*
5. *„Nic bych nevylepšila.“*

ZŠ Luhačovice

6. *„To se asi těžko dá zlepšit.“*
7. *„Rodiče by měli více naslouchat svým dětem a jejich učitelům. Učitelé často zastávají roli náhradních rodičů.“*